

Розділ I. Управлінський аналіз

ТЕМА 1. Завдання та інформаційне забезпечення аналізу виробництва і реалізації продукції

План

1. Завдання та інформаційне забезпечення аналізу виробництва і реалізації продукції
2. Аналіз динаміки і використання плану виробництва та реалізації продукції.
3. Аналіз обсягів і асортименту продукції.
4. Аналіз структури продукції.
5. Аналіз якості виготовленої продукції.
6. Аналіз ритмічності виробництва.
7. Аналіз факторів і резервів збільшення випуску та реалізації продукції.

1. Завдання та інформаційне забезпечення аналізу виробництва і реалізації продукції.

Обсяг виробництва й обсяг реалізації продукції є взаємозалежними показниками. В умовах обмежених виробничих можливостей і необмеженого попиту на перше місце виходить обсяг виробництва продукції. Але в міру насичення ринку і посилення конкуренції не виробництво визначає обсяг продажів, а навпаки, можливий обсяг продажів є основою розробки виробничої програми. Підприємство має виробляти тільки ті товари і в такому обсязі, які воно може реально реалізувати.

Темпи зростання обсягу виробництва і реалізації продукції, поліпшення її якості безпосередньо впливають на обсяг витрат, на прибуток і рентабельність підприємства. Тому аналіз цих показників має важливе значення. **Його основні завдання:**

- оцінювання ступеня виконання плану і динаміки виробництва та реалізації продукції;
- визначення впливу факторів на зміну величини цих показників;
- виявлення внутрігосподарських резервів збільшення випуску і реалізації продукції;
- розробка рекомендацій із освоєння виявлених резервів.

Об'єкти аналізу:

- обсяг виробництва і реалізації продукції в цілому і за асортиментом;
- якість і конкурентоспроможність продукції;
- структура виробництва і реалізації продукції;
- ритмічність виробництва і реалізації продукції.

Джерелами інформації для аналізу виробництва і реалізації продукції є:

а) планові дані: план підприємства, план відвантаження і реалізації продукції, оперативні плани-графіки;

б) дані статистичної звітності;

- форма № 1 (підприємство) "Звіт про основні показники діяльності підприємства;
- форма № 1-П (річна) "Звіт підприємства про продукцію";
- форма № 1-П (квартальна) "Квартальний звіт підприємства про продукцію";
- форма № 1-П (місячна) "Терміновий звіт про виробництво промислової продукції (робіт, послуг)";

• форма № 5 ЗЕЗ "Звіт про експорт (імпорт) товарів";

• форма № 2 "Звіт про фінансові результати" та інші.

в) дані первинного й аналітичного бухгалтерського обліку: акт або відомість приймання продукції, накладна на здавання готової продукції на склад, приймально-здавальна накладна,

рахунок-фактура, товарно-транспортна накладна, відомість "Рух готових виробів, відвантаження і реалізація їх" і т. д.

2. Аналіз динаміки і використання плану виробництва та реалізації продукції.

Обсяг виробництва і реалізації промислової продукції може виражатися в натуральних, умовно-натуральних, трудових і вартісних вимірниках. **Узагальнюючі показники обсягу виробництва** продукції одержують за допомогою вартісної оцінки. Основними показниками обсягу виробництва є товарна і валова продукція.

Валова продукція — це вартість усієї виробленої продукції і виконаних робіт включно з незавершеним виробництвом. Виражається в зіставних і діючих цінах.

Товарна продукція відрізняється від валової тим, що в неї не включають залишків незавершеного виробництва і внутрігосподарський оборот. За складом на багатьох підприємствах валова продукція збігається з товарною, якщо немає внутрігосподарського обороту і незавершеного виробництва.

Обсяг реалізації продукції визначають або за відвантаженням продукції покупцям, або за оплатою (за чистим доходом). Він може виражатися в зіставних, планових і діючих цінах. Реалізація продукції є зв'язною ланкою між виробництвом і споживачем. Від того, як продається продукція, який попит на неї на ринку, залежить і обсяг її виробництва.

Важливе значення для оцінювання виконання виробничої програми мають і **натуральні показники обсягів виробництва та реалізації продукції** (штуки, метри, тонни і т. ін.). їх використовують для аналізу обсягів виробництва і реалізації продукції за окремими видами і групами однорідної продукції.

Умовно-натуральні показники, як і вартісні, застосовують для узагальненої характеристики обсягів виробництва продукції. Наприклад, на консервних заводах використовують такий показник, як тисячі умовних банок, на ремонтних підприємствах — число умовних ремонтів, у взуттєвій промисловості — умовні пари взуття, обчислені на основі коефіцієнтів їхньої трудомісткості, і т. д.

Нормативні трудовитрати використовують також для узагальненої оцінки обсягів випуску продукції в тому разі, коли в умовах багато продуктового виробництва немає можливості виразити загальний його обсяг у натуральних або умовно-натуральних вимірниках.

Аналіз починається з вивчення динаміки випуску і реалізації продукції, з розрахунку базисних і ланцюгових темпів зростання та приросту

Динаміка виробництва і реалізації продукції у зіставних цінах

Рік	Обсяг виробництва продукції, тис. грн	Темпи зростання, %		Обсяг реалізації, тис. грн.	Темпи зростання, %	
		базисні	ланцюгові		базисні	ланцюгові
XXXI	90 000	100,0	100,0	89500	100,0	100,0
xxx2	92 400	102,7	102,7	92600	103,4	103,4
xxx3	95 800	106,4	103,6	94300	105,4	101,8
xxx4	94 100	104,5	98,2	93500	104,4	99,2
Xxx5	100 800	112,0	107,1	96600	107,9	103,0

Із таблиці видно, що за п'ять років обсяг виробництва зріс на 12 %, а обсяг реалізації — на 7,9 %. Якщо за попередні роки темпи зростання виробництва і реалізації приблизно збігалися, то за останній рік темпи зростання виробництва значно вищі від темпів реалізації продукції, що свідчить про нагромадження залишків нереалізованої продукції на складах підприємства і продукції, яку не оплатили покупці.

Середньорічні темпи зростання (приросту) випуску і реалізації продукції можна розрахувати за середньо геометричною або середньоарифметичною зваженою.

Обчислимо його за середньо геометричною:

$$T_{ВП} = \sqrt[n-1]{T_1 + T_2 + T_3 + T_4 + T_5} = \sqrt[4]{1,0 * 1,027 * 1,036 * 0,982 * 1,071} = \sqrt[4]{1,12} = 1,0287 = 102,87\% ;$$

$$T_{пр} = 102,87 - 100 = 2,87\% ;$$

$$T_{РП} \sqrt[4]{1,079} = 1,0792 ; T_{пр} = 101,92 - 100 = 1,92\% ,$$

де $T_{ВП}$ - темпи зростання обсягу випуску продукції;

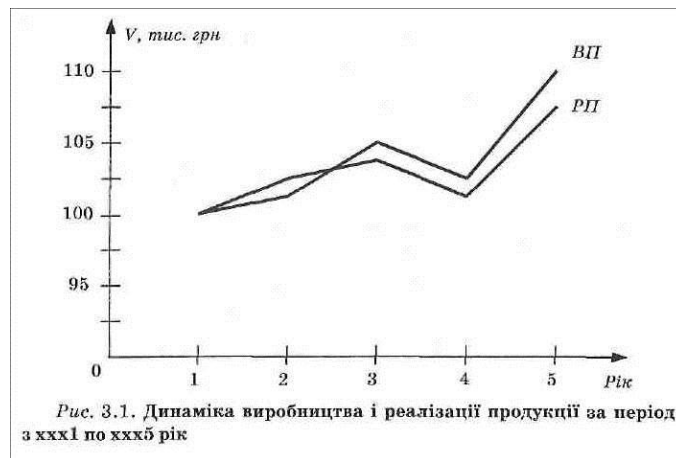
$T_{РП}$ - темпи зростання обсягу продажів;

$T_{пр}$ - темпи приросту.

У наведеному прикладі середньорічні темпи приросту випуску продукції становлять 2,87 %, а реалізації продукції — 1,92 %.

Для більшої наочності динаміку виробництва і реалізації продукції можна зобразити графічно (рис. 3.1).

Оцінювання виконання плану з виробництва і реалізації продукції за звітний період (місяць,

квартал, рік) проводять за методикою, наведеною в табл. 3.2. Із таблиці видно, що за звітний рік план випуску готової продукції перевиконано на 5 %, а з реалізації — лише на 1,42 %, що також свідчить про зростання залишків нереалізованої продукції.

Оперативний аналіз виробництва і відвантаження продукції виконують на основі розрахунків, в яких відображають планові і фактичні відомості про випуск і відвантаження продукції за обсягом і асортиментом, за якістю за день, за наростаючим підсумком з початку місяця, а також відображають відхилення від плану (табл. 3.3).

Аналіз реалізації продукції тісно пов'язаний із аналізом виконання договірних зобов'язань з постачання продукції. Недовиконання плану за договорами спричинює зменшення виручки прибутку підприємства, виплату штрафних санкцій. Крім того в умовах конкуренції підприємство може втратити ринки збуту продукції, що тягне за собою спад виробництва.

3. Аналіз обсягів і асортименту продукції.

Номенклатура – це план випуску виробів у натуральних одиницях (загальносоюзний класифікатор промислової продукції, яка діє на території СНД).

Асортимент – перелік найменувань продукції із зазначенням її обсягу випуску по кожному виду чи обсяг, встановлений планом, або це сукупність виробів, що випускаються за різними властивостями і в різній кількості. Асортимент може бути повним і груповим.

План по номенклатурі виконано – це означає, що підприємство випустило всі назви виробу.

План по асортименту вважається виконаним, якщо він виконаний або перевиконаний за всіма без винятку видами продукції. Якщо хоча б по одному виробу план не виконано, то і в

цілому план по асортименту не виконано. Аналіз виконують шляхом порівняння фактичного і планового випуску продукції по виробу.

Оцінка виконання плану по асортименту може виконуватись:

- а) за способом найменшого відсотку (%);
- б) за питомою вагою окремих виробів, за якими не виконано план;
- в) за середнім відсотком, який розраховується шляхом ділення загального фактичного випуску продукції в межах плану на загальний плановий випуск продукції.

Розглянемо це на прикладі

Виконання плану по асортименту

Вироби	План	Факт	Виконання плану, %	Зараховано у виконання плану асортименту
1	2	3	$4=3/2 \times 100$	
А	170000	168000	98.82	168000
В	181000	183000	101.10	123000
С	147000	150000	102.04	130000
Усього	498000	501000	100.60	421000

Примітка. Продукція, виготовлена позапланом або не передбачена планом, не зараховується у виконання плану по асортименту.

Якщо на підприємстві виготовляється продукція, не передбачена планом, то у виконання зараховується продукція лише в межах, тобто фактичний випуск, але не більше плану.

Способи оцінки виконання плану по асортименту:

- 1) за способом найменшого відсотку : найменший відсоток виконання плану виробів “А” – 98.82% береться як виконання плану по асортименту;
- 2) за питомою вагою окремих виробів, за якими не виконано план:
 $(1 \times 100) / 3 = 33.3\%$; 1 – лише один виріб “А”, по якому не виконано план; 3 – усього виробів – 3 штуки

Виконання плану по асортименту $(100 - 33.3) = 66.7\%$;

- 3) за середнім відсотком :

$$K_{ac} = \frac{421000}{498000} * 100\% = 84,54\%$$

Способи визначення суми недоданої продукції окремих видів виробів до загальної планової суми асортименту виробництва продукції, млн. грн.: з виробу “А” – $2000 / 168000 - 170000 /$

$$(2000 / 498000) \times 100\% = 0.40\%.$$

1. За допомогою середнього відсотку асортименту можна знайти резерв випуску продукції = $((\text{середній відсоток асортименту} - 100\%) \times \text{разом за планом}) / 100$.

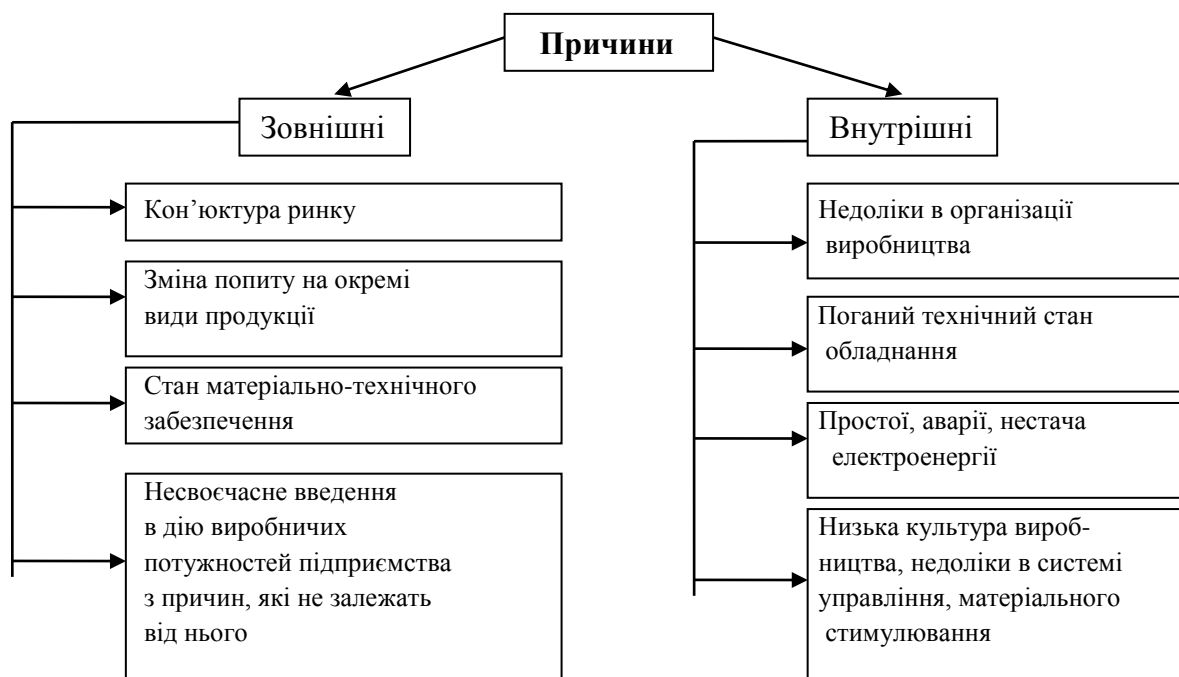
2. Усього зараховано у виконання плану за асортиментом – Разом за планом = Резерв випуску.

Ці два розрахунки дають резерв випуску продукції у цілому по підприємству.

3. У тому числі за видами продукції резерв складає:

- зарахування в межах плану по кожному виду продукції – план по кожному виду (у млн. грн.) = резерв випуску по кожному виду (у млн. грн.);
- або В % резерв випуску по кожному виду (млн. грн.) / разом плановий випуск.

На рис. Зображено причини невиконання плану по асортименту.

Причини невиконання плану по асортименту

4. Аналіз структури продукції.

Структура продукції – відношення питомої ваги окремих видів виробів до загального їх випуску (який приймається за 100%).

Виконати по структурі – означає зберегти у фактичному випуску продукції заплановане співвідношення окремих їх видів.

Зміна структури виробництва впливає на обсяг випуску у вартісній оцінці, матеріалоємність, собівартість продукції, прибуток, рентабельність. Наприклад, якщо збільшується питома вага більш дорогої продукції, то обсяг її виробництва у вартісному вираженні зростає і навпаки.

Розрахунок впливу структури виробництва на рівень перерахованих вище показників можна відобразити в табл. 6.2.1.

Таблиця 6.2.1

Аналіз випуску продукції за структурою

N	Вид продукції	Опто-ва ціна	Обсяг виробництва тис. шт.		ТП в оптових цінах, тис. грн.				Фактичний випуск продукції при плановій структурі	Зараховується на виконання плану по структурі	Відхилення плану за структурою	
					план		факт				Менше (-)	Більше (+)
					П	Ф	сума	%				
1	2	3	4	5	6=3×4	7= (6/76)×100	8=3×5	9= (8/78)×100	10=6× (78/76)	11=мін число граф. 10 і 8	12= 10-8	13= 8-10
1	A	500	20	25	10000	23.26	12500	26.88	10814	10814		1686
2	B	400	30	40	12000	27.91	16000	34.41	12977	12977		3023
3	C	600	35	30	21000	48.83	18000	38.71	22709	18000	4709	
Всього		-	85	95	43000	100	46500	100	46500	41791	4709	4709

Коефіцієнт виконання плану по ТП $= (\text{загальна ТП факт} / \text{загальну ТП план}) = 78 / 76 = 46500 / 43000 = 1.0813953$

Висновки: у цілому по підприємству план виробництва продукції складає – 108.14% $((46500/43000) \times 100)$, в тому числі у виконання плану за структурою зараховують 41791 млн. грн., що становить $(41791(\text{грн.11}) / 43000 (\text{грн.6})) \times 100 = 97.19 \%$

Невиконання плану за структурою відбулося внаслідок невиконання плану по продукції “С” на 4709 млн. грн. або на 10.95 % $(4709 \times 100) / 43000$.

Перевірка $97.19 + 10.95 = 108.14$, це свідчить про правильність розрахунків.

У випуску інших видів продукції відбулися структурні зрушення в напрямку збільшення виробництва в цілому на 4700 млн. грн. $(46500 - 41791)$.

Причинами невиконання плану по структурі можуть бути:

- 1) невиконання плану матеріально – технічного забезпечення;
- 2) виробничі неполадки;
- 3) прагнення підприємства замінити випуск працемісткої продукції, менш працемісткою, але прибутковою.

5. Аналіз якості виготовленої продукції.

Якість — це здатність продукції задовольнити потреби споживача відповідно до її призначення. Показники оцінки якості продукції зображені схемою (рис.6.3.1.)

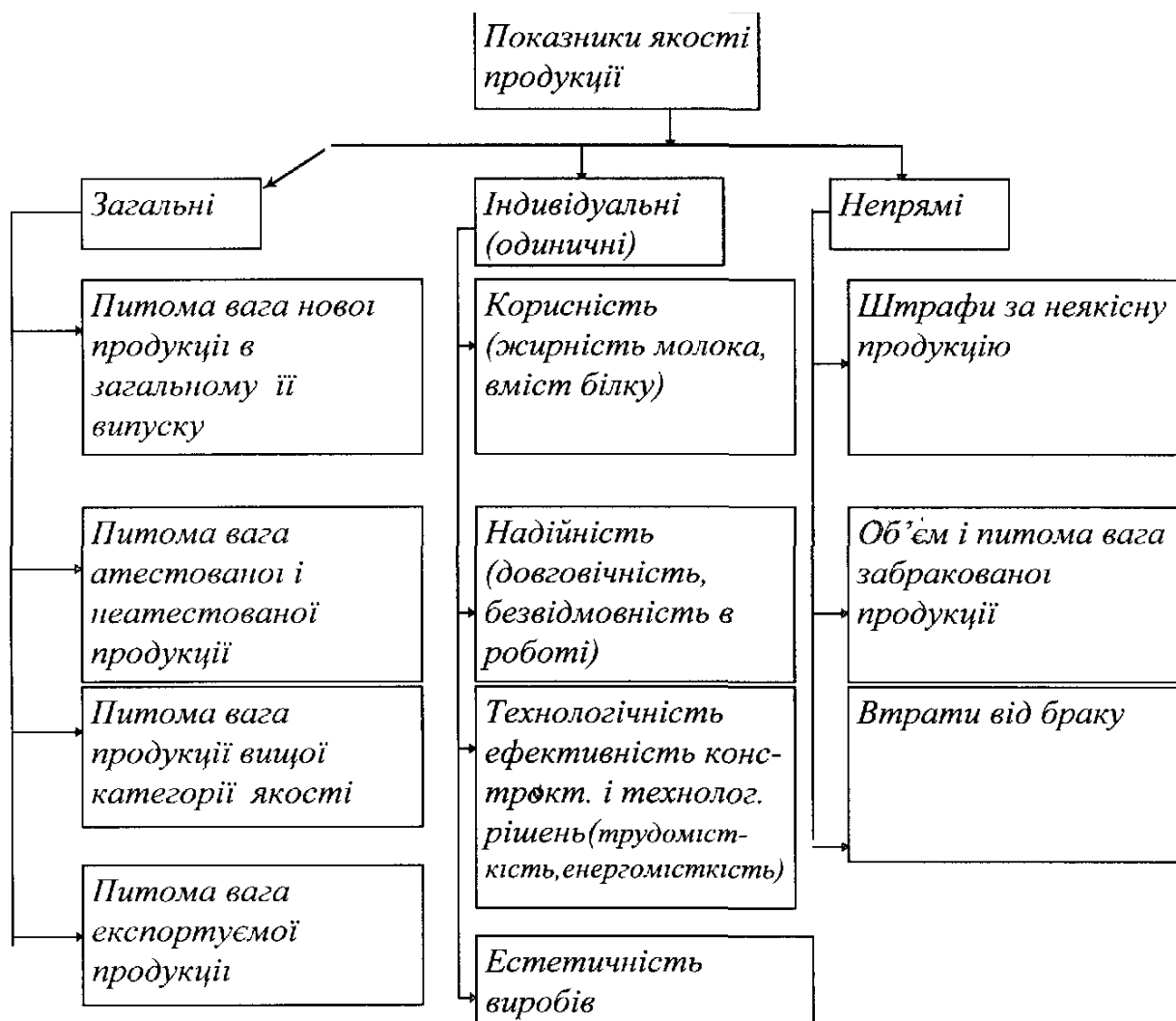

Рис. Показники оцінки якості продукції

Загальні показники - характеризують якість усієї продукції незалежно від її виду і призначення.

Індивідуальні показники - характеризують одну з її властивостей. Показники якості продукції впливають на обсяг продукції. Так, наприклад, питома вага продукції вищої категорії якості впливає на збільшення обсягу продукції за рахунок перевищення ціни. Коефіцієнт сортності — на зменшення або зростання суми знижок з ціни. Процент браку на зменшення обсягу, на вартість забракованої продукції за місяць.

Завданням аналізу якості продукції є:

- 1) вивчення динаміки всіх показників якості продукції, виконання плану по їх рівню, причини їх змін, оцінка виконання плану за рівнем якості продукції;
- 2) визначення впливу якості продукції на вартісні показники діяльності підприємства: випуск товарної продукції (ΔTP); виручка від реалізації (ΔB); прибуток ($\Delta П$).

Для узагальненої оцінки виконання плану по якості використовують різні методи:

- бальний метод;
- середній коефіцієнт сортності;
- середньозважені ціни в порівняльних умовах.

Суть бального методу оцінки полягає у визначенні середньозваженого балу якості продукції; шляхом порівняння фактичного та планового його рівня знаходять відсоток виконання плану по якості.

При цьому користуються бальною оцінкою, яка використовується іноді при атестації продукції. Наприклад, у верстатобудівельній промисловості виробам вищої категорії присвоюють 5 балів, першої категорії 4 бали, а не атестованої — 0 балів.

При виведенні середнього балу береться до уваги лише атестована по вищій і першій категорії частина виготовленої продукції.

Вихідні дані для аналізу якості продукції за бальним методом зображено в табл.

Вихідні дані для аналізу якості продукції за бальним методом

Показники	Вартість випуску	
	план	факт
Продукція атестована за:		
Вищою категорією	600	700
Першою категорією	350	390
Другою категорією	50	40
Продукція не атестована, яка підлягає зняттю з виробництва	30	50

$$\text{Середній бал якості за звітний період} = \frac{700 \times 5 + 390 \times 4 + 50 \times 0}{700 + 390 + 50} = \frac{5060}{1140} = 4.44$$

$$\text{Середній бал якості по плану} = \frac{600 \times 5 + 350 \times 4 + 30 \times 0}{600 + 350 + 30} = \frac{4400}{980} = 4.49$$

$$\text{Процент виконання плану по якості} = \frac{4.44}{4.49} \times 100 = 98.9\%$$

У легкій, харчовій і інших галузях для характеристики якості продукції використовують такі показники:

- питома вага кожного сорту в загальному об'ємі випущеної продукції;
- середній коефіцієнт сортності;
- середньозважена ціна.

Підвищення сортності продукції проти плану означає покращення її якості. Випуск продукції понижених сортів більших розмірів, ніж це передбачено планом при інших різних умовах, знижує виконання плану випуску продукції у вартісних показниках і погіршує результати діяльності підприємства.

Методику аналізу розглянемо на наступному прикладі

Аналіз якості продукції за допомогою середнього коефіцієнта сортності

Якість продукції сорту I сорту підвищилася на 0.9% (60.9 – 60), якість продукції II

Сорт продукції	Ціна за штуку, тис. грн.	Випуск продукції, тис. шт.		Вартість продукції в оптових цінах, млн. грн.		Питома вага кожного сорту в загальному обсязі випущеної продукції %	
		план	факт	план	факт	план	факт
1	2	3	4	5=2*3	6=2*4	7=3:73*100	8=4:74*100
I	20	60	70	1200	1400	600:100*100=60	70:115*100=60,9
II	18	40	45	720	810	40:100*100=40	45:115*100=39,1
Всього	-	100	115	1920	2210	100	100

сорту знизилась на 0.1% (39.1 – 40). Отже, вцілому якість продукції покращилась за звітний період.

Середній коефіцієнт сортності можна визначити 2 способами:

- 1) відношення кількості продукції I сорту до загальної кількості;
- 2) відношення вартості всієї продукції до можливої вартості продукції I сорту. (табл. 6.3.2.)

$K_{\text{сорт.}} = \frac{V_i \times \bar{C}^3}{V_{\text{заг.}} \times C_{\text{сорт.}}} \times \left(\frac{?TP}{(?об'єм \text{ випуску продукції} \times \text{ціна вищого сорту})} \right)$

$$K_{\text{сорт. план.}} = 1920 / (100 \times 20) = 1920 / 2000 = 0.96$$

$$K_{\text{сорт. факт.}} = 2210 / (115 \times 20) = 2210 / 2300 = 0.9609$$

$$\text{Виконання плану по якості} = 0.9609 / 0.96 \times 100 = 100.09\%$$

$$\text{Середній коефіцієнт сортності збільшився на } 100 - 100.09\% = -0.009\%$$

$$\text{Середньозважена ціна} = ?TP / ?об'єм \text{ випуску продукції}$$

$$\text{Середньозважена ціна за планом} = 1920 / 100 = 19.2$$

$$\text{Середньозважена ціна за фактом} = 2210 / 115 = 19.217, \text{ що по відношенню до плану становить } 19.217 / 19.2 \times 100 = 100.09$$

При аналізі якості продукції важливо визначити як впливає сортність на виконання плану обсягу виробництва продукції. Для цього визначаємо середню ціну (середньозважену):

$$\text{планова} = 1920 / 100 = 19.2; \text{ фактична} = 2210 / 115 = 19.217$$

I – й спосіб розрахунку.

Вартість фактично випущеної продукції, млн. грн.:

$$\text{за плановими цінами} - 19.2 \times 115 (V_{\text{заг. факт.}}) = 2208$$

$$\text{за фактичними цінами} - 19.217 \times 115 = 2209.95$$

$$\text{Зростання обсягу виготовленої продукції} - 2209.95 - 2208 = 1.95$$

II – й спосіб розрахунку.

Підвищення середньої ціни внаслідок підвищення сортності:

$$19.217 - 19.2 = 0.017$$

Зростання обсягу продукції внаслідок підвищення сортності:

$$0.017 \times 115 = 1.95 \text{ млн. грн.}$$

Зростання обсягу продукції внаслідок підвищення сортності:

$$0.017 \times 115 = 1.95 \text{ млн. грн.}$$

Чим ближче Ксорт. до 1, тим вища сортність, тим краща якість. Якщо Ксорт. = 1, то це означає, що вся продукція першого сорту.

Прямим показником якості продукції є брак. Зниження браку на виробництві – одна з умов використання внутрішніх резервів збільшення обсягів виробництва.

Існує брак зовнішній і внутрішній (виправний і невиправний). При аналізі використовуємо акти про брак, доповідні записки, форму №1 – С. Брак підвищує собівартість продукції, знижує обсяг продукції, прибуток і рентабельність.

При аналізі браку у виробництві визначають рівень браку – відношення вартості браку до виробничої собівартості товарної продукції

Аналіз рівня браку

№ п/п	Показники	План, тис. грн.	Факт, тис. грн.
1	Собівартість забракованої продукції	40	42
2	Витрати на виправлення браку	29	26
3	Вартість браку за ціною можливого використання	17	20
4	Утримано з винних осіб за допущений брак	1	2
5	Отримано суму претензій від постачальників за неякісну поставку матеріалів	2	1
6	Виробнича собівартість	1400	1500
7	Вартість продукції в оптових цінах (ТП)	1920	2210
8	Втрати від браку (1+2)-(3+4+5)	99 – 20 = 79	68 – 23 = 45
9	Рівень браку = (витрати від браку / виробнича собівартість) × 100=8:6×100	79/1400 × 100 = 5.6%	45/1500×100 = 3%

Отже, рівень браку знизився, якість продукції підвищилася.

Визначення кількості недовиготовленої продукції за рахунок браку у виробництві, здійснюється шляхом фактичного рівню браку множимо на ТП факт. і цей результат ділимо на 100, тобто недодано продукції на суму 66.3 тис. грн. (3%×2210)/100

Основними причинами браку є:

- 1) халатність працівників;
- 2) недостатня кваліфікація робітників;
- 3) дефекти в обладнанні;
- 4) низька якість інструментів;
- 5) порушення технологічного процесу;
- 6) помилки в технічній документації;
- 7) низька трудова дисципліна.

Визначити кількість недовиготовленої продукції за рахунок браку можна також за фактичним рівнем рентабельності, який визначається за формулою:

$$P = (TP - C) / C \times 100, \text{ де}$$

P – рентабельність;

ТП – товарна продукція;

C – собівартість;

$$P = (2210 - 1500) / 1500 \times 100 = 47.33\%$$

Витрати товарної продукції = витрати від браку (факт.) × на фактичний рівень рентабельності в коефіцієнтах = 45 × (47.33 + 100) / 100 = 45 × 1.4733 = 66.3

6. Аналіз ритмічності виробництва.

Ритмічність - рівномірний випуск продукції у відповідності із графіком в обсязі та асортименті, які передбачені планом.

Рівномірний випуск не означає виробництво продукції в однаковій кількості. Неритмічна робота безпосередньо впливає на обсяг реалізації продукції, бо продукцію, яка виготовлена наприкінці періоду важко реалізувати в цьому ж періоді. Неритмічна робота є однією з причин невиконання плану. Якщо робота неритмічна, то це означає невикористання робочої сили і виробничих потужностей, погіршення якості продукції. Все це призводить до підвищення собівартості продукції, зменшення суми прибутку, погіршення фінансового стану підприємства.

Для аналізу ритмічності використовують дані оперативно – технічного обліку, відомості або журнали випуску окремих видів продукції, оперативну звітність.

Для оцінки виконання плану по ритмічності використовують прямі і непрямі показники (рис 6.4.1.).

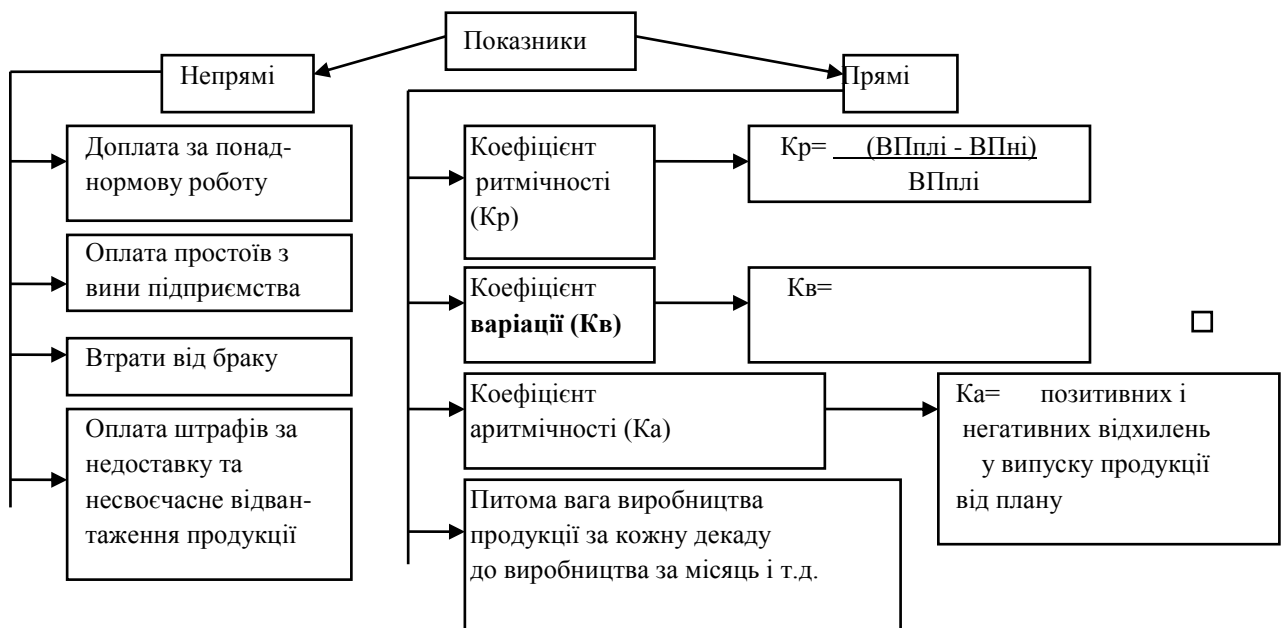

Рис. 6.4.1. Показники ритмічності виконання плану та їх розрахунок

Примітка

ВПплі – плановий випуск продукції за і-і періоди;

ВПні – недовиконання плану по випуску продукції у і-у періоді;

χ^2 - квадратичне відхилення від середньодекадного завдання;

п – число підсумовуючих планових завдань;

$\bar{X}_{пл}$ - середньодекадне завдання по плану.

Коефіцієнт ритмічності – відхилення обсягу продукції, яка зарахована у виконання плану (фактичний обсяг, але не більше запланованого) до планового випуску продукції.

Коефіцієнт варіації – відношення середньоквадратичного відхилення від планового завдання за добу (декаду місяць, квартал) до середньодобового (середньодекадного, середньомісячного, середньоквартального) планового випуску продукції.

Коефіцієнт аритмічності – позитивні і негативні відхилення у випуску продукції від плану.

Методика розрахунку основних показників наведено в таблиці

Ритмічність випуску продукції по декадам

Декада	Випуск продукції, млн. грн.		Питома вага, %		Виконання плану, коефіцієнт	Обсяг продукції виконання плану по ритмічності, млн. грн.
	план	факт	план	факт		
1	2	3	$4=(2:\Sigma 2)\times 10$ 0	$5=(3:\Sigma 3)\times 10$ 0	$6=3:2$	$7=\text{факт, але не більше плану}$
I	650	440	32.5	20	0.67	440
II	650	660	32.5	30	1.015	650
III	700	1100	35	50	1.5714	700
Всього за рік	2000	2200	100	100	1.1	1790

За рахунок понаднормових робіт випущено продукції в III декаді на 200 млн. грн.

$$K_{\text{рит}} = \frac{\text{обсяг продукції в межах плану}}{\text{плановий випуск}} = \frac{p7}{p\Sigma 2} = \frac{1790}{2000} = 0.895 \text{ Чим ближче } K_{\text{рит}} \text{ до}$$

1, тим ритмічніше працює підприємство.

$$K_{\text{коэф.варіації}} (K_v) = \frac{\sqrt{(440-667)^2 + (660-667)^2 + (1100-667)^2 : 3}}{667} =$$

$$= \frac{\sqrt{[-227^2 + (-7^2) + 433^2] : 3}}{667} = \frac{\sqrt{[51529 + 49 + 187489] : 3}}{667} = \frac{\sqrt{239067} : 3}{667} = \frac{489 : 3}{667} = \frac{163}{667} = 0.24$$

$$\bar{X}_{\text{пл}} = (650 + 650 + 700) : 3 = 677$$

$\hat{\sigma} = 0.24$ Це означає, що випуск продукції за декадами відхиляється від графіку в середньому на 24%.

$$K_{\text{арит.}} = (1 - \frac{440}{650}) + (1 - \frac{660}{650}) + (1 - \frac{1100}{700}) = 0.323 + 0.015 + 0.571 = 0.909$$

Чим менше часу неритмічно працювало підприємство, тим вище коеф. аритмічність.

В процесі аналізу необхідно підрахувати кількість недовипущеної (втраченої) продукції у зв'язку з неритмічною роботою. Для цього:

- 1) визначаємо обсяг випущеної продукції за III декаду (за виключенням позаурочних робіт) $1100 - 200 = 900$;
- 2) визначаємо кількість продукції, яку підприємство мало б виготовити при ритмічній роботі за місяць $900 \times 3 = 2700$;
- 3) визначаємо кількість втраченої продукції через неритмічну роботу: $2700 - 2200 = 500$ (млн.грн.).

Якби підприємство в I і II декаді працювало, так як і в III декаді, то воно мало б без використання позаурочного часу виготовлення продукції на 500 млн.грн.

Причини неритмічної роботи:

1. Несвоєчасне постачання сировини, матеріалів, палива, енергоресурсів з вини постачальника;
2. Низький рівень організації, технології та матеріально – технічного забезпечення виробництва:
 - а) простої устаткування понад план;
 - б) незадовільна якість продукції;
 - в) недостача робочої сили, у т.ч. кваліфікованих кадрів;
 - г) незадовільна робота обладнання.

7. Аналіз факторів і резервів збільшення випуску та реалізації продукції.

У процесі аналізу необхідно вивчати зміни не лише в обсязі виробництва товарної продукції, але і в обсязі реалізації, бо від цього залежать фінансові результати підприємства, його фінансовий стан, платоспроможність і т.п.

Аналіз реалізації продукції проводиться щомісяця, щокварталу, кожне півріччя, щороку. У процесі його фактичні данні порівнюють з плановими, за попередні періоди, розраховують процент виконання плану, абсолютне відхилення від плану, темпи росту і приросту за проміжок часу, що аналізується, абсолютне значення однопроцентного приросту.

Таблиця

Аналіз факторів зміни обсягу реалізації продукції

Показники	План	Факт	Відхилення, +/-
1. Залишок продукції на початок року	1100	1200	+100
2. Випуск товарної продукції	22000	24000	+2000
3. Залишок продукції на кінець року	1000	900	-100
4. Реалізація (1+2-3)	22100	24300	+2200

З табл.6.5.1. видно, що план по реалізації продукції перевиконано на $((24300 : 22100) \times 100 = 109.95)$ 9.95% за рахунок збільшення ГП і запасів готової продукції на складі.

Тепер проаналізуємо, як на результат виконання плану обсягу реалізації продукції впливають три фактори:

- обсяг випуску товарної продукції;
- запаси ГП на складі на початок року;
- запаси ГП на складі на кінець року.

1. За рахунок обсягу випуску ГП на 22000 млн. грн. обсяг реалізації збільшився на 9.050% $(24000 - 22000) : 22100 \times 100 = +9.050$.

2. На початок року на складі спостерігалось зростання ГП на 100 млн. грн. $(1200 - 1100)$, цей зріст призвів до збільшення у реалізації продукції на 0.45% $(100 : 22100) \times 100 = +0.45$.

3. Зниження даного запасу на кінець року на 100 млн. грн. $(900 - 1000)$ призвело до збільшення реалізації на 0.45% $(100 : 22100) \times 100 = +0.45$.

Баланс факторів дає процент перевиконання плану по РП: $(9.050 + 0.45 + 0.45) = 9.95$, що підтверджує правильність розрахунку.

Аналіз реалізації продукції тісно пов'язаний з аналізом виконання договірних зобов'язань по поставках продукції. Виконання плану за договорами призводить до зменшення прибутку, виручки, виплати штрафних санкцій. Крім того, в умовах ринку підприємство може втратити ринки збуту продукції, що спричинить спад виробництва.

У виконання плану зараховується фактично реалізована продукція в межах запланованої суми лише за умови, що план поставок виконаний за всіма без винятку споживачами і продукцію поставлено у відповідні строки, відповідного асортименту та якості.

У процесі аналізу необхідно визначити виконання плану поставок за місяць із зростаючим підсумком у цілому по підприємству, у розрізі окремих споживачів і видів продукції, з'ясовуються причини недовиконання плану і дається оцінка діяльності по виконанню договірних зобов'язань.

Щоб строки % виконання договірних зобов'язань, потрібно від планової суми відняти вартість недопоставленої продукції і отриманий результат поділити на план поставок(РПпл):

$$K_{пл} = \frac{РПпл - Пнедоп.}{РПпл} \times 100.$$

Наведений розрахунок показує, що за звітний місяць недопоставлено продукції за договорами на суму 200 млн. грн. або 5% (100-95).

Аналіз виконання договірних зобов'язань по реалізації продукції за жовтень місяць

Вироби	Споживачі	План поставки по договору	Фактично реалізовано	Недопоставлено	Зарахований обсяг у межах плану
А	1	900	950	-	900
	2	900	950	-50	850
	3	700	800	-	700
Б	1	600	600	-	600
	2	1300	1150	-150	1150
Разом	-	4400	4350	-200	4200

$$K_{дп} = \frac{4400 - 200}{4400} = 0.95 \text{ або } 95\%.$$

Наступний етап аналізу – вивчення факторів впливу на випуск товарної продукції, а, отже, і на обсяг реалізації.

ТЕМА: Аналіз забезпеченості підприємства основними засобами виробництва.

План

1. Аналіз складу і технічного стану основних фондів.
2. Аналіз ефективності використання основних фондів.
3. Аналіз використання обладнання і виробничих потужностей підприємства.
4. Аналіз зносу і амортизації основних фондів.
5. Аналіз оборотності і ефективного використання нематеріальних активів.
6. Узагальнення резервів підвищення ефективності використання основних фондів.

1. Аналіз складу і технічного стану основних фондів

Виконання плану виготовлення продукції залежить від того, як підприємство забезпечене основними фондами.

Джерела даних для аналізу є ф.1,2,3,11,22.

При аналізі складу і технічного стану основних фондів потрібно:

Вивчити об'єм основних засобів, їх динаміку і структуру.

При цьому необхідно пам'ятати, що основні фонди в залежності від участі в процесі виробництва діляться на три групи:

- а) промислово-виробничі фонди;
- б) невиробничі основні фонди;
- в) виробничі основні фонди інших галузей.

При аналізі складу основних фондів звітні дані розглядаються в динаміці.

Аналіз наявності і руху основних фондів

Показники	Наявність на початок року		Наявність на кінець року		Зміни +,- за рік	
	сума	питома вага, %	сума	питома вага %	сума	%
Промислово-виробничі ОФ	11509	58,5	11964	64,2	+455	+3,9
Виробничі ОФ інших галузей	294	1,5	296	1,6	+2	+0,6
Невиробничі ОФ	7882	40	6361	34,2	-1521	-19,3
Усього	19685	100	18621	100	-1064	-5,4

Структура основних фондів визначається специфікою галузі.

При аналізі основних фондів потрібно проаналізувати співвідношення активної і пасивної частини.

Активна частина безпосередньо діє на предмет праці. Пасивну частину утворюють фонди, які створюють умови для здійснення процесу виробництва.

В економічній літературі відсутня єдина думка про склад активної частини фондів. Одні вважають активною частиною всі фонди за виключенням будівель і споруд, інші – тільки машини і обладнання.

У більшості галузей промисловості до активної частини фондів відносять машини і обладнання (силові і робочі машини і обладнання, вимірвальні і регулюючі пристрої, лабораторне обладнання, інші машини і обладнання), а також транспортні засоби. Здійснюючи підрахунки, ми виходимо з того, що до активної частини відносимо машини і обладнання.

Підвищення питомої ваги активної частини фондів характеризує прогресивність їх структури, сприяє збільшенню випуску продукції, зростанню фондівіддачі.

При аналізі структури основних фондів складають аналітичну таблицю

Аналіз структури основних фондів

Види основних фондів	Наявність на початок року		Наявність на кінець року		Зміни (+,-) за рік	
	сума	питома вага, %	сума	питома вага, %	сума	питома вага, %
Будівлі	5430	47,2	5661	47,3	+231	+0,1
Споруди	450	3,9	439	3,7	-11	-0,2
Передавальні пристрої	193	1,7	193	1,6	-	+0,1
Машини і обладнання	5065	44	5297	44,3	+232	+0,3
Транспортні засоби	233	2,0	246	2,1	+13	+0,1
Інструмент, виробничий і господарський інвентар і інші види ОФ	138	1,2	128	1,0	-10	-0,2
Всього	11509	100	11964	100	+455	

З таблиці 4.1.2 видно, що питома вага машин і обладнання збільшилась з 44,0 до 44,3% , що позитивно характеризує підприємство.

2. Вивчити рух і технічний стан основних виробничих фондів, для чого розраховуємо наступні показники:

$$\text{Коефіцієнт поновлення ОЗ} = \frac{\text{Вартість основних виробничих фондів, що надійшли за рік}}{\text{Вартість основних виробничих фондів на кінець звітного року}} \times 100$$

$$\text{Коефіцієнт вибуття ОЗ} = \frac{\text{Вартість ОВФ, що вибули за рік}}{\text{Вартість ОВФ на початок звітного року}} \times 100$$

$$\text{Коефіцієнт приросту} = \frac{\text{Сума приросту ОВФ}}{\text{Вартість ОВФ на початок звітного року}} \times 100$$

$$\text{Коефіцієнт зносу} = \frac{\text{Сума зносу ОЗ}}{\text{Початкова вартість ОЗ}} \times 100$$

$$\text{Коефіцієнт придатності} = \frac{\text{Залишкова вартість ОФ}}{\text{початкова вартість ОЗ}} \times 100$$

Технічний рівень основних засобів характеризує також: віковий склад основних фондів, перш за все обладнання. Такий аналіз дозволяє зробити висновки про працеспроможність обладнання і необхідності його заміни. З цією метою діюче обладнання можна згрупувати по періодах його використання (до 1 року, від 1-5 років, від 5-10 років, > 10 років), а потім по віковим групам визначити питому вагу кожної групи в загальному складі обладнання

Аналіз використання складу обладнання

Строк експлуатації	Усього обладнання	
	шт	%
До 5 років	142	30,2
5-10 років	78	16,6
10-20 років	150	31,9
> 20 років	100	21,3
Всього	470	100

З таблиці видно, що обладнання строком експлуатації до 10 років становить 46,8% (30,2+16,6). Дані таблиці свідчать що обладнання на підприємстві, доля машин строком служби > 20 років – 21,3%. Ця група підлягає заміні, оскільки вона морально і фізично застаріла.

3. Вивчити забезпеченість підприємств основними виробничими фондами.

Це досягається шляхом порівняння фактичної її наявності з плановою потребою, необхідною для виконання плану по випуску продукції.

Показниками, що характеризують забезпеченість підприємства основними виробничими фондами є:

$$\text{Фондоозброєність праці} = \frac{\text{Середньорічна вартість ОВФ}}{\text{Середньоспискову чисельність працівників тієї зміни, в якій зайнята найбільша частина роб.}}$$

$$\text{Рівень технічної озброєності праці} = \frac{\text{Вартість виробничого обладнання}}{\text{Середньоспискову чисельність працівників тієї зміни, в якій зайнята найбільша частина роб.}}$$

Темпи зростання рівня технічної озброєності праці співставляються з темпами зростання продуктивності праці. Бажано, щоб темпи росту продуктивності праці були > ніж темпи зростання технічної озброєності праці.

2. Аналіз ефективності використання основних фондів

Ефективність використання основних фондів можна виявити за допомогою показників фондівіддачі і фондомісткості, рентабельність.

$$\text{Фондовіддача, грн.} = \frac{\text{Обсяг продукції (робіт, послуг)}}{\text{Середньорічну вартість ОПВФ}}$$

Для аналізу обчислюємо фондівіддачу за звітний рік (фактичну і планову) і порівнюємо з минулим роком. Збільшення фондівіддачі у звітному році в порівнянні з плановим періодом та минулим роком говорить про більш ефективне використання основних фондів.

Фондомісткість – це показник, обернений до фондівіддачі, який характеризує вартість ОФ, що припадає на 1 грн. товарної продукції.

$$\text{Фондомісткість, грн.} = \frac{\text{Середньорічна вартість ОПВФ}}{\text{Обсяг продукції (робіт, послуг)}}$$

$$\text{Рентабельність} = \frac{\text{Прибуток}}{\text{Середньорічна вартість ОФ}}$$

При розрахунку показників фондівіддачі вихідні дані необхідні привести в порівняльний вигляд, тобто об'єм продукції необхідно скорегувати на зміну оптових цін і структурних змін, а вартість основних засобів – на їх переоцінку.

Аналіз фондівіддачі проводиться в 2 напрямках: вивчення і вимірювання впливу окремих факторів на фондівіддачу; виявлення впливу фондівіддачі на об'єм виробництва.

На рівень фондівіддачі впливають різні фактори, пов'язані як з зміною об'єму продукції, так і з ефективністю використання ОВФ, особливо активної її частини.

Рівень фондівіддачі залежить перш за все від зміни структури фондів (питомої ваги), від об'єму продукції з гривні вартості активної частини (рис.4.2.1)

Підвищення долі активної частини фондів у загальній її вартості є стимулюючим фактором росту фондівіддачі.

Головна причина зниження фондівіддачі – неефективне використання ОФ (простої обладнання, недовикористання виробничих потужностей, низький коефіцієнт змінності, наявність невстановленого обладнання і тощо)

Для аналізу впливу факторів використовуємо табл..

Аналіз фондівіддачі

1. Показники	1997	1998	Відхилення +,-
2. Обсяг товарної продукції в оптових цінах, тис. грн.	140164	143885	+3721
3. Середньорічна вартість промислово-виробничих ОФ, тис. грн.	58823	62189	+3366
4. Фондівіддача (1:2), грн.	2,38	2,31	-0,07
5. Активна частина ОФ (машини і обладнання), тис. грн.	38934	40297	+1,993
6. Фондівіддача активної частини фондів (1:4), грн	3,60	3,52	-0,08
7. Питома вага активної частини фондів у загальній їх вартості (4:2), %	66,2	65,80	-0,6

З таблиці видно, що рівень фондівіддачі знизився з 2,38 грн. до 2,31 грн.

Розрахунок впливу факторів можна виконати за допомогою способу ланцюгових підстановок.

Розрахунок впливу факторів на фондівіддачу

№ розрахунку	Питома вага активної частини ОФ	Фондівіддача активної частини ОФ	Фондівіддача	Причини відхилення	Розрахунок
	1	2	$3=(1*2):100$		
1.	66,2	3,60	2,38	-	-
2.	65,8	3,60	2,37	питома вага активної частини фондівіддача	$2,37-2,38=-0,01$
3.	65,8	3,52	2,31	активної частини	$2,31-2,37=-0,06$

Зниження фондівіддачі на 0,07 грн. відбулося в наслідок зниження питомої ваги активної частини на 0,01грн. і зниження фондівіддачі активної частини на 0,06грн.

На приріст продукції впливає як збільшення обладнання та основних фондів у цілому, так і ефективність використання ОФ (фондівіддача). Важливо окремо визначити вплив кожного з цих факторів. Для цього використовуємо метод абсолютних різниць.

Розрахунок впливу змін на обсяг продукції:

Зміни середньої вартості основних фондів	=	абсолютне відхилення по середньорічній вартості ОПВФ	×	Фондівіддачу базисного періоду (план, минулий рік)
Зміни фондівіддачі	=	абсолютне відхилення по фондівіддачі за звітний період	*	Середньорічну вартість основних ПВОФ за звітний період

З табл. видно, що обсяг товарної продукції збільшився на 3721 тис. грн. Це відбувається за рахунок збільшення середньорічної вартості основних фондів на 8021 (+3366*2,38) і зменшення фондівіддачі на 4300 тис. грн. (-0,07*62189).

3. Аналіз використання обладнання і виробничих потужностей підприємства

Після аналізу узагальнюючих показників ефективного використання основних фондів більш детально вивчається ступінь використання виробничих потужностей підприємством, окремих видів машин і обладнання.

Виробнича потужність підприємства – максимально можливий випуск продукції при повному використанні виробничого обладнання і площ з врахуванням передової технології, покращення організації праці.

Виробнича потужність визначається як правило, в тих же одиницях, в яких планується виробництво промислової продукції.

Аналіз використання всього виробничого потенціалу підприємства здійснюється по даним планового і звітного балансу виробничих потужностей, який розраховується по формулі:

$$P_k = P_n + P_t + P_p + P_{нб} \pm P_{з,н} - P_v,$$

де:

P_k -виробнича потужність на кінець періода;

P_n -виробнича потужність на початок періода;

P_t -приріст потужності в результаті технічного переозброєння діючих підприємств і здійснення інших організаційно-технічних міроприємств;

P_p -приріст потужностей в результаті реконструкції діючих підприємств;

$P_{нб}$ -введення в дію нових потужностей за рахунок нових і розширення діючих підприємств;

$\pm P_{з,н}$ -збільшення або зменшення потужності в результаті зміни номенклатури і асортименту продукції;

P_v -зменшення потужності в результаті їх вибуття.

Наявність таких балансів дозволяє здійснювати контроль за правильністю розрахунків виробничих потужностей, дотриманням норм їх освоєння, виявити резерви підвищення використання наявних виробничих потужностей.

При аналізі визначають рівень освоєння потужностей (коефіцієнт використання потужностей)-досягнутий на певну дату % освоєння конкретної потужності.

$$K_{\text{використання виробничих потужностей}} = \frac{\text{Обсяг товарної продукції}}{\text{Середньорічну виробничу потужність}} \times 100\%$$

Порівняння фактичного коефіцієнта використання виробничих потужностей з плановим і за минули роки дозволяє встановити зміну ступеня використання виробничих потужностей, причини цих змін. Низький коефіцієнт показує про наявність резервів збільшення випуску продукції без введення в експлуатацію додаткових потужностей і капітальних вкладень.

Підвищення коефіцієнта використання середньорічної потужності може бути досягнуто за рахунок зменшення простоїв обладнання, покращання постачання сировиною, підвищення рівня використання потужностей в цехах, які не досягли проектної потужності, зменшення втрат робочого часу.

Все обладнання ділиться на наявне, встановлене і діюче.

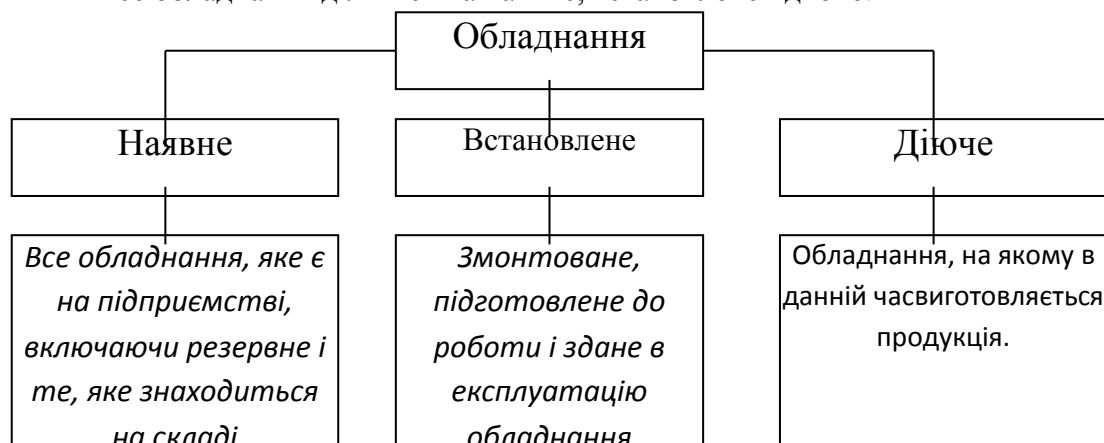

Рис. Види обладнання.

Аналіз розпочинається з встановлення питомої ваги діючого обладнання в наявному і встановленому обладнанні, що дозволяє встановити резерви збільшення, випуску продукції за рахунок максимального завантаження всього наявного обладнання.

Оцінку складу обладнання може представити в табл.

Аналіз складу обладнання

Наявне обладнання	Встановлене	Діюче	Діюче в % до	
			наявного	встановленого
809	802	792	97,9	98,8

З табл. видно що на підприємстві 7 одиниць обладнання не встановлено, 2,1% наявною і 1,2% встановленого обладнання не працює.

Якщо можливий фонд часу роботи цих 7 одиниць – 20384 верстато-годин ($7 \times 1,4 \times 8 \times 260$), плановий випуск продукції за 1 верстато-годину – 12,3грн, то резерв збільшення обсягу продукції за рахунок введення в дію цих 7 одиниць – 251 тис.грн. ($20384 \times 12,3$).

Підвищення ефективності експлуатації діючого обладнання забезпечується 2 шляхами: ексенсивним (по часу) і інтенсивним (по потужності).

Інтенсивне використання обладнання характеризується показниками випуску продукції на 1 верстато-год. (або на 1 грн.), тобто його продуктивністю.

$$K_{\text{інтенсивного використання}} = \frac{\text{фактична виробітка продукції 1 станком за од. часу}}{\text{планову (нормативу) виробітку}} \times 100\%$$

Показником екстенсивного використання обладнання є

$$K_{\text{екстенсивного використання}} = \frac{\text{фактичний або плановий фонд робочого часу}}{\text{розрахунквий фонд робочого часу, прийнятий за базу порівняння (як правило календарний фонд)}} \times 100\%$$

Аналіз екстенсивного використання обладнання пов'язаний з балансом часу роботи

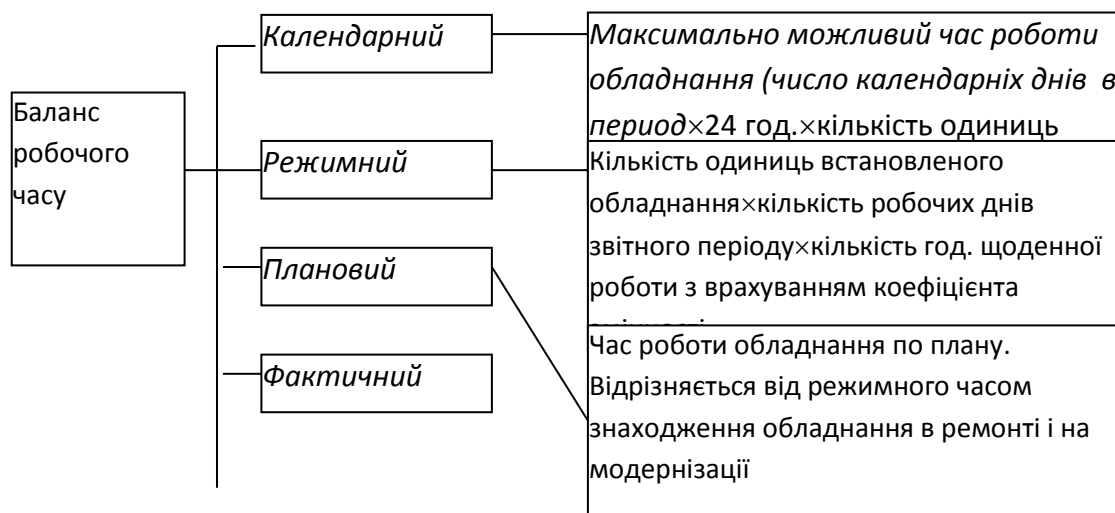

Рис. Баланс робочого часу.

Порівняння фактичного і планового фонду часу характеризує ступінь виконання плану по введенню в експлуатацію обладнання.

Порівняння календарного і режимного фонду часу характеризує можливості кращого обладнання за рахунок підвищення $K_{\text{змінності}}$, де

$$K_{\text{змінності}} = \frac{\text{число всіх відпрацьованих верстатозмін}}{\text{число верстатозмін в найбільшу зміну}}$$

Порівняння режимного і планового – характеризує резерви часу за рахунок зменшення часу на ремонт.

Для характеристики використання часу роботи обладнання застосовуються такі коефіцієнти:

$$K_{\text{календарного фонду часу}} = \frac{\text{Фактичний фонд роботи обладнання}}{\text{Календарний фонд роботи обладнання}}$$

$$K_{\text{режимного фонду часу}} = \frac{\text{Фактичний фонд}}{\text{Режимний фонд}}$$

$$K_{\text{планового фонду часу}} = \frac{\text{Фактичний фонд}}{\text{Плановий фонд}}$$

Узагальнюючим показником, який комплексно характеризує використання обладнання є

$$K_{\text{інтегрального завантаження обладнання}} = K_{\text{інтенсивного}} \times K_{\text{екстенсивного}}$$

В процесі аналізу вивчається динаміка цих показників, виконання плану і причини їх змін.

По групам однорідного обладнання розраховується зміна об'єму виробництва продукції за рахунок його кількості, екстенсивного і інтенсивного використання за наступною формулою:

$$\begin{matrix} \text{Валова} \\ \text{продукція} \end{matrix} = \begin{matrix} \text{Кількість однорідного} \\ \text{обладнання} \end{matrix} \times \begin{matrix} \text{Кількість днів роботи} \\ \text{одиноцею обладнання} \end{matrix} \times \begin{matrix} \text{Коефіцієнт} \\ \text{змінності роботи} \\ \text{обладнання} \end{matrix} \times \begin{matrix} \text{Середньо трива} \\ \text{лість зміни} \end{matrix} \times \begin{matrix} \text{Виріток} \\ \text{продукції за 1} \\ \text{машино} \\ \text{годину} \\ \text{на однорід} \\ \text{ному обладнанні} \end{matrix}$$

В спрощеному вигляді:

$$\begin{matrix} \text{Валова} \\ \text{продукція} \end{matrix} = \begin{matrix} \text{Виріток продукції за 1} \\ \text{верстатогодину, грн.} \end{matrix} \times \begin{matrix} \text{Відпрацьовано всіма} \\ \text{верстатами,} \\ \text{верстатогодини} \end{matrix}$$

Розрахунок впливу цих факторів можна здійснювати способами елімінування.

4. Аналіз зносу і амортизації основних засобів

Відповідно до Закону України "Про оподаткування прибутку підприємств", введеного в дію з 1.07.97 р. прибуток для оподаткування підприємства зменшується на суму амортизаційних відрахувань.

Тому важливе значення має аналіз нарахування амортизаційних відрахувань. Для цього вибірково перевіряється правильність застосування норм амортизаційних відрахувань по окремих групах основних фондів.

Одним із якісних показників використання основних фондів:

$$K_{\text{амортизац. віддачі}} = \frac{\text{Осяг продукції в діючих цінах}}{\text{Сума амортизації}},$$

який слід аналізувати в динаміці

Розрахунок амортизаційної віддачі

Показники	Звітний період	Минулий період	Відхилення, %
1.Товарна продукція в діючих цінах, тис. грн.			
2.Амортизація, тис. грн.			
3.Коеф. амортиз. віддачі (1:2)			

Коефіцієнт амортизаційної віддачі показує рівень використання ОФ: є одним із показників інтенсифікації виробництва.

При аналізі потрібно звернути увагу чи правильно на підприємстві застосовується для 3 групи ОФ норми прискореної амортизації в залежності від року експлуатації.

Аналізуючи порядок застосування прискореної амортизації, потрібно звернути увагу на питому вагу законсервованого обладнання, по якому нараховується амортизація (що знижує оподатковуваний прибуток), але випуск продукції по цьому обладнанню не проводиться.

Прискорена амортизація може мати позитивний і негативний ефект. Вона може бути використана, як позитивний фактор відтворення фінансових умов для впровадження у виробництво досягнень науки та техніки. В той же час, якщо відсутній попит на продукцію на ринку збуту, то прискорена амортизація може вплинути на збільшення ціни неконкурентної продукції, що в свою чергу приводить до збитковості виробництва.

При аналізі зносу потрібно визначити коефіцієнт зносу на початок і кінець звітного періоду.

$$\text{Коеф. зносу} = \frac{\text{Знос ОЗ}}{\text{Вартість ОЗ}} \times 100$$

Збільшення коефіцієнту зносу характеризує погіршення матеріально-технічної бази підприємства.

Але цей коефіцієнт не відображає фактичного зносу ОЗ, бо не на всі основні засоби нараховується амортизація (знос), але загальна оцінка зносу ОЗ змінюються.

Аналіз зносу основних засобів можна представити в табл.

Аналіз зносу основних фондів

Показники	Одиниці вимірювання	На початок року	На кінець року	Зміна за рік +,-
1. Початкова вартість ОЗ	тис.грн.			
2.Знос ОЗ під час їх експлуатації.	тис.грн.			
3.Ступінь зносу ОЗ (2:1*100)	%			
4.Ступінь придатності ОЗ (1-2)/1*100	%			
5.Середня ступінь зн. в галузі	%			

ТЕМА: Аналіз забезпеченості підприємства трудовими ресурсами.

План

1. Мета, завдання та джерела інформації аналізу використання трудових ресурсів підприємства.
2. Аналіз забезпеченості підприємства трудовими ресурсами.
3. Аналіз обороту і плинності робочої сили.
4. Аналіз продуктивності праці.
5. Аналіз трудомісткості продукції.
6. Аналіз технічного оснащення праці.
7. Аналіз фонду оплати праці і його використання.

1. Мета, завдання та джерела інформації

Забезпеченість підприємства трудовими ресурсами – одна з найважливіших умов його успішної роботи.

Мета курсу – розкрити резерви підвищення продуктивності праці.

Завдання аналізу зображено на рис.1.1.

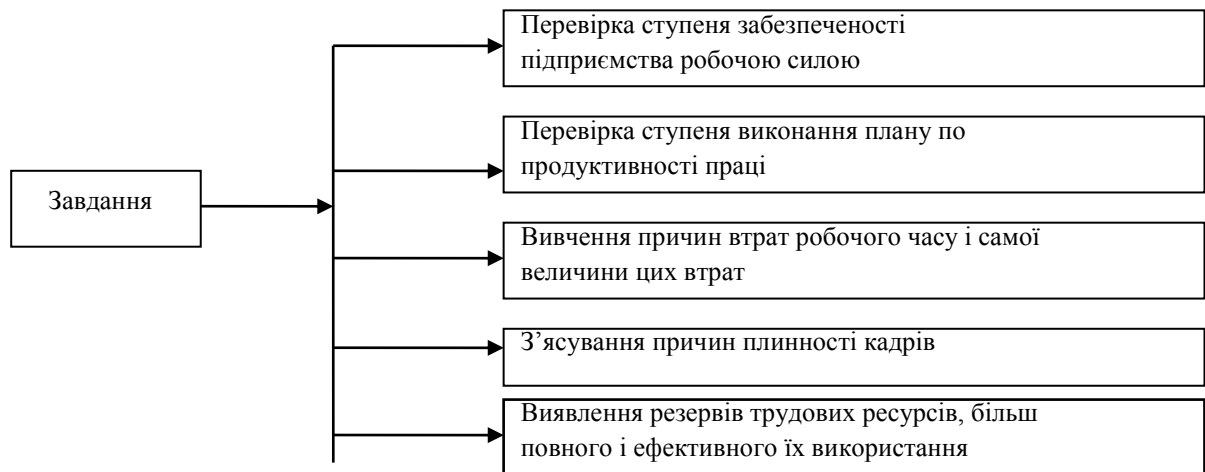

Рис. 1.1. Завдання аналізу використання трудових ресурсів.

Джерела інформації: Ф. 2-пв, Ф. 22, данні табельного обліку і відділу кадрів.

2. Аналіз забезпеченості підприємства робочою силою

Це аналіз передбачає оцінку виконання плану щодо чисельності і складу працюючих.

Показники, що характеризують забезпеченість підприємства робочою силою, зображені на рис.

Рис. Показники, що характеризують забезпеченість підприємства робочою силою

Увесь персонал підприємства поділяється на 2 групи

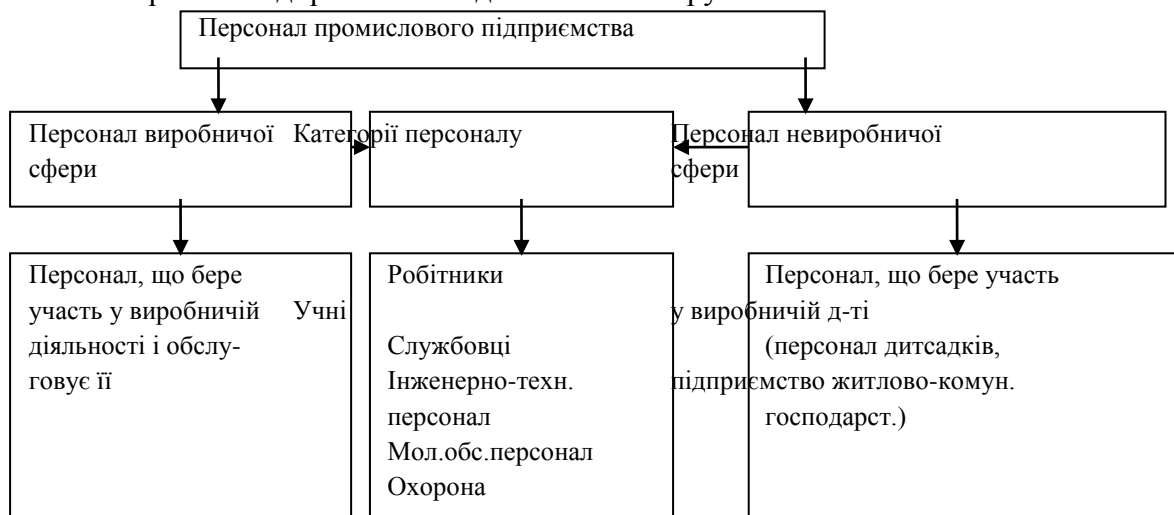

Рис. Класифікація персоналу промислового підприємства

При аналізі забезпеченості підприємства робочою силою спочатку аналізуємо виконання плану по чисельності і складу працюючих.

Для цього потрібно: проаналізувати загальну забезпеченість підприємства робочою силою. Для цього:

- визначаємо виконання плану по чисельності по групам і категоріям працюючих;
- визначаємо питому вагу ПВП і непромислового персоналу до загальної чисельності. При цьому більш висока забезпеченість підприємства ПВП, являється позитивним фактором, бо ПВП виробляє продукцію, а непромисловий персонал лише допомагає її випуску;

в) визначаємо абсолютний і відносний залишок чи недостачу робочої сили по групах і категоріям працюючих.

Абсолютне відхилення – це різниця між факт. і плановою чисельністю по кожній категорії ПВП.

Підприємство планує свою чисельність з певного обсягу випуску ТП. Зміна в обсязі випуску продукції призводить до зміни чисельності працюючих. Тому необхідно обчислити і відносне відхилення.

Відносне відхилення повинно бути скориговане на % виконання плану по обсягу продукції. Відносне відхилення обчислюється лише по категорії робітників, бо лише вони приймають участь в виробництві. Обчислюється: фактична чисельність мінус скоригована планова чисельність.

$$\text{Скорегована планова чисельність} = \frac{\text{План} \times \% \text{ виконання плану}}{100}$$

Абсолютне відхилення достовірно відображає виконання плану по чисельності в тому випадку, коли план по випуску ТП виконаний на 100%. Якщо ж план не виконаний або перевиконаний, то необхідно визначити відносне відхилення.

Аналіз виконання плану по чисельності

Групи і категорії працюючих	Чисельність працюючих		Відхилення, +,-
	По плану	Фактично	
ПВП у т.ч.:	1027	1024	-3
Робітники	898	899	+1
Учні	-	-	-
ІТП	80	77	-3
Службовці	32	32	-
МОП	1	-	-1
Охорона	16	16	-
Непромисловий персонал	57	50	-7
Усього	1084	1074	-10

План по випуску ТП виконаний на 100,5%

Визначити за планом виконання по чисельності абсолютне і відносне відхилення.

Зробити висновки.

Спочатку ми аналізуємо співвідношення між ПВП і непромисловим персоналом, тобто питому вагу ПВП і непромисловим персоналу до загальної чисельності працюючих.

Аналіз чисельності працюючих

Групи	Чисельність по плану		Чисельність по факту		Відхилення від плану %	
	Чол.	% до підсумку	Чол.	% до підсумку	+	-
ПВП	1027	94.74	1024	95.34		+0.6
Непромисловий	57	5.26	50	4.66		-0.6
Всього	1084	100	1074	100		-

З табл. видно, що питома вага ПВП збільшилась на 0.6%, у той же час непромислового персоналу зменшилась на 0.6%, тобто за період, що аналізується, на підприємстві велика увага приділялась набору робочої сили, від якої залежить випуск продукції.

Але ці дані не відображають по яким категоріям спостерігалась абсолютна недостача робітників. Щоб її визначити, потрібно розглянути відхилення чисельності працюючих по кожній категорії.

Визначаємо виконання плану по чисельності і абсолютне відхилення.

Групи і категорії працюючих	Чисельність		Виконання плану, %	Абсолютне відхилення, +,-
	План	Факт		
1	2	3	4=3:2*100	5=3-2
ПВП в т.ч.	1027	1024	99.7	-3
Робітники	898	899	100.1	+1
Учні	-	-	-	-
УТП	80	77	96.3	-3
Службовці	32	32	100	-
МОП	1	-	-	-1
Охорона	16	16	100	-
Непромисловий персонал	57	50	87.7	-7
Всього	1084	1074	99.1	-10

Висновки. З таблиці 3 видно, що забезпеченість по групам персоналом і категоріям робітників нерівномірна. Так, по ПВП забезпеченість становила 99.7%, або недостача 3 чол., а по непромислового 87.7%, або нестача - 7 чол.

Більш висока забезпеченість ПВП порівняно з непромисловим являється позитивним фактором, бо ПВП являється виробником продукції, а непромисловий персонал лише допомагає її випуск.

Знаходимо відносне відхилення робітників (по іншим категоріям не обчислюється, бо вони не виготовляють продукцію).

Відносне відхилення по чисельності – це факт мінус скоригований план (план помножений на % виконання ТП поділений на 100).

У нашому прикладі план по об'єму випуску ТП виконаний на 100,5% (з умови), тобто відносне відхилення по чисельності робітників:

$$899 - \left(\frac{898 \times 100.5\%}{100} \right) = 899 - 903 = -4$$

Отже, відносна нестача робітників на виробництві складають 4 чол. (для випуску фактичної продукції при плановій продуктивності праці потрібно було б 903 робітника $(898 \times 100.5\%):100$), а факт. їх чисельність – 899 чол., або 0.44% $((4 \times 100):898)$.

2. Після встановлення загальної забезпеченості підприємства робочою силою, потрібно забезпечити робочою силою цехи, дільниці.

3. Потім проаналізують забезпеченість підприємства робочою силою окремих професій, особливо тих, від яких залежить виконання плану, виробничої програми.

Аналіз виконується порівнянням фактичної чисельності з плановою проблемою по кожній професії працюючих окремо. Для цього використовуємо дані відділу кадрів, пояснювальної записки до річного звіту. При цьому важливо встановити забезпеченість підприємства кваліфікованими робітниками.

Кваліфікація робітників характеризується середнім тарифним розрядом (Стр), який визначається як середньозважена арифметична величина.

$$Стт = \frac{\sum \text{розряд}_x \cdot \text{кількість}_x \text{ робітників}}{\sum \text{кількість}_x \text{ робітників}}$$

Вихідні дані для аналізу кваліфікації робітників

Показник	Число основних робітників по розряду						Всього
	I	II	III	IV	V	VI	
За планом	6	15	52	108	78	35	294
Фактично	4	13	60	100	80	40	297

Визначить середній тарифний розряд.

$$Стр = \frac{6 \times 1 + 15 \times 2 + 52 \times 3 + 108 \times 4 + 78 \times 5 + 35 \times 6}{6 + 15 + 52 + 108 + 78 + 35} = \frac{1224}{294} = 4.16$$

$$\tilde{N}\delta = \frac{4 \times 1 + 13 \times 2 + 60 \times 3 + 100 \times 4 + 8 \times 5 + 40 \times 6}{4 + 13 + 60 + 100 + 80 + 40} = \frac{1250}{297} = 4.21$$

Стр фактично вищий, ніж по плану. Це говорить про забезпеченість підприємства кваліфікованими кадрами.

Якщо Стр був би нижче, ніж це передбачено планом, то це означало б, що прийняті на роботу робітники не мають відповідної кваліфікації.

4. В процесі аналізу вивчають і структуру кадрів по віку та стажу роботи. Це означає, що потрібно встановити стабільність кадрів, яка визначається питомою вагою по стажу непреривної роботи в загальній чисельності працюючих.

Аналіз структури кадрів за віком і стажем

Стаж неперервної роботи	Число працюючих	Питома вага, %
1	2	$3=2:2*100$
До 1 року	68	10
Від 1-5	102	15
Від 5-10	141	20
Від 10-15	150	22
Від 15-20	82	12
Від 20-25	75	11
>25 років	70	10
Разом	688	100

З даних табл. видно, 54% (20+22+12) мають стаж роботи від 5 до 25 років, а 21% (11+10) більше 20 років. Підприємство приймало на роботу нових працівників, їх питома вага – 10%.

Аналіз забезпеченості робочої сили необхідно доповнити аналізом обороту і плинності кадрів.

3. Аналіз обороту та плинності робочої сили

При аналізі забезпеченості підприємства робочої силою необхідно проаналізувати також оборот і плинність кадрів, бо рух робочої сили впливає на продуктивність праці, використання робочого часу і т.д.

Оборотом робочої сили називається зміна складу кадрів в результаті прийому на постійну роботу і звільнення працівників.

Аналіз обороту і плинності кадрів здійснюють за допомогою розрахунку спеціальних коефіцієнтів (коефіцієнти обороту по прийому, вибуттю, коефіцієнти плинності кадрів і постійності персоналу). Методика розрахунку зображено на рис.2.

При визначенні коефіцієнта плинності не включають: вибулих на пенсію, в армію на навчання, оформлення по переводу на інші підприємства.

4. Аналіз використання трудових ресурсів

Повноту використання трудових ресурсів можна оцінити за кількістю відпрацьованих днів і годин 1 працівника за період, що аналізується, а також за ступенем використання робочого часу.

Такий аналіз проводиться по кожній категорії робітників, по кожному виробничому підрозділі і у цілому по підприємству.

Раціональне використання робочого часу, тобто зменшення і ліквідація цілоденних та внутрішньозмінних простоїв - важлива умова збільшення виробництва продукції, підвищення продуктивності праці, зниження собівартості продукції без додаткових капітальних витрат.

Аналіз використання робочого часу здійснюється за двома напрямками:

- 1) виявлення витрат робочого часу (простоїв);
- 2) виявлення невикористаного витрачення робочого часу.

Джерела інформації: ф.-2пв, дані табельного обліку, відділу кадрів.

Дані про фактично відпрацьованих людино-годинах, людино-днях отримують по даним табличного обліку. Дані про різні види фонду зарплати і методика їх розрахунку на рис.

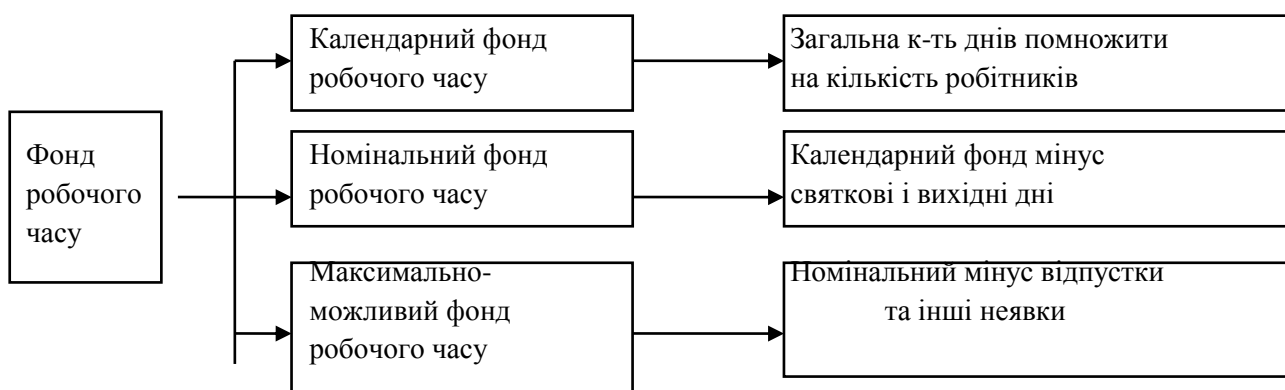

Рис Види фонду робочого часу та методика їх розрахунку

Для визначення фонду робочого часу використовуємо формулу:

$$\text{Фонд робочого часу} = \text{Чисельність} \times \text{Кількість днів відпрацьованих 1 робітником у середньому за рік} \times \text{Середня тривалість робочого дня}$$

Якщо фактично одним робітником відпрацьовано менше днів і годин, ніж за планом, то можна визначити позапланові втрати робочого часу: цілоденні та внутрішньозмінні.

Цілоденні втрати робочого часу = (кількість днів, відпрацьованих одним робітником - кількість днів відпрацьованих 1 робітником за планом) x чисельність фактична x середня тривалість робочого дня за планом.

Внутрішньозмінні втрати робочого часу = (середня тривалість робочого дня фактично - середня тривалість робочого дня планова) x кількість днів, відпрацьованих 1 робітником фактично x чисельність фактична.

Для аналізу використання трудових ресурсів складаємо таблиць

Аналіз використання трудових ресурсів

Показники	Минулий рік	Звітний рік		Відхилення +, -	
		план	факт	від минулого року	від плану
1	2	3	4	5=4-2	6=4-3
1. Обсяг продукції у порівняльних цінах, млн,грн	3800,00	3240,00	3100,00	-700,00	-140,00
2. Середньорічна чисельність робітників, чол.	1230,00	1232,00	1239,00	+9,00	+7,00
3. Кількість днів, відпрацьованих 1 робітником, днів (5:4)	230,00	238,00	237,00	+7,00	-1,00
4. Середня три-валість робочого дня, год. (5:3)	7,70	8,00	7,85	+0,15	-0,15
5. Кількість годин, відпрацьованих 1 робітником, год (3x4)	1771,00	1904,00	1860,00	+89,00	-44,00

6. Фонд робочого часу, тис. год. ((2x3):100)	2178,30	2345,70	2305,20	+126,80	-40,60
7. Відпрацьовано всіма робітниками людино-днів (2x3)	282900,00	293216,0	293643,0	+13743,0	+427,00
8. Середньорічний виробіток одного робітника, (1:2x1000) тис.грн.	3089,00	2630,00	2502,00	-587,00	-128,00
9. Середньоденний виробіток одного робітника, (1:7x1000) тис.грн.	13,43	11,05	10,56	-2,87	-0,49
10. Кількість люди-но-годин, відпрацьованих усіма робітниками за рік, тис.люд.-год. (2x5):1000	2178,33	2345,73	2304,54		
11. Середньогодин-ний виробіток 1 робітника, грн. (1:10x1000)	1744,00	1381,00	1345,00		

З таблиці видно, що трудові ресурси підприємства використовуються недостатньо. У середньому 1 робітником відпрацьовано по 237 днів, замість 238, у зв'язку з цим цілоденні витрати робочого часу на 1 робітника складають 1 день, а на всіх 1239(-1x1239) або 9912 годин (1239x8).

Розрахуємо, як на випуск продукції вплинули цілоденні втрати. Для цього відхилення в кількості днів, відпрацьованих 1 робітником помножити на плановий середньоденний виробіток та фактичне число робітників. Отже, у зв'язку з тим, що кожний робітник недопрацював у середньому за рік 1 день, недодало продукції на 13591 тис.грн. (-1x11,05x1239).

На підприємстві також існують внутрішньозмінні втрати робочого часу - за день вони складають 0,15 год., а за всі дні, відпрацьовані всіма робітниками - 44046(-0,15x237x1239).

Загальні втрати робочого часу складають 53958 годин (9912+44046).

Розрахуємо, як на випуск продукції вплинули внутрішньозмінні втрати робочого часу. Для цього відхилення по середній тривалості робочого дня помножити на плановий середньогодинний виробіток 1 робітника та фактичну кількість відпрацьованих усіма робітниками 0,15 год. Втрачено продукції на суму 60, 828 тис.грн. (-0,15x1381x293643:10000).

Після визначення позапланових втрат робочого часу необхідно вивчити причини їх утворення.

Основні причини втрат робочого часу:

- 1) недоліки в організації виробництва (збої, аварії і т.д.);
- 2) нерегулярне постачання сировини і матеріалів;
- 3) недоліки в організації праці і зарплати;
- 4) низька трудова дисципліна (запізнення, простої);
- 5) погана організація допоміжних служб.

Вивчивши втрати робочого часу, необхідно визначити невиробничі затрати праці, які складаються із затрат робочого часу в результаті виготовлення забракованої продукції та виправлення браку, а також у зв'язку з відхиленням від технологічного процесу. Це приховані втрати. Розрахувати їх кількість можна за допомогою додаткових розрахунків.

Проаналізуємо втрати робочого часу, спричинені браком.

Вихідні дані для аналізу страт робочого часу

Показники	Сума
1. Собівартість остаточно забракованої продукції, млн.грн.	19
2. Втрати на виправлення браку, млн.грн.	3
3. Виробнича собівартість валової продукції, илн.грн	5671
4. Фактично виготовлено товарної продукції, млн.грн.	3100
5. Фактичний середньогодинний виробіток одним робітником, грн.	1345

Існує декілька варіантів розрахунків, що дають приблизно однакові результати.

I варіант

1. Визначаємо питому вагу витрат на брак у виробничій собівартості валової продукції. Усі витрати на брак дорівнюють: $19+3=22$ (млн.грн.)

$$\text{Питома вага} = 22/5671 \times 100 = 0,387.$$

2. Визначаємо, на скільки знизився обсяг випуску ТП за рахунок невиробничих втрат часу на виготовлення бракованої продукції та виправлення браку.

Для цього: (Фактичний випуск ТП x Питома вага втрат на брак) : (100-питома вага затрат) = у виробн. собівартості ВП у вироб.собівартості = $\frac{3100 \times 0,387}{100 - 0,387} = 12,04$ (млн.грн.)

3. Визначаємо втрати робочого часу за рахунок браку:

$$12,04:1345=8952(\text{год.})$$

Отже, за рахунок браку не додано продукції на 12.04 млн.грн., втрати робочого часу за рахунок браку складають 8952 (год.)

II варіант

1. Визначаємо питому вагу ТП у виробничій собівартості ВП:

$$\frac{3100}{5671} \times 100 = 54,644\%.$$

2. Визначаємо, на яку суму не додано продукції за рахунок браку:

$$\frac{22 \times 54,664}{100} = 12,04 \text{ (млн.грн.)}$$

3. Визначаємо втрати робочого часу за рахунок браку:

$$12,04:1345=8952 \text{ (год.)}$$

Потрібно мати на увазі, що втрати робочого часу не завжди приводять до зменшення обсягу виробництва продукції, бо вони можуть бути компенсовані підвищенням продуктивності праці.

5. Аналіз продуктивності праці

Продуктивність праці - це кількість продукції, виготовленої за одиницю робочого часу або кількість часу, витраченого та виготовлення одного виробу.

Продуктивність праці визначаємо у натуральних та грошових одиницях.

Натуральні - використовуються при визначенні рівня продуктивності праці окремих робітників та їх груп, що випускають однакову продукцію.

Грошові - при оцінці використання плану продуктивності праці на підприємстві, у галузі.

Загальна схема аналізу продуктивності праці складається з 2-х етапів:

- 1) оцінка використання плану та динаміки продуктивності праці за даними про виробіток на 1 робітника / за рік, квартал, місяць, день/
- 2) аналіз використання плану продуктивності праці та резерви її зростання

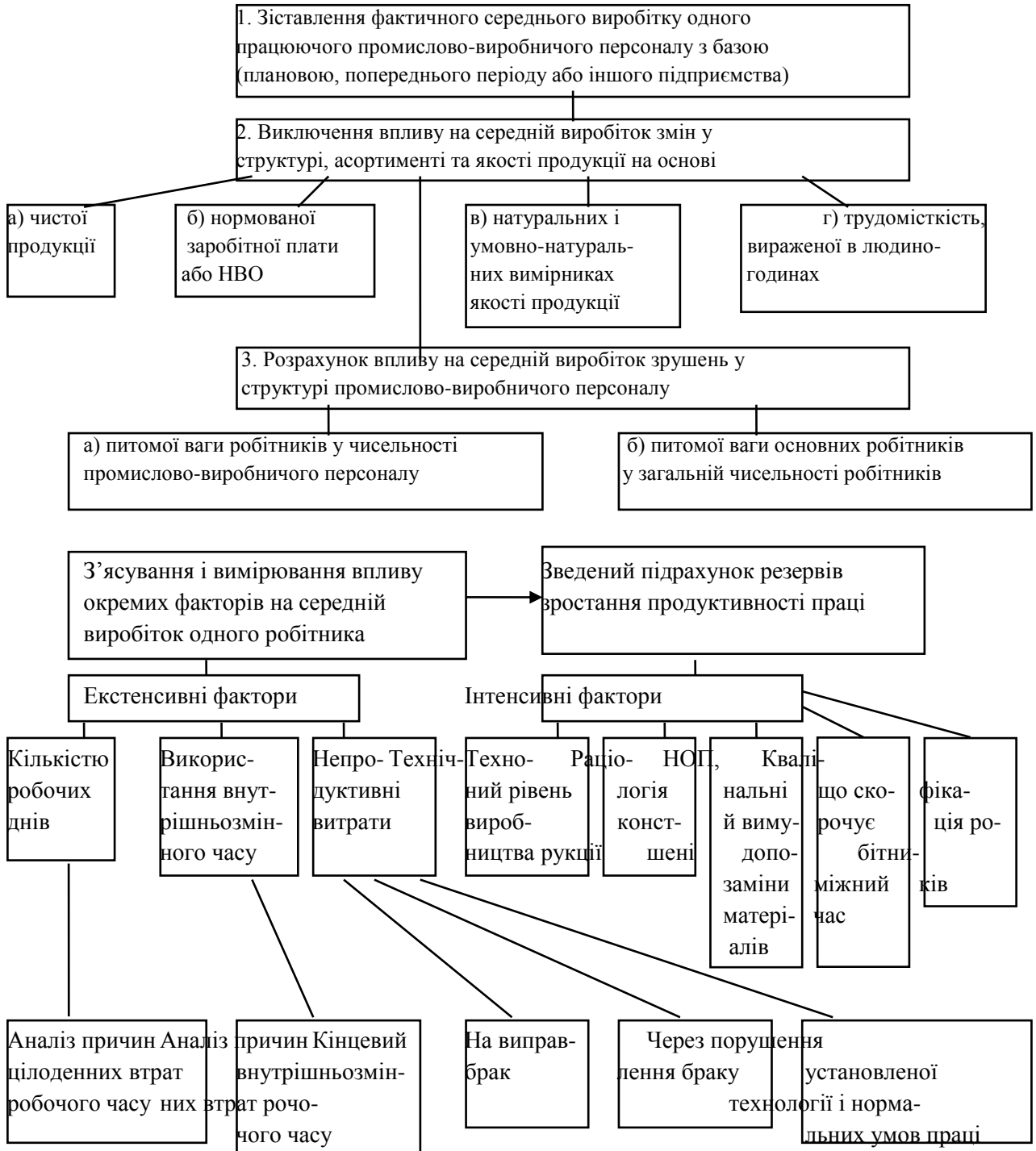

Рис. Другий етап - аналіз виконання плану продуктивності праці та резервів її зростання.

Примітка. Екстенсивні - фактори, які впливають на використання фонду робочого часу.

Інтенсивні - фактори, які впливають на продуктивність праці за одиницю часу, тобто на середньогодинний виробіток.

Розглянемо вплив на виконання плану середньорічного виробітку одного робітника кількості робочих днів, тривалості робочого дня, середньоденного виробітку, маючи такі дані

Вихідні дані для аналізу продуктивності праці

Показники	План	Факт
1. Середня кількість днів, відпрацьованих 1 робітником за рік	240,000	238,000
2. Відпрацьовано годин одним робітником у середньому за день, год.	8,000	7,800
3. Середньоденний виробіток одного робітника, тис.грн.	2,984	3,411
4. Середньорічний виробіток, тис.грн. (4=1x2x3)	5729,200	6332,200

Для розрахунку впливу фактів на продуктивність праці використовуємо спосіб ланцюгових підстановок

Розрахунок впливу факторів на продуктивність праці

№ роз	Взаємовпливаючі часткові показники			Середньорічний виробіток	Вплив часткових показників	
	к-ть робочих днів а	тривалість роб.дня, год. б	середньод. виробіток, тис.грн. в	$T=a \times b \times v$	назва	розрахунок
1.	240	8	2,984	5729,2	-	-
2.	238	8	2,984	5681,5	зміни числа днів роботи	2-1 5681,5-5729,2= -47,7
3.	238	7,8	2,984	5539,5	зміни трив. роб.дня	3-2 5539,5- 5681,5= -142
4.	238	7,8	3,411	6332,2	зміна середньод. виробітку	4-3 6332,2-5539,5= +793,7

Загальне відхилення: +792,7-47,7=+603

Перевірка: факт.-план.=загальне відхилення

6332,2-5729,2=+603.

Тема: Аналіз трудомісткості продукції

План

1. Аналіз трудомісткості продукції
2. Аналіз впливу трудових факторів на обсяг виробництва продукції

Трудомісткість - витрати робочого часу на одиницю або на весь обсяг виготовленої продукції.

Зниження трудомісткості продукції - важливий фактор підвищення продуктивності праці. Зростання продуктивності праці здійснюється, у першу чергу, за рахунок зниження трудомісткості продукції, а точніше - за рахунок виконання плану оргтехзаходів (упровадження досягнень науки і техніки, механізація і автоматизація виробничих процесів, удосконалення організації виробництва і праці), збільшення питомої ваги покупних напівфабрикатів, комплектуючих виробів, перегляду норм виробітку тощо.

Знизити трудомісткість - значить зменшити витрати на виготовлення продукції. Чим менше витрат при тому ж результаті, тим ефективніша праця, тим вища її продуктивність. Ступінь зростання продуктивності праці (у %) за рахунок зниження трудомісткості виготовленої продукції визначається:

$$Пн = \frac{100 \cdot A}{100 - A}, \text{ де}$$

Пн - % росту продуктивності праці;

А - % зниження трудомісткості виготовленої продукції

Між трудомісткістю і продуктивністю праці існує зворотна залежність, яка виражається наступною формулою:

$$A = \frac{Пн \times 100}{100 + Пн}$$

Приклад. Визначити зростання продуктивності праці за наступними даними:

Показник	План	Факт
Трудомісткість	9000	8550

Розрахунок. Застосовуємо нормативний (трудовий) метод визначення зростання продуктивності праці, які дорівнюють обсягу виготовленої продукції, в планових норма-годин поділених на фактично відпрацьований час (табл.5.6.1.).

Таблиця 5.6.1.

Аналіз трудомісткості продукції

Показник	План	Факт	Відхилення, +,-
1	2	3	4=3-2
Трудомісткість	9000	8550	-450

З таблиці 5.6.1. видно, що трудомісткість знизилась на 450 людино-годин або 5% (450:9000x100), а продуктивність праці збільшилась на 5,26% (9000:8550x100), або якщо трудомісткість знизилась на 5%, то за формулою:

$$Пн = \frac{100 \times A}{100 - A} = \frac{100 \times 5}{100 - 5} = 5,26\%$$

$$\text{Перевірка за формулою: } A = \frac{Пн \times 100}{100 + Пн} = \frac{5,26 \times 100}{100 + 5,26} = 5,26$$

Отже, при підвищенні продуктивності праці на 5,26% трудові витрати знизилась на 5%.

7. Аналіз технічного оснащення праці

На продуктивність праці також впливає і технічний рівень виробництва, який характеризується співвідношенням технічних засобів і витрат праці (технічним оснащенням праці).

При підрахунку показників береться кількість працюючих тієї зміни, в якій зайнята найбільша частина робітників.

8. Аналіз фонду оплати праці та його використання

До фонду оплати праці включаються: основна, додаткова зарплата, інші компенсаційні та заохочувальні виплати.

Завданнями аналізу фонду оплати праці є:

- 1) систематичний контроль за використанням фонду зарплати;
- 2) виявлення можливостей економії коштів за рахунок росту продуктивності і зниження трудомісткості продукції.

Джерела інформації - ф.2 пв «Звіт з праці», дані табельного обліку та відділу кадрів.

При аналізі визначають абсолютне та відносне відхилення по фонду зарплати.

Абсолютне відхилення - це різниця між фактично виплаченим фондом зарплати і плановим.

Фактичний фонд > планового - перевитрати.

Фактичний фонд < планового - економія.

Відносне відхилення це - різниця між фактично виплаченим фондом зарплати та плановим, скоригованим на % виконання плану по продукції (плановий фонд помножити на % виконання плану): 100%

Відносне відхилення в загальних рисах характеризує вплив використання фонду зарплати на рівень собівартості продукції.

Безпосередню участь у виробництві продукції беруть тільки робітники, тому при аналізі фонду зарплати робітників непромислових господарств та неспискового складу, їх плановий фонд не коригують на % виконання плану виробництва, а для їх характеристики визначають питому вагу промислово-виробничого і непромислового персоналу.

У процесі аналізу необхідно вивчити причини відхилень фактичних показників від планових, структуру фонду зарплати за категоріями працюючих, а також проаналізувати вплив факторів на абсолютне і відносне відхилення фонду оплати праці.

На абсолютне відхилення фонду зарплати впливає два фактори (5.8.1.):

- 1) чисельність робітників;
- 2) середньорічна зарплата одного робітника.

Для визначення впливу чисельності на абсолютне відхилення фонду зарплати необхідно відхилення від планової чисельності помножити на середню планову зарплату одного робітника у звітному періоді.

Для визначення впливу зміни середньої зарплати на абсолютне відхилення фонду зарплати необхідно суму відхилень від планової середньорічної зарплати помножити на фактичну чисельність робітників.

Аналіз фонду зарплати

Показники	За планом	Фактично	% виконання плану	Абсолютне відхилення, +, -
1	2	3	4=3:2*100	5=3-2
1.Товарна продукція, млн.грн.	5300	5600	105,66	+300

2. Фонд зарплати ПВП, (3*4) тис.грн.	1872	1944	103,85	+72
3. Середньоспискова чисельність робітників,чол.	1300	1296	99,69	-4
4. Середньорічна зарплата одного робітника, тис.грн.	1440	1500	104,17	+60

Абсолютне відхилення зарплати- перевитрати 72 тис.грн.

На абсолютні перевитрати фонду зарплати вплинули 2 фактори:

- зменшення середньоспискової чисельності працівників на 4 чол. призвело до економії фонду зарплати на 5760 (-4* 1440) грн.

- підвищення середньорічної зарплати одного робітника призвело до перевитрат фонду зарплати на 77760 (+60*1296) грн.

Перевірка: +77760 + (-5760) = +72000(грн.) = 72 тис. грн.

Відносне відхилення фонду зарплати залежить від:

- виконання плану виробництва продукції;
- середньої зарплати одного працюючого;
- чисельність працюючих.

Щоб знайти вплив ступеню виконання плану виробництва на відносне відхилення фонду зарплати, необхідно плановий фонд зарплати помножити на % перевиконання планових завдань помножити на 100 %.

Методика розрахунку впливу зміни 2 інших факторів на відносне відхилення фонду зарплати аналогічна розрахунку впливу змін цих факторів на абсолютне відхилення.

Розглянуто розрахунок на прикладі (вихідні дані табл.).

Для визначення відносного відхилення скоригуємо плановий фонд зарплати (1872 тис.грн.) на ступінь виконання плану ТП (105,66%), він становить 1978 тис.грн. (1872x105,66:100).

Тоді на економію фонду зарплати в сумі 34 тис.грн.вплинули наступні фактори:

- 1) зміна чисельності (-4x1440)=-5760 грн.;
- 2) зміна середньорічної зарплати 1 робітника (+60x1296)=+77760 грн.;
- 3) ступінь виконання плану виробництва -1872млн.грн.x5,66:100= -105955 грн.

Перевірка: -5760+77760+(-105955)=33960(грн.) = 34 млн.грн.

2. Аналіз впливу трудових факторів на обсяг виробництва продукції

На обсяг виробництва продукції впливає чисельність або загальний фонд робочого часу та зміна продуктивності праці (рис.5.9.1.)

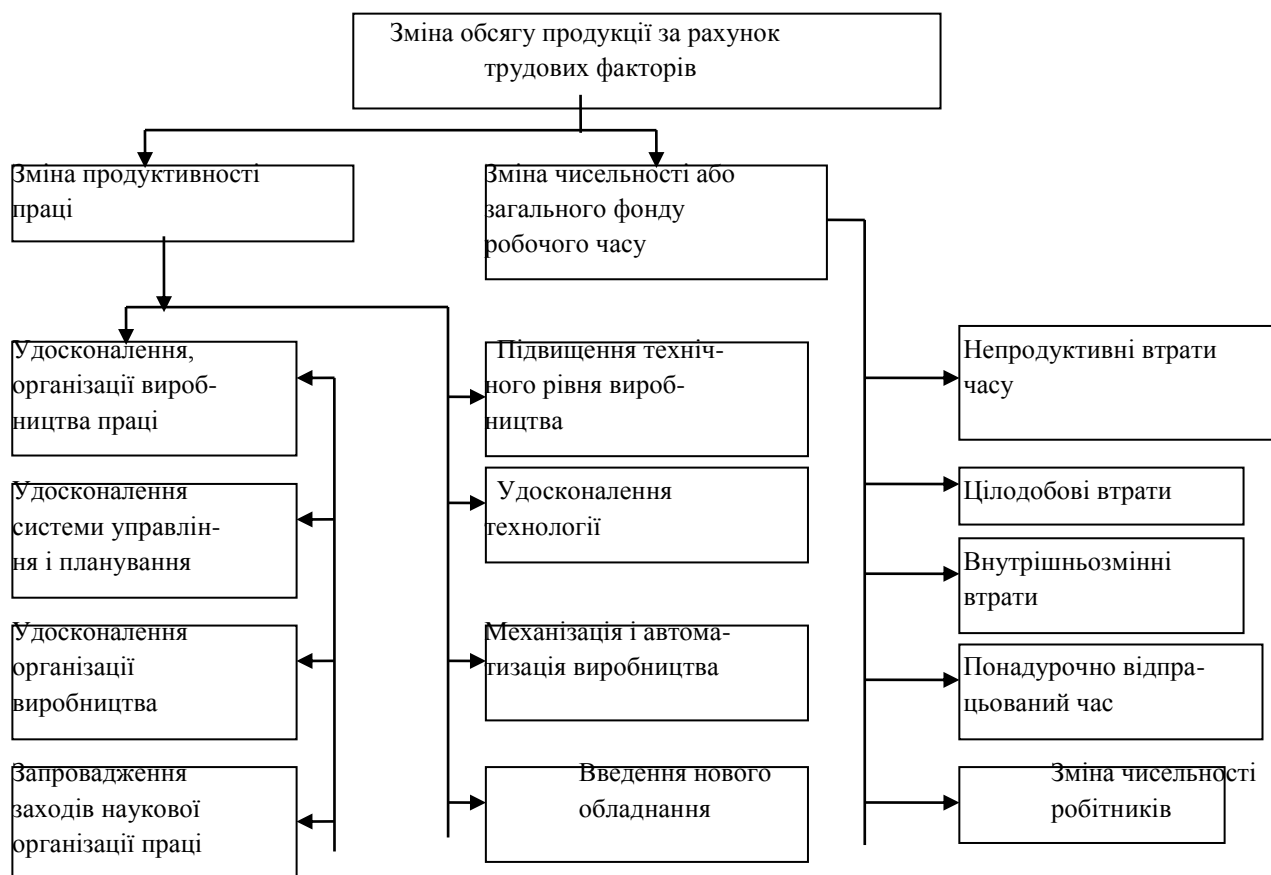

Рис. 5.9.1. Зміна обсягу продукції за рахунок трудових факторів

Вихідні дані для розрахунку впливу трудових факторів виконання плану виробництва продукції зображено в табл.

Вихідні дані умовного прикладу

Показники	За планом	Звіт	Виконання плану %	Відхилення	
				абсол.	%
1. Товарна продукція	4950	5445	110	+495	10
2. Середньоспиксова чисельність робітників, чол.	864	860	99,54	-4	-0,46
3. Відпрацьовано всіма робітниками, люд.-год.	1658800	1596504	97,07	-62296	-2,93
4. Відпрацьовано всіма робітниками, люд.-днів	207360	204680	96,24	-2680	-3,76
5. Відпрацьовано 1 робітником, днів (4:2)	240	238	99,16	-2	-0,84
6. Тривалість робочого дня, год.(3:4)	8	7,8	97,50	-0,2	-2,50
7. Середньорічний виро-біток на 1 роб., тис.грн. (1:2)	5729,9	6331,4	110,51	+602,2	+10,5
8. Середньоденний виро- біток 1 роб., тис.грн. (1:4)	23,87	26,60	111,44	+2,73	+11,44
9. Середньогодинний ви- виробіток 1 роб., тис.грн. (1:3)	2,984	3,411	114,3	+0,427	+14,3

Розрахунок впливу факторів на виконання плану
виробництва продукції

А. Спосіб ланцюгових підстановок.

Вихідні дані (дивитись попередню табл.

Показники	За планом	Фактично
1. Нормативно чиста продукція, млн.грн.	4950	5445
2. Середньоспискова чисельність робітників, чол.	864	860
3. Середня кількість днів відпрацьованих 1 роб. за рік	240	238
4. Відпрацьовано годин 1 роб. у середньому за день	8	7,8
5. Середньогодинний виробіток 1 роб., грн.	2,984	3,411

План виробництва перевиконано на 495 млн. грн. (5445-4950). На перевиконання плану виробництва продукції вплинули трудові фактори. Для їх визначення проведемо розрахунки.

Розрахунки

1. Усі показники планові:

$$804 \times 240 \times 8 \times 2,984 = 4950 \text{ млн.грн.}$$

2. Середньорічна чисельність робітників - фактична, всі інші показники - планові:

$$860 \times 240 \times 8 \times 2,984 = 4927 \text{ млн.грн.}$$

Вплив зміни середньорічної чисельності на виробництво продукції становитиме $4927 - 4950 = -23$ млн.грн.

3. Кількість робітників та відпрацьовані ними дні - фактичні, решта показників - планові:

$$860 \times 238 \times 8 \times 2,984 = 4886 \text{ млн.грн.}$$

Вплив зміни кількості відпрацьованих днів 1 робітником на виробництво продукції становитиме $4886 - 4927 = -41$ млн.грн.

4. Кількість робітників, кількість відпрацьованих ними днів і годин - фактичні, середньогодинний виробіток - плановий:

$$860 \times 288 \times 78 \times 2,984 = 4764 \text{ млн.грн.}$$

Вплив зміни кількості відпрацьованих днів за рік 1 робітником на виробництво продукції становитиме $4764 - 4886 = -122$ млн.грн.

5. Усі показники фактичні:

$$860 \times 238 \times 7,8 \times 3,411 = 5445 \text{ млн.грн.}$$

Перевірка

Б. Спосіб абсолютних різниць.

Вихідні дані

Показники	За планом	Звіт	Відхилення (+,-)
1. Товарна продукція, млн.грн.	4950	5445	+495
2. Середньоспискова чисельність робітників, чол.	864	860	-4
3. Середня кількість днів, відпрацьованих одним робітником за рік	240	238	-2
4. Тривалість робочого дня	8	7,8	-0,2
5. Середньогодинний виробіток одного робітника, тис.грн.	2,984	3,411	+0,427

Розрахунки

1. Вплив зміни числа робітників на виробництво продукції:

$$-4 \times 240 \times 8 \times 2,984 = -23 \text{ млн.грн.}$$

2. Вплив зміни кількості відпрацьованих днів 1 робітником за рік:

$$-2 \times 860 \times 8 \times 2,984 = -41 \text{ млн.грн.}$$

3. Вплив зміни кількості відпрацьованих годин за 1 день одним робітником:

$$-0,2 \times 860 \times 238 \times 2,984 = -122 \text{ млн.грн.}$$

4. Вплив зміни середньогодинного виробітку (продуктивності праці) на виробництво продукції:
 $0,427 \times 860 \times 238 \times 7,8 = 681$ млн.грн.

Перевірка

$-23 + (-41) + (-122) + 681 = 495$ млн.грн

В) Спосіб процентних різниць.

Вихідні дні (див.попередню таблицю)

Показники	Виконання плану, %	Різниця у рівні показників	Розрахунок впливу факторів на виробництво продукції
1. Середньоспискова чисельність робітників	99,54	-0,46	$(4950 \times (-0,46)):100 = -23$ млн.грн.
2. Загальна кількість відпрацьованих люд.год.	97,07	-2,47	$(4950 \times (-2,47)):100 = -122$ млн.грн.
3. Загальна кількість відпрацьованих людино-днів	96,24	-0,83	$(4950 \times (-0,83)):100 = -41$ млн.грн.
4. Товарна продукція	110	+13,76	$(4950 \times 13,76):100 = 682$ млн.грн.

Перевірка

$-23 + (-41) + (-122) + 681 = 495$ млн.грн.

Розрахунок впливу факторів на виконання плану середньорічного виробітку одного робітника за допомогою прийому ланцюгових підстановок (цифри умовні)

№ роз.	Взаємодіючі часткові показники			Узагальнюючий показник середньорічний виробіток, тис.грн.	Відхилення від попереднього розрахунку	Вплив часткового показника
	к-ть роб. днів	тривалість роб.дня, год.	середньоденний вироб., тис.грн.			
1.	240	8	2,984	5729,2	-	-
2.	238	8	2,984	5691,5	-37,7	Зміна числа днів роботи
3.	238	7,8	2,984	5549,5	-142,0	Зміна тривалості робочого дня
4.	238	7,8	3,411	6331,4	+781,9	Зміна середньоденного виробітку

Загальне відхилення: $6331,4 - 5729,2 = +602,2$

ТЕМА: Аналіз виконання плану матеріально-технічного постачання і забезпеченості матеріальними ресурсами.

План

1. Аналіз виконання плану матеріально-технічного постачання і стану запасів.
2. Аналіз ефективного використання матеріальних ресурсів.
3. Аналіз впливу факторів на матеріаломісткість продукції.
4. Аналіз впливу понадпланових відходів сировини і матеріалів на випуск продукції.
5. Аналіз впливу на обсязі підрахунок резервів її зростання з групи предметів праці.

3.1. Аналіз виконання плану матеріально-технічного постачання і складу запасів

При аналізі забезпеченості підприємства матеріальними ресурсами ,в першу чергу, перевіряють якість плану матеріально-технічного постачання

Для цього:

- 1.Перевіряють реальність встановлення норм і нормативів, які покладено в основу розрахунку потреб підприємства у матеріальних ресурсах.
- 2.Перевіряють відповідність плану постачання потребам виробництва продукції і утворення необхідних запасів, виходячи з прогресивних норм витрат матеріалів.
- 3.Потім необхідно проаналізувати забезпеченість потреб у матеріальних ресурсах джерелами покриття

$$\begin{array}{l} \text{Сума джерел} \\ \text{покриття потреб} \end{array} = \begin{array}{l} \text{Сума внутрішніх джерел покриття} \\ \text{потреб у кожному з видів} \\ \text{матеріальних ресурсів} \end{array} + \begin{array}{l} \text{Сума зовнішніх джерел} \\ \text{покриття потреб у кожному з видів} \\ \text{матеріальних ресурсів} \end{array}$$

Значну долю в сумі джерел покриття потреб складають зовнішні джерела. Реальна потреба в завезенні матеріальних ресурсів зі сторони дорівнюють загальна потреба в певному виді матеріалів мінус сума власних внутрішніх джерел їх покриття.

У процесі аналізу необхідно перевірити забезпеченість потреб в завезенні матеріальних ресурсів договорами на їх поставку і фактичне їх виконання.

Забезпеченість потреб матеріальних ресурсів договорами і фактичне їх виконання

Матеріали	Планова потреба, т.	Джерела покриття потреб, т		Заключено договорів, т	Надійшло від постачальників т	Забезпеченість потреб договорами,%		Використання договорів
		Внутрішні	Зовнішні			План	Факт	
1	2	3	4=2-3	5	6	=(3+5)/2x100	8=(3+6)/2x100	9=6/5*100
Сталь	470	5	465	442	419	95,1	90,2	94,8
І т.д. по кожному матеріалу								

З таблиці 3.1.1 видно, що потреба підприємства в сталі забезпечена лише на 90,2 %, тобто план поставки перевиконаний на 9,8% (100 -90,2).

Отже, при аналізі забезпеченості матеріальними ресурсами потрібно визначити:

$$\% \text{ забезпеченості матеріалами} = \frac{\text{внутрішні джерела покриття потреб} + \text{надійшло від постачальників}}{\text{планова потреба у матеріальних ресурсах}} \times 100\%$$

$$\text{коефіцієнт виконання договорів} = \frac{\text{Надійшло від постачальників}}{\text{Заклучено договорів}} \times 100\%$$

Крім того, можна визначити:

$$\text{Коефіцієнт задоволення потреб} = \frac{\text{Заклучено договорів}}{\text{Планова потреба у мат. ресурсах}} \times 100\%$$

У процесі аналізу перевіряють також якість отриманих матеріалів від постачальників, тобто перевіряють відповідність їх стандартам, технічним умовам і умовам договору, у випадку їх порушення пред'являються претензії постачальникам.

У процесі аналізу перевіряють виконання плану по строкам поставки (ритмічності). Для оцінки ритмічності поставок використовують коефіцієнт ритмічності, коефіцієнт варіації, методики розрахунку яких наведені в темі "Аналіз ритмічності виробництва".

Порушення строків поставки призводить до невиконання плану виробництва і реалізації продукції.

При аналізі велику увагу приділяють стану складських запасів сировини і матеріалів.

При аналізі перевіряють відповідність фактичного розміру запасів нормативному. Для цього розраховують фактичну забезпеченість матеріалів в днях і порівнюють її з нормативною.

Аналіз стану запасів матеріальних ресурсів

Матеріали	Середньодобові Витрати, т.	Фактичний запас		Норма запасу, дні		Відхилення від максимальної норми	
		т	дні	макс.	мін.	дні	т
1	2	3=8x2	4	5	6	7=5-4	8=(2x5) -3
Сталь	2	16	8	12	10	4	8
Інші							

У кінці підраховують втрати продукції через:

- 1) недопостачання матеріалів;
- 2) низьку якість матеріалів;
- 3) заміни матеріалів;
- 4) зміни цін на матеріали;
- 5) простоїв у зв'язку з порушенням графіку поставок.

Зменшення об'єму виробництва продукції визначається так:

$$\frac{\text{Кількість недопоставок матеріалів певного виду (факт. поставлено - планова потреба), одиницях}}{\text{Норму їх витрачення на одиницю продукції, одиницях}}$$

Якщо, наприклад норма витрачення сталі на одиницю дорівнює 0.8 т, то зменшення обсягу виробництва продукції в зв'язку з недопоставкою сталі (табл. 3.1.3) $= \frac{419-470}{0.8} \approx -64\text{т.}$

В зв'язку з низькою якістю утворюються незаплановані відходи. Щоб підрахувати на скільки зменшився об'єм виробництва продукції за рахунок низької якості, потрібно

$$\frac{\text{кількість позапланових відходів певного виду матеріалів}}{\text{норму витрачення його на одиницю продукції}}$$

Аналіз впливу факторів на обсяг продукції.

Показники	План	Факт	Відхилення +,-
1	2	3	
1. Заготовлено сировини, т.	470	419	
2. Відходи в межах плану, т.	9.4	8.5	
3. Фактичні відходи, т.	-	10.9	
4. Позапланові відходи, т. (3-2)	-	2.4	
5. Норма витрачання на одиницю продукції, т.	0.8	-	
6. Зменшення обсягу вироб. в зв'язку з низькою якістю, т. (4:5 план)	-	$\frac{2.4}{0.8} = 3$	

При порушенні асортименту підприємство може виконати доопрацювання матеріалу, який надійшов або зробити йому заміну. Для визначення суми затрат при заміні одного матеріалу іншим, більш дорогим, потрібно кількість замінюючого матеріалу * різницю в цінах взаємозамінних матеріалів.

Для визначення втрат в зв'язку з порушенням графіку поставок, потрібно кількість людино – годин простою в зв'язку з відсутністю матеріалів * планову середньогодинну виробітку продукції.

2 Аналіз ефективного використання матеріальних ресурсів

При аналізі необхідно проаналізувати витрачання матеріалів на одиницю продукції, для цього фактичне витрачання потрібно порівняти з нормами. Наприклад для виготовлення 800 виробів витрачаються матеріали в таких обсягах .

Аналіз витрачання матеріалів на виготовлення продукції.

Матеріали	Норма витрат на одиницю виробів		Витрати на весь випуск		Відхилення від плану +,-
	план	факт	норма	фактична	
Сталь	90	85	72000	68000	-4000
Прокат	200	205	160000	164000	+4000
Чавун	100	98	80000	78400	-1600

З таблиці видно, що підприємством допущені перевитрати прокату на одиницю продукції в розмірі 5 кг і на весь випуск - 4000 кг. Разом з тим, економно витрачались інші види матеріалів (сталь – 4000 кг. чавун - 1600 кг.), що заслуговує позитивної оцінки.

Перевитрати сировини і матеріалів свідчать про нераціональне їх витрачання і потребують з'ясування конкретних причин і винних осіб.

Економія досягається в результаті використання більш дешевих матеріалів, заміни одних матеріалів іншими, більш економними, впровадження нової техніки і передової технології тощо.

При дотриманні планових норм витрат матеріалів на один виріб можна розрахувати і можливий резерв збільшення випуску продукції.

$$\text{Можливий резерв збільшення випуску продукції, тис. шт} = \frac{\text{Відхилення по витраті матеріалу на один. витрат} \times \text{Фактичний випуск виробів, тис. шт}}{\text{Планова витрата матеріалу на один виріб}}$$

Вплив надходження і ефективності використання матеріалів на виготовлення продукції визначають по окремим їх видам.

Розрахунок впливу надходження і використання матеріалів на виготовлення продукції

Показники	План	Факт	Відхилення від плану +,-.
1	2	3	4=3-2
Випуск продукції, шт.	4000	4500	+500
Залишок матеріалів на початок року, т.	7,5	7,5	-
Надходження матеріалів за рік, т.	19,5	20,4	+0,9
Витрати матеріалів за рік, т.	20	20,7	+0,7
Витрати матеріалів на 1 виріб, кг. (48 кг. : 1)	5	4,6	-0,4
Залишок матеріалів на кінець року, т(2+3-4)	7	7,2	+0,2

З таблиці 3.2.2 видно, що позаплановий випуск продукції складає 500 од. (4500-4000) при економії матеріалів на 0,4 кг на кожний виріб (4,6-5). Позаплановий випуск продукції являється результатом:

- 1) позапланового надходження матеріалів в кількості 0,9 т при плановій нормі витрат, що забезпечило додатковий випуск продукції $(900 : 5) = +180$ шт;
- 2) економії матеріалів на 1 виріб 0,4 кг а на весь випуск – 1800 кг $(0,4 \times 4500)$, що дало можливість додатково виготовити 360 шт $(1800 : 5)$;
- 3) збільшення залишків на складі на кінець року в порівнянні з плановим на 0,2 т., що знизило випуск продукції на 40 шт. $(200 : 5)$.

Перевірка:

$$180 + 360 - 40 = +500$$

При аналізі використання матеріальних ресурсів аналізують також як 2 фактори “норма витрат” і «ціна за одиницю» впливають на матеріальні витрати.

Аналіз впливу факторів на використання матеріальних резервів

Матеріал и	Норми витрат на одиницю продукції, кг.		Ціна 1 кг.		Матеріальні витрати		Відхилення +,-
	план	фактично	план	Фактич.	план	Фактич.	
	2.	3.	4.	5.	6=2x4	7=3x5	8=7-6
Чавун	100	98	0 - 40	0 - 41	40	40,18	+0,18

Вплив 2-х факторів можна розрахувати за допомогою ланцюгових підстановок:

Розрахунок впливу факторів на використання матеріальних ресурсів.

Номер розрахунку	Норма витрат на 1 продукції	Ціна 1 кг.	Матеріальні витрати	Вплив на матеріальні витрати	
				Назва часткового показника	Розрахунок
1.	100	0 - 40	40	-	-
2.	98	0 - 40	39,2	Норма витрат на одиницю продукції	$39,2 - 40 = 0,8$
3.	98	0,41	40,18	Ціна 1 кг.	$40,18 - 39,2 = +0,98$

Для характеристики ефективності використання матеріальних ресурсів використовується система узагальнених і часткових показників.

Система узагальнених показників і методика їх розрахунку зображена на рис. 3.2.1

Узагальнюючі показники		
Матеріаломісткість		Сума матеріальних затрат .Вартість виготовленої продукції
Матеріаловіддача	→	Вартість виготовленої продукції. Суму матеріальних затрат
Коефіцієнт співвідношення темпів зростання обсягу виробництва і матеріальних витрат		Валова або товарна продукція . Суму матеріальних витрат
Питома вага матеріальних витрат в собівартості продукції	→	Суму матеріальних витрат.
	→	Повну собівартість виготовленої продукції
Коефіцієнт матеріальних витрат >1 - перевитрати >1 - економія	→	Фактична сума матеріальних затрат На планову суму матеріальних витрат, скоригованих на факт обсяг виготовленої продукції

Рис Система узагальнюючих показників ефективного використання окремих видів матеріальних ресурсів і методика їх розрахунку

Часткові показники застосовуються для характеристики ефективності використання окремих видів матеріальних ресурсів (сиромісткість, металомісткість, енергомісткість і т. д .) а також для характеристики рівня матеріаломісткості окремих виробів (співвідношення вартості всіх використаних матеріалів на одиницю продукції до її оптової ціни.)

В процесі аналізу фактичний рівень показників ефективності використання матеріалів порівнюють з плановими, вивчають їх динаміку і причини змін, а також їх вплив на обсяг виробництва продукції.

3. Аналіз впливу факторів на матеріаломісткість продукції

Загальна матеріаломісткість залежить від структури виробленої продукції, норми витрат матеріалів на одиницю продукції, цін на матеріальні ресурси і відпускних цін на продукцію.

Аналіз матеріаломісткості продукції.

Показники	План	Факт	Відхилення +,-
1	2	3	4=3-2
Обсяг продукції, кг	57600	5040	
Відпускна ціна на продукцію, грн.	500	500	-
Вартість товарної продукції, тис грн.	28800	25200	- 3600
Норма витрат на одиницю продукції, кг.	20	25	+5
Ціна на матеріали, грн.	3	7	+4
Матеріальні затрати (1x4x5), тис. грн.	3456	8820	+5364
Матеріаломісткість (6/3x100)	12.34	35	+22.66

Факторний аналіз матеріаломісткості продукції можна розрахувати методом ланцюгових підстановок.

Вплив факторів на матеріаломістність продукції.

Номер розрахунку	Обсяг продукції кг	Відпускна ціна на продукцію, грн.	Норма витрат на одиницю продукції, кг.	Ціна на матеріали	Матеріаломісткість	Вплив на матеріаломісткість	
						Назва показника	Розрахунок
	1	2	3	4	$5 = \frac{1 \times 3 \times 4}{1 \times 2} \times 100$	-	-
1.	57600	500	20	3	12.34	-	-
2.	50400	500	20	3	12	Обсяг продукції	-0.34
3.	50400	500	20	3	12	Відпускна ціна	0
4.	50400	500	25	3	15	Норма витрат	+3
5.	50400	500	25	7	35	Ціна на матеріали	+20

Перевірка: $-0,34 + 3 + 20 = +22.66$.

Потім потрібно вивчити матеріаломісткість окремих видів продукції і причини зміни її рівня. Вона залежить від норм витрат матеріалів, їх вартості і відпускних цін на продукцію. Розрахунок впливу цих факторів можна розрахувати методами елімінування.

4 Аналіз впливу понадпланових відходів сировини і матеріалів на випуск продукції

На загальну матеріаломісткість товарної продукції значний вплив мають позапланові відходи і випуск бракованої продукції. Сума матеріальних витрат в ф. 5-с. відображається до вирахуванням повернених відходів і браку по ціні можливого використання.

Чим більше відходів і бракованих деталей, виробів, тим більше матеріальних витрат буде віднесено на одиницю виробів і товарний випуск продукції.

Вплив позапланових відходів на матеріаломісткість продукції визначається шляхом віднесення приросту матеріальних затрат за рахунок позапланових відходів на фактичну вартість випуску ТП. В свою чергу приріст матеріальних затрат визначається множенням різниці фактичної і планової суми повернених відходів по ціні можливого використання на співвідношення цін сировини і можливого використання.

Вплив понадпланових відходів сировини і матеріалів на випуск продукції млн.грн

Стаття витрат	Повна собівартість фактично виготовленої продукції		Відхилення +,-
	планова	фактична	
Сировина і матеріали	5420	5465	+45
Повернені відходи (вираховуються)	50	55	+5
Разом	5370	5410	+40

Витрати від браку і відходи

Показник	За звітний період
Вартість відходів:	1500
а) за ціною сировини	
б) за ціною можливого використання	500

Випуск ТП в оптових цінах підприємства – 20560 млн.грн.

Розрахунок:

1. Визначаємо понадпланові відходи сировини і матеріалів

$$55 - 50 = +5 \text{ (млн.грн)}$$

2. Визначаємо, у скільки разів вартість відходів за ціною сировини більша від вартості відходів за ціною можливого використання

$$1500 : 500 = 3 \text{ рази}$$

3. Приріст матеріальних витрат

$$5 * 3 = 15 \text{ млн.грн.}$$

4. Визначаємо скільки витрачається сировини (за плановими нормами) на виробництва ТП: 1 грн.

$$5410 : 20560 = 0.2636 \text{ грн.}$$

5. Додатковий випуск продукції за умови доведення відходів до планових норм:

$$15 : 0.2636 = 56.9 \text{ млн. грн.}$$

5 Аналіз впливу на обсяг продукції і підрахунок резервів її зростання з групи предметів праці

Вплив матеріальних ресурсів на обсяг виробництва продукції можна визначити за формулами:

I. Валова продукція = матеріальні затрати * матеріаловіддачу

Застосовують усі методи елімінування, індексний метод, інтегральний метод.

II. Валова продукція = $\frac{\text{матеріальні затрати}}{\text{матеріаломісткість}}$

Застосовують лише спосіб ланцюгових підстановок.

ТЕМА 3. Значення, завдання й об'єкти аналізу собівартості продукції.

План

- 1 Значення, об'єкти, завдання аналізу собівартості продукції.
- 2 Аналіз собівартості продукції за елементами затрат.
- 3 Аналіз собівартості продукції за статтями калькуляції.
- 4 Аналіз витрат на 1 гривню товарної продукції.
- 5 Аналіз прямих матеріальних витрат.

1. Значення, об'єкти, завдання аналізу собівартості продукції

Важливим показником, який характеризує діяльність промислового підприємства є собівартість. Собівартість — це поточні витрати на виробництво і реалізацію продукції в грошовому вираженні.

Від рівня собівартості залежать фінансові результати діяльності підприємства, темпи розширеного відтворення, фінансовий стан підприємства.

Аналіз собівартості продукції дозволяє з'ясувати тенденції зміни даного показника, виконання плану по його рівню, визначити вплив факторів на його приріст і на цій основі дати оцінку роботи підприємства по використанню можливостей зниження собівартості продукції.

Схема аналізу собівартості продукції і джерела їх даних для проведення аналізу зображено на

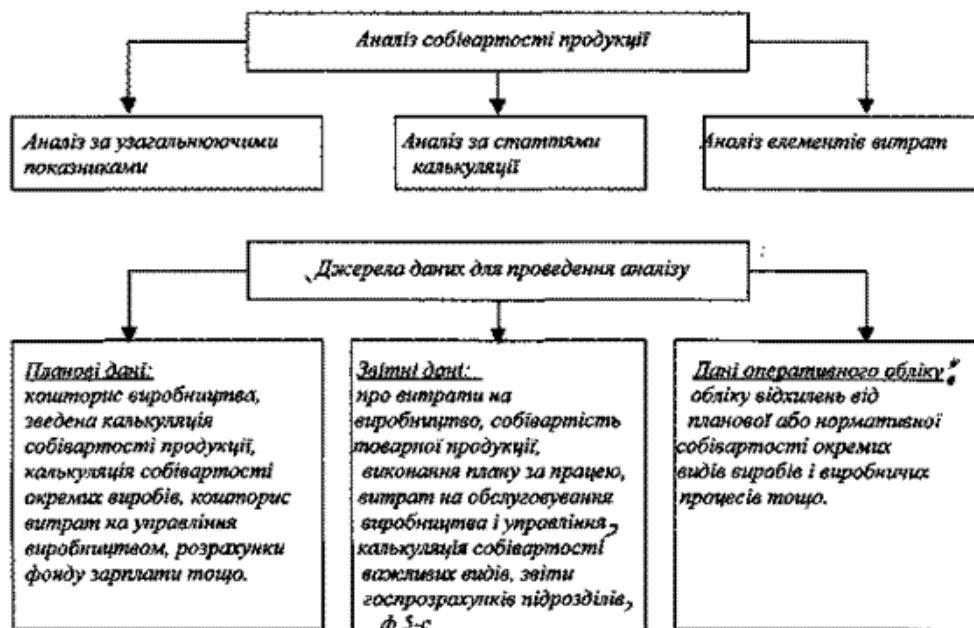

Схема аналізу собівартості продукції і джерела даних для проведення аналізу

Завданнями аналізу собівартості продукції є:

- оцінка виконання плану по собівартості за звітний рік;
- виявлення використаних ресурсів подальшого зниження собівартості продукції;
- розроблення заходів по мобілізації резервів економного витрачання матеріальних, трудових, грошових ресурсів.

2. Аналіз собівартості продукції за елементами затрат

Групування затрат за елементами - призначено для виявлення всіх затрат на виробництво за їх видам і відображає всі затрати підприємства, пов'язані з виготовленням промислової продукції, включаючи і ту її частину, яка призначена для виконання робіт і послуг

непромислового характеру.

В цьому групуванні збережений принцип однорідності витрат, незалежно від спрямування затрат, які не можуть бути розподілені на складові частини.

Аналіз затрат за елементами дозволяє вивчити вплив на рівень собівартості використання трудових ресурсів, основних фондів і оборотних засобів. Дані такого аналізу являються базою для:

- встановлення потреб підприємства в матеріальних ресурсах, оборотних засобах, матеріально-технічному постачанню;
- визначення завдань по одиниці собівартості продукції;
- складання кошторису витрат на плановий період;
- розрахунку суми затрат на весь випуск продукції по кожному елементу.

Для виявлення причин зміни рівня собівартості вивчають склад і структуру затрат на виробництво. З цією метою визначають питому вагу кожного елемента в загальній сумі затрат на виробництво в %.

Це дозволяє намітити основні напрями аналізу затрат, знайти резерви зниження собівартості продукції за рахунок зниження її матеріально-, трудо-, енерго- фондомісткості. При цьому порівнювати затрати в абсолютних величинах не має сенсу, так як вони обчислені на різний обсяг продукції чи робіт.

Для порівняння фактичної структури з плановою складають табл. 7

Аналіз структури затрат за елементами

	По плану		Фактично	
	тис.грн.	%	тис.грн	%
А	1	$2=1:\sum 1 \times 100$	3	$4=3:\sum 3 \times 100$
1 Матеріальні затрати (за вирахуванням повернених відходів)	25000	48,7	24588	48,17
2. Затрати на оплату праці	9500	18,6	9256	18,13
3. Відрахування на соціальні заходи	4512	8,79	4397	8,61
4 Амортизація основних засобів і нематеріальних активів	2350	4,58	2322	4,55
5. Інші витрати	9964	19,42	10483	20,54
Всього витрат	51326	100	51046	100

З таблиці 7.2.1. видно, що найбільш питому вагу мають матеріальні і трудові витрати (48,17 + 18,13 = 66,3 %), їх структура фактично порівняно з планом знизилась на 1 % (67,3-66,3). Однак, структура інших витрат збільшилась на 1,06 % (20,54-19,42).

Групування затрат за економічними елементами дозволяє визначити загальну суму затрат на виробництво по підприємству в цілому і їх структуру, але не дає можливість обчислити собівартість продукції, розподілити затрати по видам продукції і цільовому призначенню. Це досягається шляхом аналізу затрат по статтях калькуляції.

3. Аналіз собівартості продукції за статтями калькуляції

Класифікація затрат за статтями калькуляції, тобто за призначенням, дозволяє вивчити затрати по місцю їх виникнення, виявити їх зміни по окремим підрозділам підприємства, а також дає можливість розподілити витрати по видам продукції і визначити собівартість одиниці продукції.

Основні статті калькуляції перераховані в табл.

Таке групування затрат враховує їх поділ на прямі і накладні. Витрати, які безпосередньо включаються в собівартість окремих видів продукції називаються прямими (сировина, матеріали, покупні вироби, основна і додаткова з/п робітників, зайнятих виробництвом продукції).

Накладні - це затрати, пов'язані з виробництвом декількох видів продукції і які відносяться на об'єкт калькуляції шляхом розподілу пропорційно відповідній базі (витрати на утримання і експлуатацію машин і обладнання, цехові, загальнозаводські витрати). Затрати в сукупності по всім калькуляційним статтям складають повну собівартість товарної продукції (див. табл.)

Аналіз собівартості продукції за статтями калькуляції

Статті калькуляції	Повна собівартість фактично виготовленої товарної продукції		Відхилення: економія, - перевитрати, +	Відхилення, +, -	
	план	факт		до плану по даній статті	до підсумку планової собівартості
А	1	2	3=2-1	4=3:1x100	5=3: ∑1x100
1 Сировина і матеріали	27382	26731,8	-650,6	-2,37	-1.28
2 Зворотні відходи (вираховується)	507	507	—	—	—
3. Покупні комплектуючі вироби і напівфабрикати сторонніх організацій	9184	9187	+3	+0.03	+0,01
4 Паливо і енергія на технологічні цілі	511	511	—	—	—
5 Основна заробітна плата	3298	3192	-106	г22--5,3,	-0.21
6. Додаткова зароб. плата	355	293	-62	-17,46	-0,12
7. Відрахування на соц. заходи	168,6	139.2	-29.4	-17,44	-0,06
8. Витрати, пов'язані з підготовкою та освоєнням виробництва продукції	<150	152	+2	+1,33	+0,004
9. Відшкодування зносу спец.пристроїв і спец. інструментів та інші спец.витрати	100	105	+5	+5	+0,009
10. Витрати на утримання та експлуатацію машин і обладнання	3825	3818	-7	-0,18	-0.01
11. Загальновиробничі витрати	1805	1779	-26	-1,44	-0,05
12. Загальногосподарські витрати	3451	3631	+180	+5.22	+0,36
А	1	2	3=2-1	4=3:1x100	5=3: ∑1x100
13. Витрати від технічного неминучого браку	153	328	+175	+114,38	+0.003
14. Покупна продукція (вираховується)	53	53	—	—	—
15 Інші виробничі витрати	510	490	-20	-3,92	-0,04
16. Виробнича собівартість (1-2+3... +13-14+15)	50333	49797	-536	-1,07	-1,058
17.Позавиробничі комерційні витрати	326	442	+116	+35.6	+0,23
18. Повна собівартість товарної продукції (16+17)	50659	50239	-420	-0,83	-0,83

У цілому фактична повна собівартість знизилась порівняно з планом на 420 грн. або на 0,8 % (50239:50659 x 100-100).

Це відбулося за рахунок економії затрат на сировину і матеріали (406 тис.грн.), на основну і додаткову зарплату з відрахуваннями (197,4 тис.грн.), на витрати по утриманню і експлуатацію машин і обладнання, загальновиробничих витрат, та ін. у цілому на 901 тис.грн. Проте, по таких статтях як покупні вироби, загальногосподарські витрати, втрати від браку, комерційні витрати та інших, допущено перевитрати на 481 тис.грн.

Отже, на підприємстві необхідно розробляти заходи по ліквідації вказаних перевитрат, що призведе до зниження собівартості продукції не на 420 тис.грн., а на 901 тис.грн.

4. Аналіз затрат на 1 гривню товарної продукції (ТП)

Затрати на 1 грн. ТП — це узагальнений показник собівартості продукції, за допомогою якого:

- 1) можна порівняти роботу різних підприємств, дати оцінку собівартості продукції за різні роки;
- 2) можна побачити прямий зв'язок між собівартістю і прибутком.

$$\text{Затрати на 1 грн.ТП} = \frac{\text{Повна собівартість продукції}}{\text{Вартість товарної продукції в діючих цінах}}$$

При аналізі потрібно спочатку порівняти фактичні затрати на 1 грн. ТП з плановими і знайти відхилення (табл. 7.4.1.), а потім розрахувати, як на це відхилення вплинули різні фактори:

Аналіз затрат на 1 грн. ТП

Показники	Минулий рік	Звітний рік	
		план	факт
1	2	3	4
1. Собівартість товарної продукції	9369	8159	8270
2. Обсяг продукції у діючих оптових цінах	10866	9902	10324
3. Затрати на 1 грн. продукції	86,23	82,4	80,1
4 Зниження витрат на 1 грн продукції			
а) проти плану у сумі у%=(4а:п3гр2х100)	—	—	-2,3 -2,79
б) проти попереднього року: у сумі у%=(4б:п3гр1х100)	—	—	-6,13 -7,11

Кожна грн. товарної продукції повинна забезпечити 17,6 коп. планового прибутку (1 грн. — 82,4), а фактично прибуток складає 19,9 коп. (1 - 80,1), за минулий рік 13,85 коп. (1 - 86,23).

На відхилення в затратах на 1 грн. товарної продукції впливають такі фактори як зміни: - асортименту і структури продукції;

- рівня собівартості продукції;
- цін на матеріальні ресурси, тарифи на електроенергію, теплоенергію.

Розрахунок впливу факторів на зміну затрат на 1 грн. продукції

Показники	Структура продукції	Рівень собівартості	Ціна	Затрати	Вплив на затрати	
					Назва показника	Розрах. впливу
1. По плану	План	План	План	82,4	—	—
2. По плану, перерах. на факт. асортиментний випуск	Факт	План	План	83,2	Структура	83,2-82,4=+0,8
3. Фактично в планових цінах	Факт	Факт	План	82,6	Рівень собівартості	82,6-83,2=-0,6
4. Фактично в діючих цінах	Факт	Факт	Факт	80,1	Ціна	80,1-82,6=-2,5

Загальний вплив факторів: +0,8-0,6-2,5 =-2,3. % виконання плану =80,1:82,4х100

Аналіз затрат на 1 грн. ТП завершується вивченням динаміки шляхом порівняння даних звітнього року з попередніми роками.

5. Аналіз прямих матеріальних витрат

Матеріальні витрати мають найбільшу питому вагу в собівартості промислової продукції. Рациональне використання сировини, матеріалів, покупних, напівфабрикатів, палива і енергії являється важливим резервом зниження собівартості продукції.

Аналіз прямих матеріальних затрат і розрахунок впливу на них зміни обсягу і структури

продукції, рівня витрат можна представити в таблиці .

Аналіз прямих матеріальних витрат

Статті витрат	Витрати на весь випуск продукції товарної			Відхилення, +, -			
	за затвердженим	за плановими нормами на фактичний	фактично	разом	в тому числі за рахунок зміни		
					обсягу продукції	структу-ри продукції	рівня витрат
1. Сировина і матеріали (за мінусом відходів)	1948	2133	2032	+84	+148	+37	-101
2. Покупні вироби і напівфабрикати	1584	1744	1740	+156	+120	+40	-4

Довідка. Виконання плану випуску продукції - 107,6%

1. За рахунок перевиконання плану з обсягу продукції:

$$= \frac{14 \times 107,6}{100} = 2096 \text{ млн.грн. або } (-2096 - 1948) = +14$$

2. За рахунок структурних зрушень використання сировини і матеріалів: 2133-1096=+37млн.грн.

3. За рахунок зміни рівня витрати сировини і матеріалів одержано економію: 2032-2133 =-101 млн.грн.

Покупні вироби і напівфабрикати.

1. За рахунок зміни обсягу виробництва на = 120 млн.грн.

2. За рахунок структурних зрушень + 40млн.грн.

3. За рахунок зміни рівня витрат -4 млн. грн.

Потім порівнюємо фактичні матеріальні витрати з плановими на конкретний вид продукції і розраховуємо вплив на їх зміну норми і ціни (табл.)

Аналіз впливу матеріальних витрат на конкретні вироби

Матеріал	Собівартість використаних матеріалів			Відхилення			
	за планом	за плановими нормами і плановою собівартістю матеріалу	фактично	разом (4-2)	у тому числі за рахунок зміни		
					норм (3-2)	цін (4-3)	
М	5,73	5,73	5,82	+0,09	—		+0,09
Н	3,14	2,96	2,52	-0,62	-0,18		-0,44
Разом	8,87	8,69	8,34	-0,53	-0,18		-0,35

Аналіз використання матеріальних ресурсів завершується підрахунком всіх резервів зниження витрат на матеріали, а саме:

- додаткова економія від ліквідації порушень строків впровадження оргтехміроприємств;
- запобігання фактам порушень норм витрат сировини і нераціональних заміни матеріалів;
- ліквідація втрат від позапланових відходів;
- ліквідація перевитрат, транспортно-заготівельних витрат;
- розширення спеціалізації підприємств, збільшення частки покупних напівфабрикатів у загальному обсязі сировини і матеріалів.

Після підрахунку резервів з причин їх виникнення розробляють заходи по їх мобілізації.

Тема: Аналіз непрямих витрат.

План

1. Аналіз непрямих витрат

Аналіз загальної суми затрат на виготовлення товарної продукції

Важливим показником, що характеризує роботу підприємства, є собівартість продукції. Від її рівня залежать фінансові результати діяльності підприємства, темпи розширеного відтворення, фінансовий стан господарюючих суб'єктів.

Об'єктами аналізу собівартості продукції є наступні показники:

- повна собівартість товарної продукції в цілому і по елементах затрат;
- затрати на грн. товарної продукції;
- собівартість порівнюваної товарної продукції;
- собівартість окремих виробів;
- окремі елементи і статті витрат.

Планування і облік собівартості на підприємствах ведуть по елементах і калькуляційних статтях витрат.

Елементи затрат:

- матеріальні затрати (сировина і матеріали, покупні комплектуючі вироби і напівфабрикати, паливо, електро- та теплоенергія),
- затрати на оплату праці,
- відрахування на соціальні потреби,
- амортизація основних засобів,
- інші затрати (спрацювання нематеріальних активів, орендна плата, обов'язкові страхові платежі, відсотки по кредитах банку, податки, що включаються до собівартості продукції, відрахування до позабюджетних фондів та інше).

Основні статті калькуляції:

- сировина і матеріали;
- повернені відходи (вираховуються);
- покупні вироби і напівфабрикати;
- паливо і енергія на технологічні цілі;
- основна і додаткова заробітна плата виробничих робітників;
- відрахування на соціальне і медичне страхування робітників;
- витрати на утримання і експлуатацію машини і обладнання;
- загальновиробничі витрати;
- втрати від браку;
- інші виробничі витрати;
- комерційні витрати.

Розрізняють також прямі затрати і непрямі.

Прямі затрати пов'язані з виробництвом певних видів продукції (сировина, матеріали, зарплата виробничих робітників і т. д.). Вони прямо відносяться на той чи інший об'єкт калькуляції.

Непрямі витрати пов'язані з виробництвом декількох видів продукції і відносяться на об'єкт калькуляції шляхом розподілу пропорційно відповідній базі (основній і додатковій заробітній платі робітників або всім прямим витратам). Прикладом непрямих витрат є загальновиробничі та загальногосподарські витрати, витрати на утримання основних засобів.

Загальна сума витрат може змінюватись із-за об'єму випуску продукції, її структури, рівня змінних затрат на одиницю продукції і суми постійних витрат.

Важливим узагальнюючим показником собівартості продукції - витрати на одну гривню товарної продукції, який вигідний тим, що:

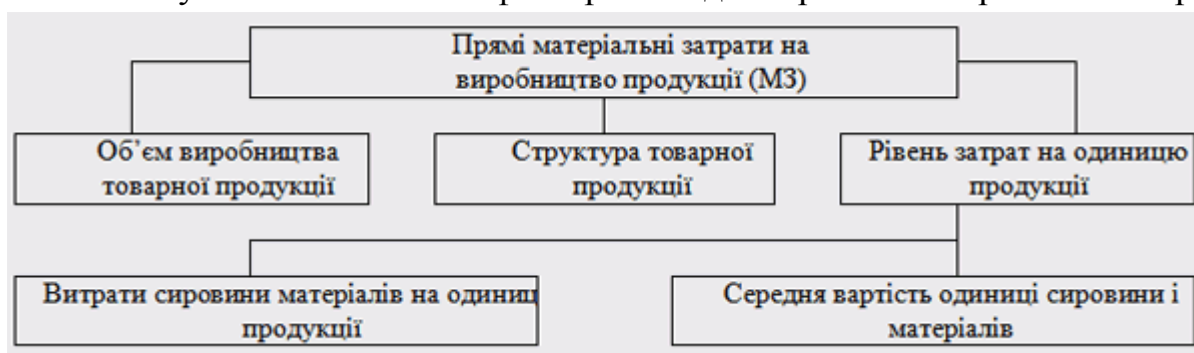
- по-перше, дуже універсальний: може розраховуватися в кожній галузі промисловості,
- по-друге, наочно показує прямий зв'язок між собівартістю і прибутком.

Для більш глибокого вивчення причин зміни собівартості продукції аналізують звітні калькуляції по окремих виробках, порівнюють фактичний рівень затрат на одиницю продукції з плановим і даними попередніх років в цілому і по статтях затрат.

Аналіз прямих затрат на виробництво продукції

Як правило, найбільшу питому вагу в собівартості промислової продукції займають затрати на сировину і матеріали. Загальна сума по цій статті залежить від об'єму виробництва продукції, її структури і зміни питомих затрат на окремі вироби.

Рисунок 1. Блок-схема факторної моделі прямих матеріальних затрат.

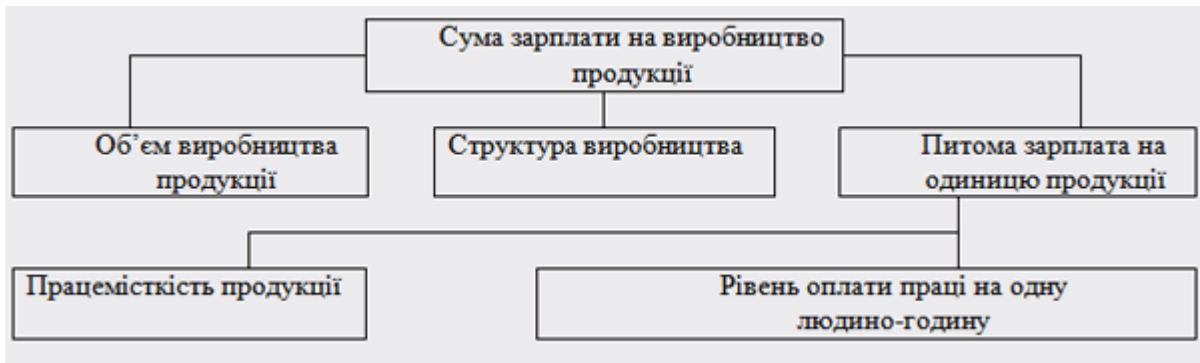

Питомі затрати на окремі вироби в свою чергу залежать від кількості (маси) витрачених матеріалів на одиницю продукції і середньої ціни одиниці матеріалів. Розрахунок впливів даних факторів проводиться способом ланцюгових підстановок.

Аналогічним чином вивчаються затрати по статті "Заробітна плата". Загальна сума прямої зарплати залежить від об'єму виробництва товарної продукції, її

структури і рівня затрат на окремі вироби, які, в свою чергу, залежать від працемісткості і рівня оплати праці на одну людину.

Рисунок 2. Блок-схема факторної моделі зарплати на виробництво продукції.

Для розрахунку впливів даних факторів на зміну суми прямої зарплати по видах продукції використовується спосіб ланцюгових підстановок.

Отримані результати показують, по яких видах продукції має місце перевитрата по засобів на оплату праці, а по яких - економія і за рахунок чого. В основному перевитрата зарплати виправдовується збільшенням випуску продукції.

Аналіз непрямих затрат на виробництво продукції

Непрямі затрати в собівартості продукції представлені наступними комплексними статтями: витрати на утримання і експлуатацію обладнання, загальновиробничі і загальногосподарські витрати, комерційні витрати. Аналіз цих витрат проводиться шляхом порівняння фактичної їх величини на гривню товарної продукції в динаміці за 5- 10 років, а також з плановим рівнем звітного року.

Таке співставлення показує, як змінилась їх доля в вартості товарної продукції в динаміці та в порівнянні з планом, і яка спостерігається тенденція - росту чи зниження. В процесі подальшого аналізу виявляють причини, що викликали абсолютні і відносні зміни витрат.

Витрати на утримання і експлуатацію машин і обладнання включають:

- амортизацію машин і технологічного обладнання;
- затрати на їх утримання (включають затрати на проведення капітальних, поточних і профілактичних ремонтів - залежать від об'єму ремонтних робіт, їх складності, степені спрацьованості обладнання, вартості запасних частин і ремонтних матеріалів);
- затрати на їх експлуатацію (залежать від кількості об'єктів, що експлуатуються, часу їх роботи і питомих витрат на одну верстато-годину роботи);
- витрати по внутрішньозаводському переміщенню вантажів (залежать від виду транспортних засобів, що використовуються, повноти їх використання, ступеня використання виробничої програми, економного використання засобів);
- спрацювання МШП;
- інші.

Загальновиробничі і загальногосподарські витрати:

- зарплата працівників апарату управління;
- утримання основних фондів, таких, як амортизація, освітлення, опалення, водопостачання;
- затрати на поточний ремонт, випробування, досліді;
- утримання легкового транспорту;
- витрати по відрядженнях;
- витрати на утримання вартової охорони;
- оплата простоїв;
- втрати від псування і недостачі матеріалів і продукції;
- податки і відрахування від зарплати;
- витрати на охорону праці;
- інше.

Аналіз загальновиробничих і загальногосподарських витрат мають велике значення, так як вони також мають велику питому вагу в собівартості продукції.

Тема: Аналіз трудових витрат.

План

- 1 Аналіз трудових витрат.
- 2 Аналіз витрат на обслуговування виробництва і управління.

1. Аналіз трудових витрат

Витрати на зарплату складають значну частку витрат на виробництво.

Схему аналізу трудових витрат зображено на рис. 7.6.1.

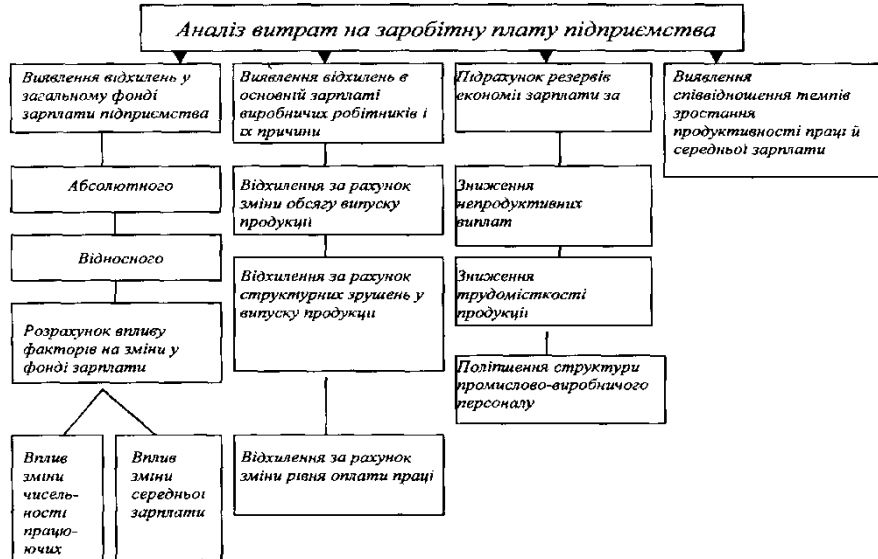

Рис. Схema аналізу трудових витрат.

Спочатку аналізуємо загальний фонд заробітної плати (табл.)

Аналіз використання фонду заробітної плати

Категорія персоналу	Чисельність працівників		Середньорічна з/п тис.грн.		Фонд заробітної плати, млн.грн.			Відхилення, +, -		
	За планом	Фактично	За планом	Фактично	За планом	При фактичній чисельності і плановій річній зарплаті	Фактично	Разом	у тому числі за рахунок змін	
									Чисельності	Середньої зарплати
А	1	2	3	4	5	6=2x3:1000	7	8=7-5	9=6-5	10=7- 6
1. Робітники	3200	3389	1009.68	1012.98	3331	3422	3433	+202	+91	+11
2. Учні	358	308	44693	454.55	160	138	140	20	22	+2
3. Підлітки	250	250	600	600	150	150	150	—	—	—
4. Інженерна технічні працівники	421	426	1408.55	141784	593	600	604	+11	+7	+4
5. Службовці	83	81	1006.24	1074.07	88	86	87	1	2	+1
6. Мол. обслугов. персонал	23	23	521.74	521,74	12	12	12	-	-	-
7. Охорона	28	26	678.57	730.77	19	18	19		1	+1
Разом	4363	4503	974.79	988.23	4333	4426	4445	+192	+73	+19

При цьому знаходимо абсолютне і відносне відхилення фонду зарплати.

Абсолютне відхилення — це різниця між фактичним і плановим фондом. Результати такого аналізу дають загальні дані про використання фонду заробітної плати. Якщо при цьому виявлено перевитрати по фонду зарплати (факт. з/п > планової з/п), то це буде резервом зниження витрат.

З таблиці 7.6.1. видно, що допущено перевитрати по зарплаті робітників і інженерно-технічних працівників на 213 млн.грн, а економія по зарплаті учнів і службовців становить 21 млн.грн., тобто за рахунок недопущення перевитрат можна знизити витрати на 213 млн.грн.

Відносне відхилення визначається шляхом порівняння фактичного і скоригованого фондів зарплати (плановий корегується на % виконання плану по обсягу виробництва). Коригується плановий фонд зарплати промислово-виробничого персоналу і робітників. Зарплата інших категорій робітників не залежить від зростання обсягу виробництва і тому не коригується.

При аналізі також розраховуємо вплив факторів на зміну у фонді зарплати (див. табл. 7.6.1.).

Після аналізу загального фонду зарплати аналізуємо прямі трудові витрати, тобто зарплату виробничих робітників і розраховуємо вплив на неї зміни обсягу і структури продукції, рівня витрат (табл..)

Аналіз заробітної плати виробничих робітників (млн.грн.)

Стаття витрат	Витрати на випуск товарної продукції			Відхилення, +/-			
	за планом	при планових нормах на фактичний випуск	фактично	разом	в тому числі за рахунок змін		
					обсягу продукції	структури продукції	рівня витрат
Заробітна плата виробничих робітників	1902	1997	1962	+60	+145	-50	-35

Довідка. Виконання плану товарної продукції - 107,6%

1. За рахунок обсягу продукції:

$$1902 \times 7.6 = + 145 \text{ млн.грн.}$$

100

2. За рахунок структурних зрушень.

Фактична різниця між сумою заробітної плати за затвердженим планом і сумою заробітної плати, вирахованої з планових норм витрат на фактичний випуск продукції, -95 млн.грн (1997-1902). Ця різниця утворилась під впливом двох факторів:

- відхилення від плану обсягу виготовленої продукції;
- зміни структури продукції.

Отже, за рахунок структурних зрушень у напрямі збільшення випуск менш трудомістких виробів при до її зниження на 50 млн. грн.

3. За рахунок рівня витрат одержано економію 35 млн.грн. (1997-1962).

Потім підраховуємо резерви економії зарплати. При цьому важливим резервом є зниження непродуктивних виплат:

- 1) доплат за роботу у зв'язку зі зміною умов праці;
- 2) доплат за роботу в позаурочний час;
- 3) оплата цілодобових і годин внутрішніх простоїв.

При аналізі ці витрати слід виділити із загального фонду зарплати. Наявність на підприємстві значних сум цих витрат свідчить про недоліки в організації виробництва і праці, порушенні ритмічності виробництва.

При аналізі використання фонду заробітної плати важливо перевірити дотримання запланованого співвідношення темпів зростання продуктивності праці, середньої зарплати.

Аналіз дотримання співвідношення темпів зростання продуктивності і середньої заробітної плати

Показники	За минулий рік	За звітний рік	
		За планом	Фактично
1. Середньорічний виробіток на 1 працівника ПВП, грн	2924	2976	3050
2. Теж, % до минулого року	X	101.8	104.3
3. Середньорічна зарплата на 1-го працівника ПВП, грн	1966	1976	1975
4. Теж, % до минулого року	X	100,5	100.5
5. Зростання середньої на 1% зростання виробітку 1-го працівника ПВП, %		0,28	0,12

Співвідношення темпів зростання продуктивності праці і середньої зарплати склало по плану 0,28%, або на кожний % зростання продуктивності праці планувалось зростання середньої зарплати на 0,23 %; фактичне співвідношення — 0,12 %. Таким чином, підприємство добилось позапланованої економії по фонду зарплати і значно покращило співвідношення темпів зростання продуктивності праці і зарплати порівняно з планом. Це призвело до зниження собівартості продукції.

2. Аналіз витрат на обслуговування виробництва і управління

Витрати на обслуговування виробництва і управління складають значну частину витрат в собівартості продукції. До них, крім перерахованих (рис. 7.7.1.) належать також витрати на підготовку і освоєння виробництва.

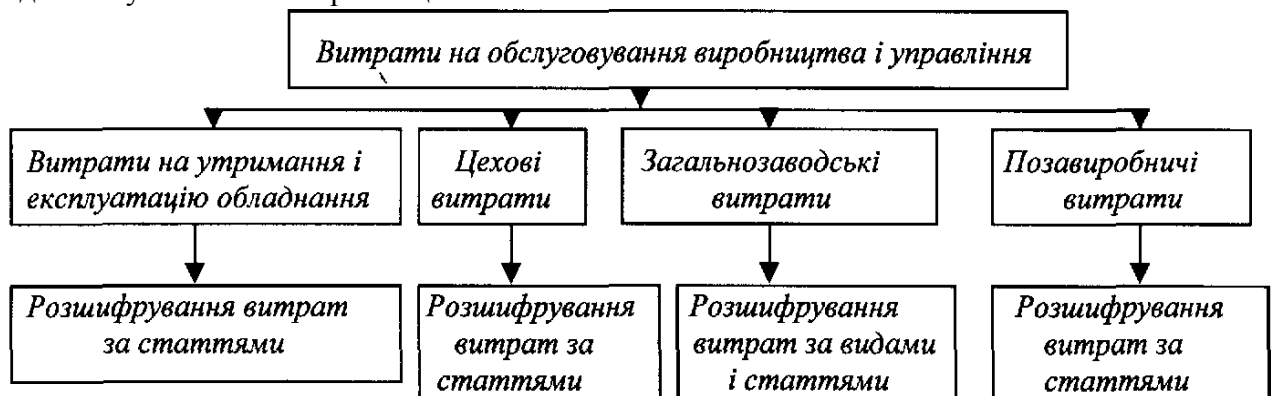

Рис.7.7.1. Схема витрат на обслуговування виробництва і управління

Ці витрати ще називають накладними (не прямими) комплексними витратами.

Комплексними — тому, що складаються з витрат різних за економічним змістом (сировина, матеріали, зарплата...) і участі в формуванні собівартості продукції.

Аналіз витрат на обслуговування виробництва і управління проводиться по статтях затрат. Ці затрати діляться на змінні і умовно- постійні.

Змінні витрати — це витрати, що залежать від зміни обсягу виробництва (зарплата робітників з відрядною формою оплати праці, сировина і матеріали, паливо).

Умовно-постійні - це витрати, як і залишаються незмінними або майже не змінюються з збільшенням або зменшенням обсягу виробництва, тобто не залежать від зміни цього обсягу (амортизація, оренда, погодинна оплата праці). При цьому

$$\text{Сума витрат на Виробництво Продукції} = \text{Абсолютна сума умовно-постійних витрат} + \left[\text{Ставка змінних витрат на 1-цю продукцію} \times \text{Обсяг виробництва продукції} \right]$$

Затрати на утримання і експлуатацію машин і обладнання є основними, тобто пов'язаними з технологічним процесом і в більшій своїй частині змінними. Тому при аналізі цих витрат потрібно знайти абсолютне і відносне відхилення. З цих витрат такі статті, як амортизація, % за користування основними засобами (орендна плата), інші витрати вважаються умовно-

постійними і за цими статтями не визначається відносне відхилення, всі інші статті — змінні, тобто потрібно визначити відносне відхилення

Аналіз витрат на утримання і експлуатацію машин і обладнання

Показники	План	Факт	Скоригований план	Відхилення	
				абсолютне, +,-	відносне, %
	1	2	3=1x101.35:100	4=2-1	5=2-3
1. Амортизація обладнання і транспортних засобів	246	234	249,32	-12	-15,32
2. Витрати на експлуатацію устаткування	38	65	38,51	+27	+26,49
3. Витрати на поточний ремонт обладнання і транспортних засобів	122	119	123,65	-3	-4,65
4. Витрати на внутрішньозаводське переміщення вантажів	76	73	77,03	-3	-4,03
5. Знос МШП та пристроїв	79	74	80,07	-5	-6,07
6. % за користування основними фондами	117	124	—	+7	—
7. Інші витрати	40	31	—	-9	—
Всього:	718	720	568,53	+2	-3,58

Примітка. План перевиконання на 101,35 %

Загалом ми одержали по ВУСМО відносну економію в сумі 3,58 тис.грн., але на підприємстві є ще резерви по зниженню цих витрат, а саме: допущено перевитрати по другій статті.

Крім цього по першій статті допущена економія на 12 тис.грн., що може означати неповне введення в дію основних фондів або зміни норм амортизації. Економія по ремонту обладнання і транспортних засобів на 3 тис.грн., означає недовиконання ряду міроприємств по ремонту.

При аналізі загальнопромислових (цехових) і загальногосподарських (загальнозаводських) витрат потрібно пам'ятати, що ці витрати належать до комплексних статей і є умовно-постійними, тобто не корегується на обсяг виробництва. Тому аналіз проводимо простим порівнянням фактичних витрат за статтями з плановими, тобто визначаємо абсолютне відхилення. Крім того, можна порівняти ці витрати звітного періоду з минулими роками. Такий аналіз дає можливість розглянути обґрунтованість запланованого зниження або підвищення окремих статей витрат.

Номенклатури витрат статей загальногосподарських і загальнопромислових витрат вказується в Типовому положенні № 473.

Основні причини, які обумовлюють відхилення за окремими статтями загальногосподарських і загальнопромислових витрат зображено на рис.

Стаття витрат	Причини, які обумовили відхилення
1	2

Цехові витрати

1. Утримання цехового персоналу а) заробітна плата інженерно-технічних працівників, службовців і молодшого персоналу	Зміна кількості ІТП, службовців і МОП, зміна середньої з/п (невідповідність ставок штатному розкладу, виплата премій, хвороби)
б) відрахування на соціальне страхування	Зміна кількості ІТП, службовців і МОП, зміна середньої з/п (невідповідність ставок штатному розкладу, виплата премій, хвороби)
2. Утримання і амортизація приміщень, споруд та інвентарю: а) освітлення	Зміна фактичної собівартості порівняно з планом, зміна норм витрат, у витратах допоміжних матеріалів і т. п. Зміна вартості послуг котельної, зміна норм споживання пари
б) опалення	Зміна вартості послуг водопроводу і пари, корисного споживання води
в) водопостачання	Зміна у витратах з/п через порушення норм роботи обслуговуючого персоналу і його оплати, зміна вартості витрат матеріалів
г) утримання будинків у чистоті	Зміна норм ставок амортизаційних відрахувань і початкової вартості будинків, споруд і інвентаря, дострокове введення або затримка у здаванні об'єктів основних засобів в експлуатацію
д) амортизація	Зміна обсягу і вартості ремонтних робіт
3. Поточний ремонт будинків і споруд	Зміна обсягу і вартості ремонтних робіт
4. Витрати на випробування, досліди і дослідження, а також раціоналізаторські пропозиції	
5. Витрати на охорону праці	
6. Інші витрати	Зміна в нормах зносу спецодягу, витрат на утримання, ремонт санітарно-гігієнічного обладнання, у витратах на техніку безпеки
7. Оплата простоїв	Зміна норм витрат і цін на МШП,

Загальновиробничі витрати

Адміністративно-управлінські витрати 1 заробітна плата основна і додаткова адміністративно-управлінському персоналу	Зміна чисельності управлінського персоналу і їх середньомісячної зарплати
2 Відрахування на соц. страхування	Зміна чисельності управлінського персоналу і їх середньомісячної зарплати
3 Витрати на службові відрядження і переміщення	Зміна у термінах і числі відряджень, витратах на відрядження і переміщення

Загальногосподарські витрати

1 Утримання виробничого адміністративно-управлінського персоналу	Див статтю 1 "Адміністративно-управлінські витрати "
2 Утримання, амортизація, і поточний ремонт будинків споруд і інвентаря загальнозаводського характеру	Див статтю 4 "Цехові витрати "
3 Проведення досліджень, дослідів і утримання загальнозаводських лабораторій. Витрати на рац. пропозиції й технологічне вдосконалення	Зміна у характері роботи і витратах на окремі роботи Див статтю 1 "Адміністративно-управлінські витрати"
4 Витрати на охорону праці	Зміна окремих видів витрат Залежно від характеру витрат

Рис. Основні причини відхилень за окремими статтями загальновиробничих і загальногосподарських витрат

При аналізі позавиробничих витрат потрібно знайти абсолютне відхилення по кожній статті. Крім того планову величину витрат, пов'язаних з реалізацією продукції (на тару, упаковку, транспортні витрати), корегують на фактичний обсяг реалізованої продукції, виходячи з % виконання плану реалізації.

При аналізі витрат на підготовку і освоєння виробництва необхідно встановити, за рахунок яких витрат допущені перевитрати або економія коштів. При цьому слід пам'ятати, що ці витрати залежать від обсягу продукції, тому потрібно розрахувати абсолютне і відносне відхилення.

Аналіз комплексних статей завершується підрахунком резервів зниження витрат по обслуговуванню виробництва і управління, для цього складається розрахунок (табл.)

Підрахунок резервів зниження собівартості продукції за рахунок комплексних статей

Показники	Сума
1. Невиробничі витрати і витрати в складі:	
а) цехових витрат	4
б) загальнозаводських	6
Всього:	10
2. Економічно необґрунтовані витрати	—
а) амортизація за рахунок неповного введення основних фондів	
б) утримання іншого цехового і загальнозаводського персоналу	5
в) поточний ремонт будівель, споруд і інвентаря	3
г) інші цехові і загальнозаводські витрати	2
Всього	10
Разом	20

Одержана сума резервів порівнюється з обсягом ТП $(20:6000) \times 100 = 0,33$ коп., що означає можливість зниження затрат на 1 грн. продукції. Ці резерви включаються в план зменшення виробничих витрат у наступному звітному періоді.

Розділ II. ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ

ТЕМА 4. Завдання аналізу фінансових результатів

1. Аналіз складу і динаміки балансового прибутку.
2. Аналіз прибутку від реалізації та факторів, які на нього вплинули.
3. Аналіз рентабельності.
4. Аналіз розподілу та використання прибутку.
5. Аналіз розрахунків з бюджетом та позабюджетними платежами.
6. Аналіз формування та використання фондів економічного стимулювання.
7. Методика підрахунку резервів збільшення суми прибутку та підвищення рентабельності підприємства.
8. Методика факторного аналізу прибутку за системою “директ-костінг»

1. Аналіз складу і динаміки балансового прибутку

Балансовий прибуток включає в себе результати від реалізації продукції, робіт та послуг, від іншої реалізації, доходи та витрати від позареалізаційних операцій.

Враховуючи неоднорідний якісний склад балансового прибутку, аналіз розпочинається з порівняння його фактичної суми з планом та минулим роком за основними його складовими частинами. Це дозволяє дати загальну оцінку діяльності підприємства .

Аналіз складу балансового прибутку

Показники	За минулий рік	За звітний рік		Відхилення, +,- тис. грн.
		за планом	фактично	
Прибуток:	513	583	650	+67
+ - балансовий				
- - збиток				
В тому числі:	545	583	658	+75
прибуток від реалізації ТП				
прибуток /збиток/ від іншої реалізації	-12	-	-2	-2
прибуток /збиток/ від позареалізаційних операцій	-20	-	-6	-6

З даних таблиці видно, що план балансового прибутку перевиконаний на 67 тис. грн. або 11,5% ($67:583 \times 100$). Це відбулося за рахунок перевиконання плану від реалізації на 75 тис. грн. або на 12,9% ($75:583 \times 100$) за рахунок одержаних засобів від іншої реалізації та від позареалізаційних операцій на 8 тис. грн. (2+6).

У процесі подальшого аналізу необхідно розглянути прибуток за елементами, з'ясувати як ці елементи впливають на виконання плану прибутку від реалізації та прибутку від іншої реалізації, а також причин виникнення доходів і витрат від позареалізаційних операцій.

При аналізі необхідно також вивчити динаміку балансового прибутку. При цьому необхідно врахувати інфляційні фактори зміни її суми. Для цього виручку корегують на середньозважений індекс зростання цін на продукцію в середньому по галузі, а затрати по реалізованій продукції зменшують на їх приріст у результаті підвищення цін на спожиті ресурси за період, що аналізується.

2. Аналіз прибутку від реалізації продукції та факторів, які на нього вплинули

Основну частину прибутку підприємство отримує від реалізації продукції та послуг. У процесі аналізу вивчають динаміку виконання плану прибутку від реалізації продукції і визначають фактори зміни його суми.

Аналіз виконання плану прибутку від реалізації продукції необхідно розпочати з перевірки обґрунтованості планових показників собівартості та прибутку, випуску та реалізації продукції. Це дасть можливість встановити причини відхилень фактичного прибутку від реалізації від планового. Для цього складають баланс ТП та її собівартості

Баланс товарної продукції

Показники	За планом			Фактично			Відхилення прибутку (+,-)
	За оптовими цінами	За собівартістю	Прибуток (збиток)	За оптовими цінами	За собівартістю	Прибуток (збиток)	
1. Залишок ТП на початок року	35	33	+2	38	34	+4	+2
2. Випуск ТП	5920	5337	+583	6000	5340	+660	+77
3. Залишок ТП на кінець року	35	33	+2	42	36	+6	+4
4. Обсяг реалізації	5920	5337	+583	5996	5338	+658	+75

З даних таблиці видно, що весь позаплановий прибуток отримано за рахунок випуску ТП /77 тис. грн. /. За рахунок зміни продукції в залишках на початок і кінець року прибуток зменшився лише на 2 тис. грн. /2-4/.

Потім необхідно проаналізувати вплив факторів на прибуток від реалізації. Прибуток від реалізації продукції в цілому по підприємству залежить від:

- обсягу реалізації продукції;
- собівартості реалізованої продукції;
- зміни оптових цін на матеріальні ресурси і ТП;
- зміни структури і асортименту продукції.

Для аналізу складаємо табл.

Аналіз виконання прибутку від реалізації продукції за звітний рік

Показники	За планом	За планом на фактично реалізовану продукцію	За звітом	Відхилення +,-
1. Виробнича собівартість	5333	5398	5335	+2
2. Позавиробничі витрати	4	1	3	-1
3. Разом повна собівартість	5337	5399	5338	+1
4. Виручка від реалізації за виключенням ПДВ, АЗ	5920	5996	5996	+76
5. Результати реалізації: прибуток, збиток	583	658	658	+75

З даних таблиці видно, що план прибутку від реалізації продукції перевиконано на 12,86% ($658/583 \times 100 - 100$) або на 75 тис. грн. На це відхилення прибутку від плану вплинули такі фактори:

1) обсяг реалізованої продукції.

Вплив обсягу реалізації продукції на прибуток можна розрахувати 2 способами:

Перший спосіб. Вплив зміни обсягу реалізації продукції визначається шляхом множення % перевиконання плану реалізації на плановий прибуток. % виконання плану визначається

шляхом порівняння фактичного обсягу реалізації продукції в цінах плану /гр.2/ без ПДВ, АЗ з планом /гр.1/ = $5996/5920 \times 100 = 101,28\%$. Тобто план перевиконано на 1,28% (101,28-100), що забезпечило підприємству додатковий прибуток 7,5% тис.грн. ($(1,28 \times 583)/100$).

Другий спосіб

1. Знаходимо % виконання плану по реалізації

$$5996/5920=1,0128$$

2. Плановий прибуток корегуємо на виконання плану за обсягом реалізації

$$583 \times 1,0128 = 590,46 \text{ (тис.грн.)}$$

3. Різниця між отриманою сумою прибутку та плановим прибутком показує вплив прибутку на зростання обсягу реалізації $590,46 - 583 = 7,46 \approx 7,5$ тис.грн.

2) собівартість реалізованої продукції.

Вплив цього фактору визначається шляхом порівняння фактичної собівартості (гр.3) з плановою, перерахованої на фактично реалізовану продукцію (гр.2).

За рахунок зміни собівартості реалізованої продукції прибуток збільшився на 61 тис.грн. ($5338 - 5399 = -61$), в тому числі:

а) за рахунок зміни виробничої собівартості прибуток збільшився на 63 тис. грн. ($5335 - 5398 = -63$);

в) за рахунок зміни позавиробничих витрат прибуток зменшився на 2 тис. грн. ($3 - 1 = +2$).

3) зміна оптових цін на матеріальні ресурси і ТП

Вплив цього фактора визначається шляхом порівняння фактичної виручки від реалізації, за виключенням ПДВ, АЗ, з виручкою від тієї ж продукції за цінами, прийнятим в плані (гр.2).

У даному випадку за рахунок зміни оптових цін прибуток не збільшився ($5996 - 5996 = 0$).

4) зміна структури та асортименту продукції

Вплив цього фактору знаходимо за допомогою сальдового методу:

$$75 = 7,5 + 61 + 0 + X$$

$$x = 75 - 7,5 - 61 = 6,5 \text{ (тис. грн.)}$$

Загальний вплив факторів:

$$7,5 + 61 + 0 + 6,5 = 75 \text{ тис. грн.}$$

3. Аналіз рентабельності

Рентабельність – це показник, який характеризує рівень прибутковості.

При аналізі рентабельності необхідно порівняти фактичний їх рівень з плановим

Аналіз рентабельності

Показники	За планом	Фактично	Відхилення від плану, +,-
Балансовий прибуток	583,00	650,00	+67,00
Прибуток від реалізації	583,00	658,00	+75,00
Середньорічна вартість основних виробничих фондів і оборотних засобів	9202,00	8997,00	-205,00
Повна собівартість реалізованої продукції	5337,00	5338,00	+1,00
Рентабельність:			
- поточних витрат $(2/4) \times 100$;	6,33	7,22	+0,89
- загальна $1/3 \times 100$.	10,90	12,3	+1,40

З даних таблиці видно, що загальна рентабельність за звітом вища від планової на 0,89%, а від поточних витрат – на 1,4%.

Потім при аналізі розраховуємо вплив різних факторів на рівень рентабельності. Наприклад, на загальну рентабельність впливають такі фактори як балансовий прибуток і середньорічна вартість основних виробничих фондів. Для розрахунку впливу цих факторів на рентабельність застосовуємо метод ланцюгових підстановок

Розрахунок впливу факторів на рентабельність

№ роз	Балансо-вий прибуток	Середньорічна вартість основних виробничих фондів і оборотних засобів	Рентабельність	Вплив факторів	
				назва показника	розрахунок
1.	583	9202	6,33	-	-
2.	650	9202	7,06	балансовий прибуток	$7,06-6,33 = +0,73$
3.	650	8997	7,22	середньорічна вартість основн. ф. і оборотних засобів	$7,22-7,06 = +0,16$

Баланс факторів – $0,73+0,16=0,89$

4. Аналіз розподілу і використання прибутку

Після сплати податків прибуток розподіляється так: одна частина використовується на розширене виробництво, інша – на матеріальне заохочення робітників. Створюється також резервний фонд.

Для підвищення ефективності виробництва дуже важливо, аби при розподілі прибутку було досягнуто оптимальності у задоволенні інтересів держави та робітників.

У процесі аналізу необхідно вивчити виконання плану по розподілу та використанню прибутку, для того фактичні дані про виконання прибутку за всіма напрямками порівнюються з даними плану та з'ясовуються причини відхилення від плану за кожним напрямком використання прибутку .

Аналіз розподілу та використання прибутку

Показники	За планом	Фактично	Відхилення від плану, +,-
Балансовий прибуток	17300	19100	+1800
Податок на прибуток за діючою ставкою	3900	4200	+300
Прибуток, що залишається у розпорядженні підприємства (1-2)	13400	14900	+1500
Економічні санкції	-	100	+100
Чистий прибуток (3-4)	13400	14800	+1400
Розподіл чистого прибутку			
- до резервного фонду	670	740	+70
- на виробничий розвиток	6700	6660	-40
- на соціальний розвиток	2680	3700	+1020
- на заохочення	1340	2220	880
- на інші цілі	2010	1480	-530
Частка у чистому прибутку, %			
- до резервного фонду	5	5	-
- на виробничий розвиток	50	45	-5
- на соціальний розвиток	20	25	+5
- на заохочення	10	15	+5
- інші цілі	15	10	-5

Сума відрахувань прибутку до різних фондів дорівнює добутку чистого прибутку та коефіцієнту (частки) відрахувань до відповідних фондів. Отже, для розрахунку впливу факторів можна використати один із прийомів детермінованого факторного аналізу

Розрахунок впливу факторів на розмір відрахувань до фондів підприємства

Вид фонду	Сума прибутку, що розподіляється		Частка відрахувань, %		Сума відрахувань, тис.грн.		Відхилення від плану, +,-		
	план	факт	план	факт	план	факт	усього	у т. ч.	
								чистого прибутку	відрахув.
Резервний	13400	14800	5	5	670	740	+70	+70	-
Виробничий розвиток	13400	14800	50	45	6700	6660	-40	+700	-740
Соціальний розвиток	13400	14800	20	25	2680	3700	+1020	+280	+740
Заохочення	13400	14800	10	15	1340	2220	+880	+140	+740
Інші цілі	13400	14800	15	10	2010	1480	-530	+210	-740
Разом	13400	14800	100	100	13400	14800	+1500	+1500	-

Аналіз розрахунку прибутку завершується загальною оцінкою ефективності використання та виконання зобов'язань перед бюджетом.

5. Аналіз розрахунків з бюджетом та позабюджетних платежів

Підприємства розраховуються з бюджетом по податку на прибуток, ПДВ, АЗ і т.д., сплачує внески до фонду сприяння зайнятості тощо.

Джерелами інформації є ф.№2, планові розрахунки, дані аналітичного обліку тощо.

При аналізі необхідно проаналізувати склад і структуру всіх податків, внесків до бюджету

Аналіз складу та структури податків, внесків до бюджету

	Фактично внесено до бюджету за минулий рік		Фактично				Відхилення, +,-		
	сума тис. грн.	питома вага, %	по розрахунку		внесено до бюджету		від минулого року		Заборгованість перед бюджет
			3	4	5	6	7	8	
	1	2							9=5-3
			сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	
Всього									

Аналогічна таблиця складається по розрахунках із позабюджетними платежами.

У процесі подальшого аналізу необхідно розрахувати вплив факторів на кожен вид податків. Ці фактори будуть різні на кожен вид податків, так як останні відрізняються між собою за базою та ставками оподаткування.

6. Аналіз формування та використання фондів економічного стимулювання

Фонди економічного стимулювання (ФЕС) – важливий економічний важіль посилення зацікавленості робітників у підвищенні ефективності виробництва. При аналізі слід пам'ятати, що фонди економічного стимулювання (фонд розвитку виробництва, науки і техніки, фонд соціального розвитку, фонд матеріального заохочення тощо) утворюються з прибутку після розрахунків з бюджетом по податках згідно до чинного законодавства та статуту підприємства. Питання про види фондів, % відрахування вирішується підприємством самостійно, але повинно бути зафіксовано в установчих документах.

У процесі аналізу вивчається структура фондів, визначаються причини відхилень від плану.

При аналізі формування і використання ФЕС необхідно порівняти звітну суму з плановою, з попереднім роком, а потім розрахувати вплив факторів на отримане відхилення.

Методика аналізу формування ФЕС розглянута при аналізі розподілу та використання прибутку.

При аналізі формування коштів розвитку виробництва, науки і техніки необхідно перевірити повноту проведення відрахувань до цього фонду, а також ефективність витрачання його коштів на фінансування робіт по технічному переозброєнню виробництва.

При аналізі використання фонду матеріального заохочення необхідно вивчити основні напрями його використання з урахуванням завдань, що постають перед трудовим колективом, а також проаналізувати розподіл коштів фонду за категоріями працюючих і структурним підрозділам.

При аналізі використання коштів фонду соціального розвитку необхідно фактичне використання коштів фонду соціального розвитку порівняти за згодою з трудовим колективом, кошторисами, маючи на увазі необхідність забезпечення, перш за все, коштами будівництво житла, дитячих дошкільних закладів, профілакторіїв тощо.

7.Методика підрахунку резервів збільшення суми прибутку та підвищення рентабельності підприємства

Резерви збільшення суми прибутку визначаються за кожним видом товарної продукції. Основними їх джерелами є збільшення обсягу реалізації продукції, зниження її собівартості, підвищення якості продукції тощо (рис. 8.7.1.).

Рис. Блок-схема підрахунку резервів збільшення прибутку від реалізації продукції

Для визначення резервів зростання прибутку за рахунок збільшення обсягу реалізації продукції (табл.) необхідно виявлений раніше резерв помножити на фактичний прибуток у розрахунку на одиницю продукції відповідного виду.

Резерви зростання прибутку за рахунок збільшення обсягу реалізації продукції

Вид продукції	Резерв збільшення обсягу реалізації, туб.	Фактична сума прибутку за 1 туб, тис. грн.	Резерв збільшення суми прибутку, млн грн.
А	1	2	3 = 1×2
А	1940	70	135,8
В	2100	98	205,8
С	1740	179	311,4
Д	10 5	205	217,0
Усього	-	-	870,0

Для визначення резервів зростання прибутку за рахунок зниження собівартості продукції потрібно виявлений раніше резерв зниження собівартості кожного виду продукції помножити на можливий обсяг її продажу з урахуванням резервів його зростання

Резерви зростання прибутку за рахунок зниження собівартості продукції

Вид продукції	Резерв зниження собівартості 1 туб продукції, тис. грн.	Можливий обсяг реалізації продукції, туб.	Резерв збільшення суми продукції, млн. грн.
А	1	2	3=1×2
А	20	50440	1008,8
В	12	55100	661,2
С	10	32240	322,4
Д	13	26658	346,6
Всього	-	-	2339,0

Для визначення резервів збільшення прибутку за рахунок покращення якості ТП необхідно зміни питомої ваги кожного сорту помножити на відпускну ціну відповідного сорту, результати додати і отримані зміни середньої ціни помножити на можливий обсяг реалізації продукції

Резерви зростання прибутку за рахунок покращення якості продукції по виробу "Д"

Сорт продукції	Відпускну ціна за одиницю, тис. грн.	Питома вага, %			Зміна середньої ціни реалізації, тис.грн.
		факт	можливий	відхилення, +,-	
А	1	2	3	4=3-2	5-4×1
І	800	80	90	+10	+80
ІІ	600	10	-	-10	-60
Всього	-	100	100	-	+20

Сума прибутку зростає на 533 млн.грн. (+20×26658 (табл. вироб. "Д"))

Потім необхідно узагальнити всі виявлені резерви зростання прибутку (табл.)

Узагальнення резервів збільшення суми прибутку

Джерела	Вид продукції				Усього, млн грн
	А	В	С	Д	
Збільшення обсягу продаж	135,8	205,8	311,4	217	870,0
зниження собівартості продукції	1008,8	661,2	322,4	346,6	2339,0
Підвищення якості продукції	72,0	86,0	-	533,0	691,0
Усього:	1216,6	953,0	633,0	1096,6	3900,0

Основними джерелами резервів підвищення рівня рентабельності продажу є збільшення суми прибутку від реалізації і зниження собівартості ТП. Для підрахунку резервів може бути використана формула:

$$\begin{array}{l}
 \text{Резерв підвищення рівня рентабельності по виробу} \\
 \text{Фактична сума прибутку} \\
 \text{Можливий обсяг реалізації продукції з урахуванням виявлених резервів його зростання} \\
 \text{Узагальнений резерв зростання прибутку від реалізації продукції} \\
 \text{Можливий рівень собівартості продукції з урахуванням виявлених резервів зниження} \\
 \text{Фактична сума прибутку} \\
 \text{Фактична сума затрат по реалізованій продукції}
 \end{array}
 \begin{array}{l}
 + \\
 *100 -
 \end{array}$$

8. Методика факторного аналізу прибутку за системою “директ-костінг”

Аналіз прибутку за системою “директ-костінг” базується на поділі всіх затрат на змінні та постійні та на категорії маржинального доходу. Ця методика широко застосовується у країнах з розвинутими ринковими відносинами і дозволяє більш вірно обчислювати вплив факторів на зміну суми прибутку, так як вона враховує взаємозв'язок обсягу виробництва (продаж), собівартості та прибутку.

При застосуванні цієї методики у зарубіжних країнах використовують маржинальний аналіз, в основі якого лежить маржинальний дохід.

Маржинальний дохід (МД) - це сума прибутку (П) і постійних затрат підприємства (Н).

$$МД=П+Н$$

Звідси $П=МД-Н$

За допомогою цієї формули можна розрахувати суму прибутку, якщо відомі величини маржинального доходу та постійних затрат.

Замість маржинального доходу можна використати виручку (ВР) питому вагу маржинального доходу в ній (Ду).

$$\text{Якщо, } МД=ВР \times Д_u, \text{ то } П=ВР \times Д_u - Н$$

Ця формула застосовується коли необхідно проаналізувати прибуток від реалізації кількох видів продукції.

При аналізі прибутку від реалізації одного виду продукції застосовують модифіковану формулу визначення прибутку:

$$П=К(Ц- V)-Н$$

де: К - обсяг продукції у натуральних одиницях (кількість продукції);

Ц - ціна;

V - змінні витрати;

Н - постійні витрати.

Ця формула дозволяє визначити вплив на прибуток, зміни кількості реалізованої продукції, ціни, рівня перемінних та змінних витрат. Для аналізу складаємо таблицю

Аналіз факторного аналізу прибутку по виробу А

Показники	За планом	Фактично	Відхилення, +, -
1. Обсяг реалізації продукції, од.	57000	48500	-8500
2 Ціна реалізації, тис. грн.	500	520	-20
3 Собівартість виробів, тис. грн.	400	450	+50
4 В тому числі рівень змінних витрат, тис. грн.	280	310	+30
5. Сума постійних витрат, млн. грн.	6840	6790	-50
6 Прибуток. млн грн. (1x(2-4)-5)	5700	3395	-2305

З даних таблиці 8.8.1. видно, що прибуток по виробу А зменшився порівняно з планом на 2305 млн. грн., у тому числі за рахунок зміни:

- кількості реалізованої продукції - зменшився на 1870 млн. грн.;
- ціни реалізації - збільшився на 970 млн. грн.;
- змінних витрат - зменшився на 1455 млн. грн.;
- суми постійних витрат - збільшився на 50 млн. грн.

Розрахунок впливу факторів на прибуток

№ розрахунку	Обсяг реалізації продукції, од.	Ціна реалізації, тис. грн.	Змінні витрати, тис. грн.	Сума постійних витрат, тис. грн.	Прибуток	Вплив факторів	
						Назва показника	Розрахунок, млн.грн
А	1	2	3	4	5=1(2-3)-4	6	7
1	57000	500	280	6840000	5700000	-	-
2	48500	500	280	6840000	3830000	обсяг реалізації	3830-5700=-1870
3	48500	520	280	6840000	4800000	ціна реалізації	4800-3820=-970
4	48500	520	310	6840000	3345000	змінні витрати	3345-4800=-1455
5	48500	520	310	6790000	3395000	постійні витрати	3395-3345=+50

9. Методика аналізу рентабельності за системою "директ-костінг"

Діюча методика аналізу рентабельності не відображає взаємозв'язку "обсяг- затрат - прибуток". За даною методикою рівень рентабельності не залежить від обсягу продажу, так як при зміні обсягу продаж рівномірно відбувається зміна прибутку і суми витрат. Насправді й прибуток, і витрати підприємства не змінюється пропорційно обсягу реалізації, так як частина витрат є постійними.

При аналізі рентабельності по системі "директ-костінг" застосовують факторну модель:

$$R_i = \frac{P_i}{Z_i} = \frac{K_i (C_i - V_i) - H_i}{K_i \times V_i + H_i}$$

де K_i - рентабельність і -виробу ;

P_i -прибуток і -виробу ;

Z_i - затрати і -виробу ;

K_i - кількість і -виробу ;

C_i - ціна і -виробу ;

V_i - змінні витрати і -виробу ;

H_i - постійні витрати і -виробу.

Для аналізу впливу факторів на рентабельність за системою "директ-костінг" застосовуємо вихідні дані таблиці 8.8.1.

Для розрахунку впливу факторів на рентабельність складемо аналітичну таблицю
Аналіз впливу факторів на рентабельність за системою "директ-костінг"

№ розрахунку	Обсяг реалізації, тис. грн.	Ціна реалізації, тис. грн.	Змінні витрати, тис. грн.	Сума постійних витрат, млн.грн	Рентабельність, %	Вплив факторів	
						Назва показн.	розрах
А	1	2	3	4	5=1(2-3)-4		
1	57000	500	280	6840	25,00	-	-
2	48500	500	280	6840	18,75	Обсяг реалізації	-6,25
3	48500	520	280	6840	23,5	Ціна	+4,75
4	48500	520	310	6840	15,29	Змінні витрати	-8,21
5	48500	520	310	6790	15,55	Постійні витрати	+0,26

З даних таблиці 8.9.1 видно, що фактична рентабельність, порівняно з планом, знизилася на 9,45%(15,55-25). Це відбулося за рахунок зміни:

- кількості реалізованої продукції - рентабельність знизилась на 6,25%;
- ціни реалізації - рентабельність зросла на 4,75%;
- змінних витрат -рентабельність знизилася на 8,21%;
- постійних витрат -рентабельність зросла на 0,26%.

Тема: Асортиментна політика підприємства і її вплив на формування прибутку.

План

1. Асортиментна політика підприємства і її вплив на формування прибутку.

Розглянуті питання щодо організації асортиментної політики на торговельному підприємстві, її важливість та актуальність у продуктивній діяльності. Визначенні завдання та основна суть асортименту; фактори, що на нього впливають, та розкритті основні поняття, що використовуються в асортиментній політиці.

Забезпечення умов для досягнення запланованого обсягу товарообороту значною мірою залежить від ефективності асортиментної політики торговельного підприємства, яка складається з підбору для реалізації окремих видів і різновидів товарів, планування та регулювання асортиментної структури товарообороту та ін. Поняття "асортимент" характеризує склад товарної маси, що реалізується торговельним підприємством та являє собою повний перелік товарів у розрізі груп, видів, різновидів, артикулів та інших якісних відмінних ознак.

Формування асортиментної політики підприємства спрямоване на найбільш повне задоволення попиту споживачів та забезпечення умов для його прибуткової діяльності.

Розгляд даного питання є одним із основних, що визначають ефективну роботу підприємства. Асортиментна політика торговельного підприємства розробляється для того, щоб заохотити споживача до покупки саме його товару та задовольнити його потреби, в результаті чого підприємство отримає бажаний прибуток. На сьогоднішній день в умовах ринкової економіки, коли існує велика кількість підприємств з великим числом товарів та послуг, розробка асортиментної політики підприємства має першорядне значення через чимале число конкурентів, тому її розробці приділяють значну увагу.

Метою даної статті являється висвітлення процесу організації асортиментної політики на торговельному підприємстві.

Асортиментна політика – система заходів, по визначенню переліку товарних груп, які мають найбільшу перевагу для успішної діяльності на ринку і які забезпечують економічну ефективність діяльності підприємства в цілому.

Основними задачами асортиментної політики є: задоволення потреб споживачів, завоювання нових покупців, оптимізація фінансових результатів підприємства.

В глобальному плані асортимент – це один з вихідних і найважливіших пунктів здійснення ефективної діяльності підприємства, а вміла та розумна його розробка є однією із заporук успіху .

Товарний асортимент – група товарів, тісно пов'язаних між собою або на підставі подібності їх функціонування, або з огляду на те, що їх продають одним і

тим самим групам клієнтів, через одні і ті ж типи торговельних установ або в рамках одного і того ж діапазону цін .

Для підбору вдалого асортименту необхідно чітко відрізнити всі категорії асортиментної політики.

По-перше, вид продукції – це кінцевий продукт виробництва.

По-друге, підвиди виділяються за функціональними особливостями, рівнем якості, ціною, призначені для окремих категорій громадян.

По-третє, модифікації та марки, на які поділяються підвиди.

Методики визначення оптимальної кількості видів продукції, підвидів, модифікацій та марок можуть бути досить відмінними в залежності від керівництва. Маркетологи для раціонального підбору асортименту повинні досліджувати поведінку споживача, а до того ж аналізувати торгову статистику [6].

Концепція управління асортиментною політикою підприємства передбачає комплекс дій: аналіз ринку і брендів, комунікації, розподіл, юридичні відносини, відносини з конкурентами, пакування та транспортування, постачання товарів, продаж та післяпродажне обслуговування.

Підвищення конкуренції між торговельними підприємствами потребує комплексного підходу до процесу управління асортиментною політикою, що у ринковій економіці гарантує стабільне місце на ринку та підвищення прихильності споживачів.

Основна суть асортиментної політики полягає у:

- визначенні наборів товарних груп (видів, підвидів, марок),
- оптимальному співвідношенні базових моделей та їх модифікацій,
- встановленні співвідношення присутності на ринку товарів, що знаходяться на різних стадіях ЖЦТ.

До основних завдань в розробці асортиментної політики відносяться:

- задоволення попиту та завоювання нових покупців;
- оптимізація фінансових резервів підприємства та використання їх технологічного досвіду .

Перед розробкою асортименту керівникам підприємства необхідно прийняти ряд **стратегічних** рішень, а саме:

- вибір **стратегії** розвитку товару та ринку;
- вибір товарної **стратегії** (може бути недиференційований маркетинг, диференційований маркетинг і концентрований маркетинг);
- вибір конкурентної стратегії: обробка ніші, диференціювання, лідерство у витратах;
- вибір стратегічних зон господарювання.

Після того, як прийнято ряд стратегічних рішень, розробляється асортимент, формування якого включає такі стадії:

- маркетингове дослідження товарів і ринків, при цьому визначається місткість, кон'юнктура ринку (кількісні показники), потреби покупців, аналізуються способи використання товарів та інші особливості купівельної поведінки (якісні характеристики), дослідження власних товарів і товарів конкурентів (оцінка і порівняння);
- формування базового товарного асортименту (БТА);
- розгляд пропозицій про створення нових товарів та про вдосконалення наявних, про нові сфери їх застосування;
- вирішення питань, якими товарами доповнити асортимент, а які виключити;
- оцінка економічних характеристик товарів, що входять в БТА;
- тестування, тобто випробування товарів з урахуванням думки споживачів ;

В асортиментній політиці використовують ряд характерних понять таких як:
Товарна номенклатура – це сукупність усіх послуг та товарів, які виробляються та пропонуються підприємством для продажу;

Асортимент товару – це сукупність усіх асортиментних груп;

Асортиментна група – ряд схожих товарів номенклатури.

До основних характеристик асортименту товару відносять:

- *ширину* – кількість асортиментних груп, які виробляються;
- *глибину* – кількість асортиментних позицій в асортиментній групі;
- *насиченість* – кількість асортиментних позицій у всіх асортиментних групах;
- *гармонійність* — рівень близькості товарів різних асортиментних груп з точки зору їх використання.

До основних факторів, що впливають на формування та управління товарним асортиментом, відносяться такі:

- зміна попиту на окремі товари;
- поява нових чи модернізація вже існуючих товарів у результаті зміни технологій;
- зміна асортименту конкурента;
- необхідність повного використання виробничих потужностей.
- бажання посередників закуповувати товари широкого асортименту;

Асортиментна політика підприємства базується на наступних методах корекції асортименту:

- *розищення асортименту* – кількісна та якісна зміна набору товарів за рахунок збільшення повноти, ширини та новизни (причини: збільшення попиту, висока рентабельність, вихід на ринок);
- *скорочення асортименту* – це кількісні чи якісні зміни набору товарів за рахунок зміни його ширини чи повноти (причини: падіння попиту, недостатність пропозиції, збитковість);

- *стабілізація асортименту* – формування набору товарів, які характеризуються високою стійкістю та низьким ступенем оновлення;
- *оновлення асортименту* – кількісні чи якісні зміни набору товарів, які характеризуються збільшенням показника новизни (причини: потреба задовольнити нові потреби, підвищення конкурентоспроможності, зміна моди, досягнення НТП);
- *гармонізація асортименту* – зміна набору товарів, які відображають рівень близькості реального асортименту до оптимального [1, с. 49-50].

Отже, з наведеного можна зробити висновок, що організація асортиментної політики на підприємстві – це важливий та кропіткий процес, спрямований на якомога краще задоволення потреб споживача та отримання очікуваного прибутку. Для розробки асортиментної політики керівникам підприємства необхідно застосовувати стратегічні рішення, за допомогою яких формується асортимент. Також у асортиментній політиці існує ряд понять, що її характеризують, до основних з яких відносять товарну номенклатуру, асортимент товару, асортиментну групу, ширину асортименту, глибину асортименту, насиченість та гармонійність.

Тема: Аналіз розподілу і використання прибутку підприємства

План

1. Аналіз розподілу і використання прибутку підприємства

Розглядаючи прибуток як джерело фінансування економічного зростання підприємства, доцільно детальніше зупинитися на проблемах аналізу його розподілу між суб'єктами володіння і розпоряджання, тобто на сфері економічних взаємовідносин між державою й окремими підприємствами.

Через розподіл прибутку реалізується одна з його найважливіших функцій – стимулювання діяльності підприємств. Перш ніж бути використаним для фінансування зростання підприємства, прибуток розподіляють між сторонами, що забезпечують його створення. Кількість сторін, які його привласнюють, у першу чергу залежить від організаційно-правової форми підприємства. Якщо це підприємство державне чи приватне, то частину прибутку отримує держава у вигляді податків, зборів або платежів. Решту прибутку на умовах оперативного управління (казенне підприємство), повного господарського відання (державне підприємство) належить або засновникові на правах власності (приватне підприємство, товариство), або ця частина прибутку залишається у розпорядженні підприємства.

Як правило, держава привласнює частину прибутків, використовуючи два канали для їх вилучення (рис. 1).

Рис.1. Розподіл прибутку підприємства між суб'єктами володіння і розпоряджання

Першим каналом є сплата підприємствами майнових податків: на рухоме і нерухоме (проект) майно, внесення плати за землю, а за наявності надприбутків – рентних платежів.

Другий канал – перерахування підприємствами до бюджету податку на прибуток.

Кожен суб'єкт господарювання самостійно вирішує питання щодо встановлення пропорцій розподілу чистого прибутку. З боку держави передбачено регулювання процесу створення резервного фонду, а також певні стимули для використання чистого прибутку на технічний розвиток, поновлення

оборотного капіталу та утримання об'єктів соціальної сфери. Можливі напрями розподілу чистого прибутку наведені на рис. 2.

Рис. 2. Можливі напрями використання чистого прибутку на підприємстві

Для перспективного розвитку підприємства першочергове значення має розподіл чистого прибутку на споживання і накопичення. У межах фонду споживання важливу роль для інвестиційної привабливості підприємства відіграє пропорція його розподілу на фонд виплат дивідендів та інші фонди споживання.

Межа розподілу прибутку на централізований і децентралізований, що визначає розмір джерел задоволення загальнодержавних інтересів та інтересів підприємств, є рухомою і залежить від соціально-економічних умов характерних конкретному періоду розвитку національної економіки та потреб держави, регламентується чинним законодавством.

Останнім часом Держкомстат України не відображає у статистичних щорічниках інформацію про тенденції розподілу і використання прибутку підприємствами різних галузей економіки як загалом, так і між суб'єктами володіння і розпорядження зокрема. Статистичні дані на рівні областей дещо викривляють реальну картину такого розподілу, оскільки на ці процеси впливають не лише економічні, а й інші чинники. Однак пропорції розподілу прибутку і його використання навіть за таких умов, на нашу думку, можуть частково відобразити реальний стан використання одного з найважливіших власних ресурсів у промисловості (табл. 4).

Таблиця 4. Приклад розподілу прибутку між суб'єктами володіння і розпорядження на промислових підприємствах Галицького регіону України на початок 2004 р.

Показник	Одиниці вимірювання	
	у тис. грн.	у%
Прибуток, всього	62 702,4	100,0
Податки і платежі, які перераховують до бюджету	9 237,0	14,7
Дивіденди	527,2	0,9
Чистий прибуток	52 938,2	84,4

Так, аналіз розподілу прибутку між суб'єктами володіння і розпорядження на промислових підприємствах Галицького регіону України свідчить, що до бюджету за станом на початок 2004 р. було перераховано всього 9237 тис. грн., або 14,7% від загальної суми.

Зрозуміло, це значно менше від норми, що передбачає сплату підприємствами податку на прибуток, а також податку на рухоме майно та на землю.

Тема: Поняття, значення і задачі аналізу фінансового стану підприємства

План

- 1 Поняття, значення і задачі аналізу фінансового стану підприємства.
- 2 Оцінка фінансової стійкості підприємства.
- 3 Аналіз ефективності і інтенсивності використання капіталу.
- 4 Оцінка ділової активності підприємства.
- 5 Оцінка ефективності використання власного і запозиченого капіталу.
- 6 Ефект фінансового важеля.
- 7 Аналіз платоспроможності і кредитоспроможності підприємства.
- 8 Оцінка запасу фінансової стійкості підприємства.

1. Задачі аналізу фінансового стану і джерела інф-ції.

При а-зі фін. стану треба мати на увазі:

1) треба розрізняти, що таке фін. д-ть і фін. стан підп-ва.

Фінансова діяльність - орг-ція рівномірного надходж-ня і викор-ня засобів в процесі вир-чої діяль-ті.

Фін. стан - рез-тат фін-во-виробничої діяль-ті. Він хар-ся розміром засобів підп-ва, їх розміщ-ням і джерелами.

Фін-ва діяль-ть - це орг-ція поповнення, руху і викор-ня засобів по цільовому їх признач-ню, планув-ня фін. рес-в і контроль за їх формув-ням і викор-ням. Забезпеченість фін. рес-ми - головна величина фін. стану, залежить від викон-ня планів матер.-технічн. постач-ня вир-ва, реаліз-ї і прибутку. Існує і зворотн. зв'язок - відсутність грош. зас-в може привести до перебоїв в постач-ні і в-ві, тому **а-з фін. стану повинен оператися на** попередн. а-з вир-ва і реаліз-ї прод-ї, її с/в і прибутку.

2) існує декілька **видів (методів) проведення а-зу фін. стану:**

- горизонтальний а-з - вивч-ня окрем. показ-ків за якийсь період
- структурний (вертикальний) а-з - питома вага окремих показ-ків
- порівняльний а-з - співставлення з середньогалузевими показ-ми конкурентів, з плановим періодом
- інтегральний а-з - викор-ся тільки окремі показ-ки.

Ми будемо викор-ти порівняльний а-з з доповненням стр-ри, динаміки, структурної динаміки.

Осн. задачі а-зу фін. стану:

- заг. оцінка фін. стану
- перевірка виконання зобов'язань по платежам у бюджет, банкам, кредиторам та викор-ня засобів по цільовому призначенню
- викор-ня права на кредитування, забезпеченість і ефективність кредиту
- виявлення можливостей покращення фін. стану на основі залучення джерел і прискорення оборотності оборотних коштів.

Фін. стан характеризується системою показ-ків, які відображ-ся у фін. плані, оперативному і бухгалтерському обліку і звітності підп-ва.

Головним джерелом даних є бух-кий баланс (форма №1). Крім балансу викор-ся і ін. форми бух. звітності (форма № 2,3), а також баланс доходів і витрат як бази порівняння. При а-зі використовуються акти і справки перевірок фін. стану підп-ва, проведених фін. органами, установами банків, органами контролю, представниками вищестоящих орг-цій.

2. Склад бухгалтерського балансу. Групування засобів та їх джерел по цільовому призначенню.

В бух. балансі показ-ть наявність, стан зас-в підп-ва в грош. виразі на певну дату. Ці зас-би класифікують по складу, джерелам фінансування, розміщенню, юридичній належності. **Господ. засоби по складу підрозд-ся на:**

основні
оборотні
позаоборотні

По джерелам формування господ, засоби підрозд-ся на :

- власні
- заємні

Суть власних зас-в видно з їх назви. Заємні засоби на явл-ся власністю підп-ва, викор-ся тимчасово, напротязі певного строку, після закінчення якого вони повертаються їх власнику.

В активах балансу підп-ва відображають вартість майна і договірних зобов'язань.

Пасиви - джерела зас-в - зобов'язання підп-вам по позикам і кредиторській заборг-ті, погашення яких приведе до зменш-ня вартості майна або поступаючих доходів.

Перевищ-ня вар-ті активів над пасивами складає вар-ть власних активів підп-ва, вона відображ-ся в пасиві звіт. балансу в розділі "Джерела власних зас-в" включно і прибуток підп-ва.

Коротка хар-ка деяких статей балансу.

Осн. засоби записані по їх первіч.вар-ті незалежно від того, де вони знаходяться - в складі діючих, на консервації, в запасі або відданні в аренду. Забалансовою строкою записані знос і залишкова вар-ть основних зас-в. Вар-ть осн. зас-в, переданих в довгострокову фін. аренду (фін.лізінг) відображ-ся по статті "Довгострокові фін. вкладення".

"Нематер. активи" включають вар-ть зас-в, які не мають предметної форми, але вони приносять прибуток підп-ву. Немат. активи включають вартість патентів, авторських прав, торгов. марок...

"Кап. вкладення і аванси" включ-ть вар-ть незакінч-го будівництва та інші невведені в дію об'єкти, а також аванси підрядчикам неперекриті вартістю виконаних робіт. "Довгостров-і фін. вклад-ня" включ-ть витрати на придбання цінних паперів в розрах-ку, що їх будуть держати більше року, вкладнення в стат. фонд і паєвий фонд сумісних підп-в, суми виданих довгостроков-х кредитів ін. підп-вам.

В статті "Використання прибутку" відображ-ся суми прибутку, які призначені для виплати податків та інших платежів в бюджет, відрахування у фонд економ-го стимулювання та суми дивидендів акціонерам та інші витрати за рахунок чистого прибутку.

"Розрахунки за майно" - це дебеторська заборгованість.

В розділі 2 активу балансу "Запаси і витрати" відображ-ся дані про вар-ть матер-х оборотних зас-в, незакінч-го в-ва, гот. прод-я і товари, МШП - вони відображ-ся у вир-чих запасах по первіч. вар-ті. Забалансові строки - знос ОФ і МШП.

В розділі 3 активу балансу "Грош. засоби, розрах-ки та інші активи" - привод-ся дані про залишки грошей в касі і на банк-х рах-х, витрати за придбані ц/п та ін. фін. вкладення, заборг-ть дебіторів за товари і послуги.

В статті "Інші рах-ки в банках" разом з грош. зас-ми відображ-ся вар-ть заощаджених сертифікатів, які були придбані в установах банку.

В статті "Викор-ня заємних засобів" показ-ся викор-ня кредитів банку і викор-ня ін. заємних зас-в.

"Векселя одержані" - показуються суми дебет-кої заборг-ті (-- комерційні кредити).

В розділі 1 пасиву балансу привод-ся інф-ція про джерела власних активів підп-ва, показ-ся дані величини статутного фонду, спец-х фондів і цільове фінансування, амортиз-го і ремонтного фондів, пс-^бутку майбутніх періодів, балансового прибутку і кредитної заборг-ті по розрах-кам за майно і фінансув-ня кап. вкладень.

В статті "Розрахунки за майно" арендні підп-ва показ-ть заборг-ть арендодателю за оборотні зас-би.

В статті "Амортиз-й і ремонт-й фонди" запис-ся залишки невикористаних зас-в амортиз-х і ремонтних фондів.

В розділі 2 пасиву балансу відображ-ся інф-ція про кредити банків та інші заємні засоби. Банківські кредити в балансі діляться на 3 статті:

- короткострокові (до 1 року)
- середньострокові (від 1 до 3)
- довгострокові (більше 3)

В 3 розділі пасиву балансу - дані про кредит, заборг-ть короткострок-го хар-ру, строки погашення яких закінчився на протязі року. Тут також відображаються позики під векселя видані строком погашення менше 1-го року.

3. Загальна оцінка фін. стану і його зміна за звітний рік.

А-з балансу поч-ся з визнач-ня зміни суми валюти балансу за вивчасний переод та побудови балансу по осн. розділам і деяким важливим статтям.

Актив	на поч. періоду	на кін. періоду	Пасив	на поч. Періоду	на кін. періоду
I 03 і ін. Позаоборотні активи	2268	2398	I Джерела власних зас-в	2375	2411
II Запаси і витрати	1098	1117	II Довгострокові пасиви	728	662
III Грош. засоби, розрах-ки і ін. активи	475	612	III Розрах-ки і ін. Пасиви	738	1054
В т.ч.			в т.ч.		
Дебет-ка заборг-ть	259	475	короткострокові кредити і займи	256	388
Грошові засоби і короткострок. фін. Вклад-ня	216	137	кредит, заборг-ть і інші короткострокові пасиви	482	666
БАЛАНС	3841	4127		3841	4127

Валюту балансу на кін. року порівн. з валютою балансу на поч. року (4127 - 3841). Вона склала 286 тис. грн. Таке співставлення дозволяє визначити заг. направлення руху балансу. Збільш-ня суми балансу на кін. періоду - позитивне явище. Найбільш повну і глибоку інф-цію про фін. стан підп-ва і його динаміку можна одержати за допомогою побудови на базі балансу спец. порівняльного аналітичного балансу. Порівнянні аналіт. балансу будується на основі бух. балансу - доповнюючі показники стр-ри, динаміки і стр-рної динаміки, вкладів і джерел засобів підп-ва. Ця аналітична таблиця дає загальну хар-ку всіх змін в абсол-х і порівняльних величинах статей і груп.

Актив порівняльного аналітичного балансу. Табл. 1

Актив	Абсол. величин		Питома вага		Відхилення в абсол. величина X	Відхилення		
	на поч. року	на кін. року	на поч. року	на кін. року		У питомій вазі	у % до величини на поч-к року	у % до змін-ня підсумку балансу
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1.03 і ін. Позоборотні активи	2268	2398	59,048	58,105	130	-0,943	5,731	45,454
2. Запаси і витрати	1098	1117	28,586	27,066	19	-1,52	1,730	6,643
3. Грош. Засоби, розрах-ки і ін. Активи	475	612	12,366	14,829	137	2,463	28,842	47,902
Вт.ч.								
- дебет-ка заборг-ть і ін. Оборотні активи	259	485	0,743	11,751	226	5,008	87,258	72,020
- грош. Засоби і короткостр ок. Фін. Вклад-ня	216	127	5,623	3,077	-0,89	-2,546	-41,203	-31,11
БАЛАНС	3841	4127	100	100	286	0	74,450	100

Пасив порівняльного аналітичного балансу. Табл. 2

Пасив	Абсолютні величини		Пит • вага		Відхилення в абсол. Величинах	Відхилення		
	на поч. року	на кін. року	на поч. року	на кін. Року		У питомій вазі	у % до величини на поч-к року	у % до змін-ня підсумку балансу
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. Джерела власних зас-в	2375	2411	61,833	58,421	+36	-3,412	1,515	12,587
2. Довгострокові пасиви	728	662	18,954	16,040	-66	-2,914	-9,065	-23,076
3. Розрах-ки і ін. Пасиви	738	1054	19,213	25,539	+316	+6,326	+42,818	110,489
вт.ч.								
- короткострок. Кредит і займ	256	388	6,664	9,401	132	+2,737	+51,562	+46,153
- кредит-ка заборг-ть	482	666	12,548	16,137	+184	3,589	+38,174	+64,335
БАЛАНС	3841	4127	100	100	286	0	74,450	100

Аналіз стану запасів і витрат. Табл. 3

Запаси і витрати	Абсолютні величини		Питома вага		Відхилення в абсол. величинах	Відхилення		
	на поч. року	на кін. року	на поч. Року	на кін. року		У питомій вазі	у % до величини на поч-к року	у % до змін-ня підсумку балансу
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. В-чі запаси	630	658	57,377	58,907	28	+1,53	4,444	147,368
2. МШП по остаточній вар-ті	33	16	3,005	1,432	-17	-1,573	-51,515	-89,473
3. НЗВ	266	282	24,225	25,246	16	1,021	+6,015	84,210
4. Витрати майб. Періодів	2	-	0,184	-	-2	0,184	+1	-10,526
5. Гот. прод-я	167	144	15,209	12,892	-23	-2,317	-13,772	-121,052
6. Товари по покупн. вар-ті:	-	17	-	1,522	17	1,522	0	89,473
по торговій націнці	-	-	-	-	-	-	-	-
Продаж. вар-ть	-	-	-	-	-	-	-	-
ЗАГАЛЬНА ВЕЛИЧИНА	1098	1117	100	100	19	0	1,730	100

В графі 1 показані статті і розділи активу і пасиву підп-ва. В залежності від проводимого виду а-зу статті балансу можуть бути агреговані впритул до розглядання в , першу чергу, підсумкових розділів активу і пасиву.

В графах 2 і 3 відображ-ся абсол. величини статей активу і пасиву балансу на поч. і кінець звітного періоду.

В графах 4 і 5 відображ-ся пит. вага величин статей в підсумках балансу на початок і кінець звітного періоду.

В графі 6 показані зміни абсол. величини статей за звітний рік.

В графі 7 показана зміна пит. ваги величини статей за звітний період.

В графі 8 показані зміни абсол. величин статей у % до величини на поч. періоду.

В графі 9 показані зміни абсол. величин, статей у % до змінення підсумку балансу.

Порівняльний аналіт. баланс зводить в одне і систематизує ті розрах-ки і прикидки, які виконує кожн. аналітик, читаючи баланс, тобто при початковому ознайомленні з балансом.

Схемою порівняльного балансу охоплені майже всі показники, які хар-ть статистику і динаміку фін. стану.

Порівн. баланс фактично включає показники горизонтального і вертикального аналізу.

При проведенні гориз-го а-зу визнач-ся абсолютні і відносні зміни величин різних статей балансу, а метою вертикального а-зу явл-ся розрах-ки пит. ваги окремих статей в підсумках балансу.

Всі показники порівняльного балансу можна розділити на 3 групи:

1. показники структури балансу
2. показники динаміки балансу (початок, кінець)
3. показники структурної динаміки балансу.

Найбільш важливим явл-ся показники структурної динаміки балансу, які представлені в графі 9.

Співставлення структурних змін в активі і пасиві можна зробити висновки, через які джерела, в основному, був приплив нових засобів, і в які активи ці нові засоби були вкладені.

На основі даних таблиць 1,2,3 можна зробити наступні аналітичні **висновки**, за звітний рік майно підп-ва збільшилось на 286 тис. грн. і становить на кінець року 4187 тис. грн. Одержане змінення обумовлено збільшенням 03 і позоборотних активів на 136 тис. грн., запасів і витрат на 19 тис. грн., а також збільшились грошові засоби на 137 тис. грн. Але, якщо подивитись по питомій вазі, то видно, що 03 і позоборотні активи, запаси і витрати зменшились в порівнянні з початком року відповідно на 0,943% і 1,52%. А грошові засоби і інші активи збільшились на 2,463 %. Із них збільш-сь дебет-ка заборг-ть на 5,008%, але грош. засоби і короткострокові фін. вклад-ня зменшились на 2,546%. збільшення майна підп-ва на 286 тис. грн. було забезпечено ростом власних засобів на 12,587% (табл. 2, строка 1), і на 87,413% (110,489 - 23,076) (табл.2) покривалось збільшенням зобов'язань підп-ва.

Не дивлячись на те, що зросло джерело власних засобів на 36 тис. грн., доля майна підп-ва, яка покривається власними засобами зменшилась в порівнянні з поч. року і встановила 58,421% на кінець, а на початок 61,833 % (табл. 2). Пит. вага довгострокових пасивів зменшилась на 2,914 % (табл. 2), але пит.вага короткострокових кредитів і займів, а також кредит-ка заборг-ть збільш-ся відповідно на 2,737 і 3,589 (табл. 2). Треба зауважити, що доля запасів і витрат на кінець року зменш-сь. Вона хоча і позитивна, але невелика - 6,643% (табл. 1). Її приріст був в основному за рах-к в-чих запасів, які збільшились на 28 тис. грн. (табл. 3), які становили на кінець року 58,377% від загальної суми запасів і витрат. НЗВ виросло на 16 тис. грн. по віднош-ню до рівня на початок року, але гот. прод-я знизилась на 23 тис. грн., пит. вага якої встановила 12,892% від загальної суми запасів і витрат.

4. Аналіз фінансової стійкості підп-ва.

Слідуюча **важлива задача а-зу фін. стійкості явл-ся** дослідж-ня абс. показників фін. стійкості підп-ва. Тут має принципове значення питання про те, які абс. показники відображ-ть суть стійкості фін. стану.

Найб. заг. показником фін. стійкості є залишки або нестачі джерел зас-в для формування запасів витрат, що одерж-ся у виді різниці вел-ни джерел засобів і величини запасів і витрат. **Заг. величина запасів і витрат підп-ва = підсумкам II розділу активу балансу.** Для хар-ки джерел формування запасів і витрат викор-ся декілька показ-ків, що відображ-ть різну ступінь видів джерел:

I наявність власних обор. засобів - визнач-ся як різниця величини джерел власних зас-в і величини осн. зас-в і позабор. активів

$$\text{Об. вл. зас-в} = \text{I розділ пасиву} - \text{I розділ активу} \quad (1)$$

II наявність власних і довгострок. заємних джерел формування запасів і витрат - визнач-ся як різниця джерел власних засобів + довгострок. пасиви - ОФ і позабор. Активи **Заємні власні і довгострок. пасиви = (I розділ II + II розділ II) - I розділ А** (2)

III заг. величина осн. джерел формування запасів і витрат визнач-ся:

$$\text{Заг. вел-на осн. дж. формування зап-в і витрат} = (1) + \text{довгострок. II} +$$

$$\text{Короткострок. к-ти і займи} \quad (3)$$

Цим показникам наявності джерел формування запасів і витрат відповідають 3 **показники забезпеч-ті запасів і витрат джерел їх формування:**

1) залишки "+" або нестачі "-" власних обор. зас-в

$$\pm \Delta \text{ Об. власні засоби (залишки або нестачі)} = \text{Об. власні засоби (1)} - \text{Запаси і витрати}$$

2) залишки "+" або нестачі "-" власних засобів і довгострок. заємних джерел формування запасів і витрат

$\pm \Delta$ Заємні засоби і довгострок. П = Заємні власні засоби і довгострок. П (2) -Заг. вел-на запасів і витрат

3) залишки "+" або нестачі "-" заг. величини осн. джерел формування запасів і витрат

$\pm \Delta$ Заг. вел-на осн. джерел формування зап-в і витрат = Заг. сума осн. Джерел формування зас-в і витрат (3) - Заг. вел-на зап-в і витрат

Розрах-ки 3-х показ-ків забезпеч-ті запасів і витрат джерелами їх формування дозволяють класиф-ти фін. ситуації по ступені їх стійкості.

Для визнач-ня фін. стійкості викор-мо трьохмірний показник:

I абс. стійкість фін. стану, яка задається наст. умовами: (1,1,1)

- Обор. власні засоби ≥ 0
- Заємні засоби ≥ 0
- Заг. величина запасів і витрат ≥ 0

II норм. стійкість фін. стану підп-ва, яка гарантує його платоспром-ть: (0,1,1)

- Обор. власні засоби ≤ 0
- Заємні засоби ≤ 0
- Заг. величина запасів і витрат ≤ 0

III нестійке фін. полож-ня пов'язане з поруш-ням платоспром-ті, при якій ще існує можливість встановл-ня рівноваги за рах-к поповнення джерел власних засобів і збільш-ня власних обор. зас-в, а також за рахунок додатк-го залучення довгострок-х кредитів і заємних зас-в: (0,0,1)

- Обор. власні засоби ≤ 0
- Заємні засоби ≤ 0
- Заг. величина запасів і витрат ≤ 0

Примітка: Фін. нестійкість вваж-ся в даній ситуації допустимою, якщо величина, що залучується для формування запасів і витрат, короткострок. кредитів і заємних зас-в не перевищує сумарну вар-ть в-чих запасів, гот. прод-ї і товарів (найб. ліквідної частини запасів і витрат), тобто викон-ся слідуючі умови:

1) в-чі запаси + гот. прод-я і товари \geq частині короткострок. кредитів і заємних зас-в, які прийм-ть участь у формуванні запасів! витрат

2) вар-ть НЗВ + витрати майб. періодів \leq сумі заємних власних і довгострок. заємних джерел формування запасів і витрат.

Якщо ці умови не викон-ся, то фін. нестійкість явл-ся ненормальною.

IV кризисний фін. стан, при якому підп-во знах-ся на грані банкрутства, коли грош. засоби, коротк. фін. вклад-ня і дебет-ка заборг-ть підп-ва не покриває навіть його кред-ку забг-ть: (0,0,0)

- Обор. власні засоби < 0
- Заємні засоби < 0
- Заг. величина запасів і витрат < 0

Складемо по нашому балансу аналіт. табл., що хар-є фін. стійкість:

Табл.4

Показники	На поч.	на кін.	Зміна за пер.
1	2	3	4
1. Джерела власн. зас-в	2375	2411	+36
2. ОЗ і позаобор. Активи	2268	2398	+130
3. Наявність власн. обор. зас-в (1-2)	107	13	-94

4. Довгострок. к-ти і заємні засоби	728	662	-66
5. Наявність власн. зас-в і довгострок. Заємних джерел формув-ня зап-в і витрат (3+4)	835	675	-160
6. Короткострок. к-ти і заємні засоби	256	388	+132
7. Заг. вел-на осн. джерел формув-ня зап-в і витрат(5+6)	1091	1063	-28
8. Заг. вел-на зап-в і витрат	1098	1117	+19
9. Залишок "+" або нестача "-" власн. Обор. зас-в (3-8)	-991	-104	-113
10. Залишок "+" або нестача "-" власн. і довгостр. заємних джерел формув-ня зап-в і витрат (5-8)	-263	-442	-179
11. Залишок "+" або нестача "-" заг. вел-ни осн. джерел зап-в і витрат (7-8)	-7	-54	-47
12. Трьохмірний показник фін. Ситуації	000	000	000

Фін. стан підп-ва треба охар-ти як кризисний.

На кін. звітного періоду мале місце незначне збільш-ня джерел власних зас-в. Але була нестача довгострок. кредитів і заємн. зас-в для формув-ня запасів і витрат.

Якщо на поч. року кризисний стан тільки почався (про це говорять строки 7 і 8 : 1091 < 1098), то на кін. року кризисний стан був більший (1063 < 1117). Але підп-во ще буде деякий час існувати, т.я. величина частини короткострок. кредитів, які викор-ся для форм-ня запасів і витрат (строка "6"- "11" : 256-(-7) на поч. року і 388-(-54) на кін. року) не перевищує в-чі запаси і гот. прод-ю - див, табл. 3 - (630 і 658 - в-чі запаси; 167 і 144 - гот. прод-я). Але заг. величина (строка 7) осн. джерел форм-ня запасів і витрат на кін. року зменш-сь на 28 тис. грн. в той час, як заг. величина запасів і витрат збільш-сь на 19 тис. грн. Якщо така тенденція буде продовжуватись, то підп-во не виживе.

Стабіліз-ми м-дами в цій ситації можуть бути: реаліз-я лишкових запасів ТМЦ, збільш-ня джерел власних зас-в, додаткове залуч-ня довгострок. і заємних зас-в.

Висновки. А-з абсол. показників фін. стійкості безпосередньо пов'язаний з вивч-ням стану зап-в і витрат, які є одними із самих важливих факторів стійкості фін. стану.

Перше знайомство з станом запасів і витрат визнач-ся за доп. побуд-ї табл. 3 порівняльного аналіт-го балансу. Але, щоб поглибити а-з стану запасів і витрат треба провести внутрішній а-з фін. стану, оскільки треба викор-ти інф-цію про запаси і витрати, які не відображ-ся в бух. звітності, а в деяких випадках віднос-ся до комерц. таємниці.

До внутрішн. а-зу фін. стану віднос-ся такі проблеми, які треба дослідити:

1. вивч-ня невикор-х ТМЦ - невикор-і залежали МЦ, які погіршують фін. стан. підп-ва, т.я вони не вкл-ся в план кредитув-ня;
2. вивч-ня зверх планових запасів МЦ і їх рух (вони вивч. по карточкам складського обліку).

5. Аналіз ліквідності балансу.

А-з ліквід-ті балансу виникає в умовах ринку в зв'язку з посиленям жорсткості бюджетного обмеж-ня і необхід-ті давати оцінку кредитоспром-ті підп-ва.

Кредитоспром-ть підп-ва - це його хар-ка як суб'єкта кредитних відношень, виражена здібністю підп-ва своєчасно і повністю повертати ссуди.

Ліквідність балансу - це ступінь покриття зобов'язань підп-ва його активами, строк перетвор-ня яких в гроші повинен відповідати строку погаш-ня зобов'язань.

Примітка. Від ліквідності балансу треба відрізнити ліквідність активу, яка визнач-ся як величина, зворотня часу, необх-му для перетвор-ня їх в грош. засоби. Чим менше часу, яке необх-о для перетвор-ня даного виду актива в гроші, тим вище його ліквідність.

А-з ліквідності балансу заключ-ся в порівн-ні зас-в по активу, згрупованих по ступіню їх ліквідності і розміщені в порядку зменш-ня ліквідності в зобов'яз. пасиву, згрупованими по строку їх погашення і розміщені в порядку росту строків.

В залеж-ті від ступіня ліквідності, тобто швидкості перетвор-ня в грош. засоби, активи підп-ва розділ-ся на такі групи:

- 1) **найбільш ліквідні активи А1** - до них віднос-ся всі статті грош. зас-в підп-ва і короткострок. фін. вклад-ня (ц/п);
- 2) **швидко реалізуєм! активи А2** - дебет-ка заборг-ть і ін. оборотні активи;
- 3) **повільно реалізуєм! активи А3** - статті розділу II активу "Запаси і витрати" та статті "Довгострок. фін. вклад-ня" і "Розрах-ки з засновниками" з розділу I актива;
- 4) **важко реалізуєм! активи А4** - в статті I розділу актива "03 і вклад-ня" за винятком статей, які були включені у попередню групу А3.

Пасиви балансу груп-ся по ступіню терміновості їх оплати:

- 1) **найб. строчні зобов'яз-ня П1** - до них віднос-ся короткострок. кред-ка заборг-ть і ін. короткострокові пасиви по позділу II пасива "Розрах-ки і ін. пасиви";
- 2) **короткострок. пасиви П2** - короткострок. кредити і заємні засоби;
- 3) **довгострокові пасиви П3** - довгострок. кредити і заємні засоби та статті "Арендні зобов'яз-ня" і "Розрах-ки з засновниками" з розділу I і II пасиву баланса;
- 4) **постійні пасиви П4** - статті розділу I пасива "Джерела власних зас-в" за виключ-ням статей, віднесених до попередн. групи із вкл-ням статей "Доходи майб. періодів", "Резерви по сумнівним зобов'яз-ням" із розділу II пасиву.

Для визнач-ня ліквід-ті балансу треба співставити підсумки привед-х даних по активу і пасиву і баланс буде абсол-о ліквідним, коли має місце слід. співставлення:

А1 П1

А2 П2

А3 П3

А4 П4

Примітка. В деяких джерелах автори говорять, що баланс буде абсол-о ліквідний тоді, коли у всіх 4-х групах активи повинні перевищ-ти пасиви, але це не обов'язково, 4-а група виступає як балансуєча. У випадку, коли одно або декілька нерівенств с-ми мають знак протилежний, тоді баланс у більшій абсол-й ступені відрізн-ся від абсол-го.

А-з ліквідності балансу можна представити у вигляді таблиці.

Табл.5

Актив	на поч. пері-оду	на кін. пері-оду	Пасив	на поч. пері-оду	на кін. пері-оду	Платіжн лишок (+), нестача (-)		У%до вел-ни підсумка групи пасива	
						на поч. періоду	на кін. періоду	на поч. періоду	на кін. періоду
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. Найбільш ліквідні активи	216	127	1. Найбільш строчне зобов'яз-ня	482	666	266	-539	55,186	-80,930
2. Швидко реаліз-і активи	259	485	2. Короткост. пасиви	256	388	-3	+97	-1,171	+25,0
3. Повільно реаліз-і активи	1098	1117	3. Довгострокові пасиви	728	662	-370	+455	-62,5	+68,318
4. Важко реаліз-і активи	2268	2398	4. Постійні пасиви	2375	2411	+107	-13	+0,421	+0,539
БАЛАНС	3841	4127	БАЛАНС	3841	4127	0	0	--	--

В графах 2, 3, 5, 6 дані підсумки груп активаі пасива, розрах-ні на поч. і кін. звіт. періоду. В графах 7, 8 представлені абсол. величини платіжних лишків або нестач на поч. і кін. звіт. періоду, а в графах 9, 10 відповідно їх величини у % до підсумків груп пасива.

Співставл-ня найбільш ліквід-х зас-в і швидко реаліз-х активів з найб. отрочними зобов'яз-нями і короткострок. пасивами дозволяють виявити поточну ліквідність.

Порівн-ня повільно реаліз-х активів з довгострок. пасивами відображають перспективну ліквідність.

Поточна ліквідність показує про платоспром-ть (неплатоспром-ть) підп-ва до розгляд-го моменту відрізок часу.

Перспективна ліквідність - це прогноз платоспром-ті на основі порівн-ня майб. надходжень і платежів.

Виходячи з даних тр^п. 5 необх-о відмітити, що за звіт. період спостеріг-ся нестача найбільш ліквідних активів на кін. періоду для покриття найб. строчних зобов'язань. Він складає 539 тис. грн.. В кін. періоду очікуване надходж-ня від дебеторів перевищили короткострок. кредити і заємні засоби, хоча нестача величини найб. ліквідних і швидкоореаліз-ї активів в порівн-ні з заг. величиною короткострок. зобов'язань не могло суттєво їх зменшити.

Повільно реаліз-і активи (тобто в осн. запаси і витрати) перевищ-ме довгострокові пасиви в кін. періоду на 455 тис. грн,

проте даний платіжний лишок по причині його низької ліквідності не може бути направлений на покриття короткострок. зобов'язань.

Таким чином недостатня ліквідність балансу підтвердж-ся раніше зробленими висновками про нестійкий фін. стан підп-ва.

6. Аналіз фінансових коефіцієнтів.

Фінансові коефіцієнти - відносні показники фін. стану підп-ва. А-з відносних показ-в фін. стану підп-ва заключ ся в порівнянні їх знач-ня з базисними величинами та вивч-ня їх в динаміці, тобто за декілька років.

Баз. величинами можуть викор-ні середньогалузеве значення показ-ків, показ-ки найб. вдалого конкурента і показники цього підп-ва за якийсь мин. рік. В сучасний час набір відносних показ-ків для а-зу фін. стану неупорядкований і їх на сьогоднішній день дуже багато.

Деякі коментарії до коефіцієнтів.

Коеф-т автономії означає, що всі зобов'язня підп-ва можуть бути покриті його власними засобами. Нормальне знач-ня коеф-та автономії оцін-ся на рівні 0,5. Таке обмеж-ня важливе не тільки для підп-ва, а для його кредиторів. Зріст коеф-та автономії свідчить про збільш-ня фін. незалеж-ті підп-ва.

Коеф-т співвідношення заємних і власних коштів повинен бути менше 0,5.

Коеф-т маневреності показує, яка частина власн. зас-в підп-ва знах-ся у мобільній формі. Дозволяє відносно вільно маневрувати цими зас-ми.

Коеф-т забезпечення запасів і витрат власними джерелами формування. Сама назва свідчить про його признач-ня.

Коеф-т автономії джерел формування запасів і витрат - при розрах-ку даного коеф-та власні оборотні засобу беруться за різницею і мобілізацією по статтям розділу III актива.

Коеф-т абсолютної ліквідності показує яку частину короткострок. заборг-ті підп-во може погасити в найближчий час.

Коеф-т ліквідності показує прогнозуючі платіжні можлив-ті підп-ва при умовах провед-ня розрах-ків з дебіторами.

Коеф-т покриття показує платіжні можливості підп-ва при умовах не тільки своєчасних розрах-в з дебіторами і при сприятливій реаліз-ї гот. прод-ї, але й від продажу у випадку необх-

ті ін. реалізуємих елементів зап-в і витрат. Цей коеф-т залежить від галузі вир-ва, тривалості вир-чого циклу, стр-ри зап-в і витрат.

Коеф-т співвідношення дебиторської і кредиторської заборгованості хар-є платоспром-ть підп-ва в порядку його розрахунків з контрагентами. Для даного коеф-та оптимальним є знач-ня близько 1.

7. Аналіз дебиторської і кредиторської заборгованості.

Дебет-. і кред. заборг-ть виникає внаслідок розрах-ків підп-ва з покупцями, постач-ми, фін. органами, підрядчиками, роб-ми і службовцями, органами соц. страху, депанентами і ін. Значні розміри дебет, і кред. заборг-ті призводять до самовільного перерозподілу обор. зас-в між підп-ми.

Дебиторська заборгованість - відволікання з діяль-ті підп-ва обор. зас-в, що є причиною фін. ускладнень.

Кредиторська заборгованість - є рез-том напруженого фін. полож-ня в результаті нестачі необхідних засобів, що призводять до затрим-ня Платежів. Строгий контроль за своєчасною виплатою кред. заборг-ті має велике знач-ня, т.я. затрим-ня платежів може стати причиною фін. ускладнення підп-в. Дебет, заборг-ть показана в розділі III балансу; кред-ка заборг-ть - в розділі III пасива балансу.

А-з дебет, і кред. заборг-ті починається з вивчення даних балансу, по яким визнач-ся ступінь збільш-ня або зменш-ня їх на протязі звіт. періоду. Потім визн-ся неоправдана заборг-ть і причини їх виникн-ня.

Необх-о відрізнити допустиму заборг-ть від неоправданої.

Допустима заборг-ть - заборг-ть, яка виникає згідно з пред'явленими претензіями і заборг-ть підзвітних осіб.

До неоправданої заборг-ті належать: заборг-ть конкретн. осіб при нестачах, розтратах і крадіжках; відділа кап. будівництва внаслідок поруш-ня фін. дисципліни; нестачі і витрати від зіпсув-ня ТМЦ, які не списані з балансу у встановл. порядку, а також вся прострочена дебет-ка заборг-ть.

Допустима кред. заборг-ть вваж. заборг-ть постач-ми по платіжн. вимогам, непростроч. заборг-ть фін. органам за платежі в бюджет.

До неоправд-ї кред. ^аборг-ті віднос-ся простроч-, заборг-ть до бюджету за податок на прибуток, суди ,не погашені в строк, простроч, заборг-ть постач-ка.

8. Аналіз оборотності оборотних зас-в.

Еф-ть викор-ня обор. зас-в вимір-ся швид-тю оборота обор. зас-в. Чим швидче обор. засоби проходять всі стадії круглого оборота (постач-ня, в-во, реаліз-я), тим більше можна одержати прод-ї на кожну ф-ціонуючу гривню, тим більше можна збільшити обсяг в-ва.

ПРИКЛАД:

Показники	мін. Рік	звіт. рік	Відхилення
1. Обсяг реаліз-ї про-ї	1732,4	2372,0	+639,6
2. Сер. річні залишки обор. зас-в (тис. грн.)	1280,0	1858,0	+578,0
3. Обіговість (тирваліть) оборота (дні) - (2*360)/1	265	281	+16
4. Прискор-ня "-", повільн-ня "+" обіговості (дні)	--	+16	--
5. Одноден. Оборот (дні) - (1/360)	4,811	6,588	--
6. Сума вивільнених із оборота "+" або залучених в оборот "-" зас-в	--	105,408	--

Дані таблиці показ-ть, що обор-ть обор. зас-в у звіт. році сповільнилась на 16 днів в порівн-ні з таким же періодом мин. року і в рез-ті додатково вивільнено з обороту 105,408 (6,588*16).

9. Аналіз ділової активності.

Коеф-ти рентабельності.

1) **Рентаб-ть продаж** - як віднош-ня прибутку від реаліз-ї прод-ї до виручки від реаліз-ї прод-ї.Ця рентаб-ть показує, скільки прибутку приход-ся на од. реаліз-ї прод-ї. Зріст рентаб-ті продаж є слідством росту цін при пост-х затратах на в-во або зниж-ня затрат на в-во при пост-х цінах.

2) **Рентаб-ть всього кап-лу підп-ва** - показ, еф-ть викор-ня всього майна підп-ва і розрах-ся як віднош-ня баланс-го прибутку до підсумків балансу.

3) **Рентаб-ть 03 і ін. позаобор-х активів** - як віднош-ня прибутку від реаліз-ї до 03 і позаобор. активів; показує еф-ть викор-ня 03 і позаобор. активів.

4) **Рентаб-ть власного кап-лу** - як віднош-ня прибутку від реаліз-ї до сер. величини джерел власн. зас-в підп-ва по балансу; показує еф-ть викор-ня власн. кап-лу.

Коеф-ти ділової активності.

$$\text{Коеф-т загальної обіговості капіталу} = \frac{\text{виручка від реалізації}}{\text{підсумки балансу}}$$

$$\text{Коеф-т обіговості мобільних засобів} = \frac{\text{виручка від реалізації}}{\text{грошові засоби, розрахункитт інші активи}}$$

$$\text{Коеф-т обіговості готової прод-ції} = \frac{\text{виручка від реалізації}}{\text{вартість готової продукції}}$$

$$\text{Коеф-т обіговості дебіторської заборгов-ті} = \frac{\text{виручка від реалізації}}{\text{дебіторська заборгованість}}$$

$$\text{Коеф-т обіговості кредиторської заборг-ті} = \frac{\text{виручка від реалізації}}{\text{кредиторська заборгованість}}$$

$$\text{Коеф-т обіговості власного капіталу} = \frac{\text{виручка від реалізації}}{\text{джерела власних засобів по балансу}}$$

Пассив	код строки	На нач. года	На кон. годаГ
I.Источники собственных средств			!
Уставный фонд (85)			2260
Резервный фонд (85)			
Финансирование капитальннх вложений (93,94)	400	2211	124
Специальные фонды и целевое финансирование (87,88,96)	410		2
Амортизационный и ремонтный фонд (86)	420	101	-
Расчеты с участниками (75)	430 440 450	63	-
Нераспределенная прибыль прошлых лет (98)	460	-	
Прибыль отчетного года (80)			25
Итого по разделу I	480	2375	2411
II. Долгосрочные пассивы			
Долгосрочные кредиты (92)	500		634
Долгосрочные заемные средства (95)	510	728	-
Долгосрочные кредиты и заемы, не погашенные в срок	520	-	28
Итого по разделу II	530	728	662

III.Расчеты и прочие пассивы			
Краткосрочные кредиты (90)	600	256	388
Краткосрочные заемные средства (95)	610		
Краткосрочные кредиты и заемы, не погашенные в срок	610		
Расчеты с кредиторами:			
за товары, работы и услуги, срок оплаты			
по которым не наступил (60)	630	191	164
за товары, работы и услуги, не оплаченные в срок (60)	640	78	106
по векселям выданным (66)	650		18
по авансам полученным (61)	660	110	180
с бюджетом (68)	670	-	29
по внебюджетным платежам (65)	680		
по страхованию (69)	690		37
по оплате труда (70)	700	33	57
с дочерними предприятиями (78)	710		
с прочими кредиторами (76)	720	58	37
Заемы для работников (97)	730		30
Доходы будущих периодов (83)	740		
Резервы предстоящих затрат и платежей (89)	750	6	
Прочие краткосрочные пассивы	760	6	8
Итого по разделу III	770	738	1054
Баланс	780	3841	4127

Тема: Оцінка ділової активності підприємства.

План

1. Оцінка ділової активності підприємства.

Аналіз ділової активності посідає вагомe місце в фінансово-економічному аналізі підприємства. Основним інструментом для оцінки ефективності використання ресурсів підприємства в умовах нестабільної економіки є оцінка й аналіз ділової активності суб'єкта господарювання, за допомогою якого можна об'єктивно оцінити результативність господарсько-фінансової діяльності підприємства та визначити перспективи його розвитку. Від об'єктивності та точності оцінки й оптимізації ділової активності підприємства залежить якість важливих та відповідальних управлінських рішень, які дають змогу не пристосовуватися до змін на ринку, а активно реагувати та впливати на ринкову ситуацію, що постійно змінюється.

Термін «ділова активність» почав використовуватися у вітчизняній аналітичній літературі порівняно недавно – у зв'язку з впровадженням широко відомих у різних країнах світу методик аналізу фінансової звітності на основі системи аналітичних коефіцієнтів. Безумовно, трактування даного терміна може бути різним. Ділова активність відображає рівень ефективності використання матеріальних, трудових, фінансових і інших ресурсів і в той же час характеризує якість управління, а також можливості потенційного розвитку підприємства.

Аналіз ділової активності полягає у дослідженні рівнів і динаміки різноманітних фінансових коефіцієнтів – показників оборотності. Так як розмір річного обороту залежить від швидкості оборотності засобів, тому з розмірами обороту та, відповідно, із оборотністю пов'язана величина умовно-постійних витрат: чим швидший оборот, тим менше на кожен оборот припадає сума цих витрат.

У процесі пошуку шляхів підвищення ділової активності підприємства використовуються такі методи, як спостереження, порівняння, абстрагування, історичний метод та синтез, економіко-математичне моделювання.

Метою аналізу ділової активності підприємства є:

1. Визначення динамічності його розвитку.
2. Аналіз швидкості обороту засобів підприємства.

Слід зазначити, що при проведенні такого аналізу використовується велика кількість показників ефективності діяльності, оборотності тощо. При аналізі складаються аналітичні таблиці, графіки, діаграми.

Аналіз ділової активності підприємства можна подати у вигляді системи чотирьох самостійних складових (блоків) аналітичних досліджень:

1. Аналізу ефективності використання оборотних коштів підприємств;

2. Аналізу використання власного і залученого капіталу;
3. Аналізу ефективності кредитних відносин підприємства з комерційними банками;
4. Аналізу дебіторської і кредиторської заборгованостей.

Тобто, проведення аналітичних досліджень ділової активності підприємств дає змогу оцінити, наскільки ефективно сформована структура їх капіталу, як складаються їх взаємовідносини з постачальниками та замовниками, а також з комерційними банками.

Як відомо, ефективність використання фінансових ресурсів, насамперед, пов'язують з їх оборотністю. Прискорення оборотності оборотних коштів має важливе значення для стабільності фінансового стану підприємств з таких причин:

- швидкість обороту коштів визначає розмір їх річного обороту;
- прискорення оборотності веде до зниження витрат підприємства;
- прискорення обороту на тій чи іншій стадії кругообігу коштів веде до прискорення обороту на інших стадіях.

Під час аналізу дається оцінка окремих статей оборотних активів із врахуванням галузевої специфіки підприємства, виду діяльності та особливостей випуску продукції. Крім того, визначають і аналізують основні показники оборотності оборотних коштів. За результатами аналізу визначають основні причини нераціонального формування оборотних активів і вживають заходи для усунення цих причин.

Важливою складовою оцінки ділової активності підприємств є аналіз стану дебіторської та кредиторської заборгованостей. Розмір дебіторської заборгованості визначається умовами підприємства щодо розрахунків зі своїми клієнтами. Послаблення вказаних умов має як переваги, так і недоліки. Перевагами є зростання обсягу реалізації та прибутку, а недоліками – нестача оборотних коштів, уповільнення оборотності капіталу, можливість збільшення суми безнадійних боргів. В економічній літературі пропонується проводити аналіз дебіторської та кредиторської заборгованостей шляхом порівняння темпів їх зростання з темпами зростання виручки від реалізації. Перевищення темпів зростання останньої – позитивна тенденція.

Ділова активність проявляється в динамічності розвитку підприємства, швидкості обороту засобів підприємства. Критеріями ділової активності є:

- рівень ефективності використання ресурсів підприємства;
- стійкість економічного зростання;
- ступінь виконання завдання за основними показниками господарської діяльності тощо.